

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΟΜΕΑΣ Β΄ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ
ΔΙΚΑΙΟΥ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018 – 2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ του

Δημητρίου Θεοδώρου Κόγκα

ΑΜ: 7340012118008

«ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ»

Επιβλέπουσα

Καθηγήτρια :Ελίνα (Ελένη) Ν. Μουσταΐρα

Αθήνα 2019

Copyright © [Δημήτριος Κόγκας, 2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό την ανάδειξη των δύο εννοιών -του Αθλητισμού και της Ιθαγένειας- στο νομικό χώρο, τονίζοντας πως πρόκειται για δύο αμφίδρομες έννοιες. Γνώρισμα των τελευταίων δεκαετιών συνιστά αναμφίβολα το γεγονός, ότι ο επαγγελματικός, και εν μέρει ο ερασιτεχνικός αθλητισμός, έχει εξελιχθεί σε «βιομηχανία» με ιδιαίτερα μεγάλο οικονομικό αντίκτυπο και έτσι οι οικονομικά εύρωστοι αθλητικοί οργανισμοί, που επιδιώκουν την προσέλκυση των κορυφαίων αθλητών που προέρχονται εντός και εκτός συνόρων, αποκτούν ένα σαφές «προβάδισμα». Ως «τροχοπέδη» των πρακτικών αυτών, τεχνηέντως, εισήχθη και ο όρος της αθλητικής ιθαγένειας (διαφοροποιούμενος με την νομική έννοια της ιθαγένειας), προκειμένου να τεθούν κάποια όρια και να καμφθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός. Επομένως το βασικό ζήτημα που τίθεται, και προσεγγίζει η συγκεκριμένη εργασία είναι το τι συνιστά η αθλητική ιθαγένεια.

Η απάντηση δεν φαντάζει ιδιαίτερα εύλογη, ούτε θα πρέπει να καταλήγει σε αιρετικές προσεγγίσεις. Αυτό που επιδιώκεται, να αναδειχθεί με την παρούσα εργασία είναι, ότι το ζήτημα της συμμετοχής ανθρώπων με διαφορετική προγενέστερη καταγωγή σε εθνικές ομάδες διάφορων αθλημάτων, μπορεί να γίνει αντιληπτό ως μια διαδικασία πετυχημένης ενσωμάτωσης και αποδοχής από ένα άλλο κοινωνικό περιβάλλον, αλλά και υπερνίκησης εθνικιστικών και ρατσιστικών στερεοτύπων. Αρκεί, βέβαια, να προωθείται και η εγχώρια αθλητική παραγωγή.

Επιπροσθέτως, στην εργασία γίνεται ενδελεχής αναφορά και επισκόπηση της απόφασης «Bosman», αναδεικνύοντας τις αλλαγές που επέφερε στην «αθλητική» ζωή και τις τομές που σημείωσε σε επίπεδο αναγνώρισης των δικαιωμάτων του αλλοδαπού αθλητή, επαγγελματία ή ερασιτέχνη.

Τέλος με αφορμή το τεράστιο αντίκτυπο μέσω της διεθνούς επιτυχίας και καταξίωσης του Έλληνα καλαθοσφαιριστή και «σούπερ σταρ» του αμερικανικού πρωταθλήματος μπάσκετ (NBA) Γιάννη Αντεντοκούμπο, μελετάται το ζήτημα της απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας στη χώρα μας, από μετανάστες δεύτερης γενιάς και το νομοθετικό καθεστώς που το διέπει. Η ένταξη της δεύτερης γενιάς μεταναστών στην πολιτική κοινότητα, αποτελεί προϊόν του «γνήσιου δεσμού του αλλοδαπού με το ελληνικό κράτος και την ελληνική κοινωνία», ο οποίος μπορεί να αποδειχθεί με ουσιαστικά και όχι με τυπικά κριτήρια. Η όλη συλλογιστική των κριτηρίων, είναι παρόμοια με αυτά που λαμβάνονται υπόψιν για την απονομή της αθλητικής ιθαγένειας.

Λέξεις Κλειδιά

Αθλητισμός, Αθλητικό δίκαιο, Αθλητική Ιθαγένεια, Αντεντοκούμπο, Ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων, Ιθαγένεια, Bosman

ABSTRACT

The purpose of the present thesis is to highlight the two concepts - Athleticism and Nationality - in the legal field, emphasizing that the aforementioned are in reality two collateral concepts. An attribute of the last few decades is undoubtedly the fact that professional, and partly amateur sports, have been evolved into an 'industry' with a particularly large economic impact. Consequently, the financially sound sport organizations are seeking to attract top athletes both from within their own national borders as well as from abroad, resulting in gaining an undisputed advantage in the other countries' detriment that cannot afford having in their national teams top athletes of such range. The term "sporting nationality" (differentiated from the legal sense of nationality) has been further introduced as a "barrier" to these practices in order to set limits and to eliminate the unfair competition in the field. Therefore, the key issue that comes up and is elaborated under the present thesis is the exact definition of the term sporting nationality and the components that the same is consisted of.

The answer is not particularly plausible, nor should it lead to heretical approaches. What is sought to be highlighted in the present thesis is the issue of participation of people, who have different origins and are coming from different ethnic backgrounds that could be perceived as a process of successful integration and acceptance of another social environment into the specific field by overcoming nationalism and racist stereotypes. Nonetheless, it should not be forgotten or neglected that it is essential to further promote domestic sports production.

In addition, the present thesis makes a thorough reference and overview of the "Bosman" precedent highlighting the changes that has effected to the "athletic" life and the developments that has introduced in recognizing the rights of a foreign athlete, either professional or amateur.

Finally, in view of the enormous impact that the international success and recognition of the Greek basketball player and "superstar" of the American Basketball Championship (NBA) Giannis Antetokoumpo had in a worldwide level, the issue of acquiring the Greek citizenship in our country is being also examined and the legal status that governs it, is also analyzed in the following chapters. The integration of the second generation of immigrants into the political community is a result of the "genuine relationship of the foreigner with the Greek state and society", and can be further demonstrated by rather substantive than formal criteria. The whole rationale of the abovementioned criteria is akin to those that are considered for awarding the sporting nationality.

Key Words

Athleticism, Sports law, Sporting Nationality, Antetokounmpo, Free movement of workers, Nationality, Bosman

1.	Συντομογραφίες.....	6
2.	Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	8
3.	Μέρος πρώτο: Ο αθλητισμός, το αθλητικό δίκαιο και η έννοια της ιθαγένειας	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1.i.	Ορισμός του αθλητισμού.....	11
1.1.ii.	Ορισμός του επαγγελματικού αθλητισμού.....	12
1.1.iii.	Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του επαγγελματικού αθλητισμού.....	14
1.1.iv.	Ο αθλητισμός στη σύγχρονη εποχή – τα σπουδαία αθλητικά γεγονότα.....	16
1.v.	Η οικονομική διάσταση του αθλητισμού.....	16
1.2.i.	Το αθλητικό δίκαιο στη νομική επιστήμη.....	18
1.2.ii.	Το αθλητικό δίκαιο στη νομική επιστήμη – LexSportiva.....	19
1.2.iii.	Η αμφίδρομη σχέση της LexSportiva και LexMercatoria.....	20
1.2.vi.	Πηγές του αθλητικού δικαίου.....	22
1.vii.	Το αθλητικό δίκαιο στη σύγχρονη Ελλάδα.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1.i.	Γενικά γνωρίσματα της ιθαγένειας.....	24
2.1.ii.	Διάκριση από παρεμφερείς έννοιες.....	25
2.2.i.	Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια.....	27
2.2.ii.	Νομική φύση της ιθαγένειας- φορείς του δικαιώματος και νομοθετικό πλαίσιο.....	28

4.	Μέρος δεύτερο: Εισαγωγή στην έννοια της αθλητικής ιθαγένειας, ελεύθερη κυκλοφορία και ιθαγένεια	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1.i.	Ερωτήματα που ανακύπτουν σε σχέση με την εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένειας.....	32

3.1.ii. Οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες και οι κανόνες που εφαρμόζουν σε σχέση με την αθλητική ιθαγένεια.....	35
3.1.iii. Η απόφαση Nottebohm και η παρουσίαση της έννοιας του πραγματικού δεσμού.....	38
3.2.i Η σημασία της ιθαγένειας στον αθλητισμό.....	39
3.2.ii Πρόταση για την εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένειας.....	41
3.2.iii Η δυνατότητα αλλαγής της αθλητικής ιθαγένειας.....	42
3.3. Πλαίσιο εκτίμησης της συμμόρφωσης της αθλητικής ιθαγένειας με το δίκαιο της ΕΕ.....	43
3.4. Αθλητική ιθαγένεια υπό το πρίσμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	48
3.4.i. Αθλητικοί κανόνες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ... ..	48
3.4.ii. Κανόνες αθλητικής ιθαγένειας που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, συνιστούν περιορισμό του δικαίου της ΕΕ, αλλά μπορούν να είναι αιτιολογημένοι και να συμμορφώνονται με την αρχή της αναλογικότητας.....	49
3.4.iii. Κανόνες που διέπουν την επιλογή της αθλητικής ιθαγένειας.....	50
3.4.iv. Περίοδος αναμονής.....	51
3.5. Κανόνες αθλητικής ιθαγένειας που συνιστούν αδικαιολόγητο και δυσανάλογο περιορισμό της νομοθεσίας της ΕΕ.....	54
3.5.i. Ποσοτώσεις πολιτογραφημένων αθλητών.....	55
3.5.ii. Κανόνες που εμποδίζουν τους αθλητές να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια.....	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1. Ελεύθερη κυκλοφορία και ιθαγένεια.....	60
4.1.i. Η απόφαση Bosman και η τομή που επέφερε στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων εντός ΕΕ.....	61
4.1.ii. Προγενέστερες και μεταγενέστερες υποθέσεις και ο συσχετισμός τους με την απόφαση Bosman.....	64
4.2. Γενικά γνωρίσματα του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και οι περιορισμοί τους	67
4.2.i. Ο περιορισμός επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος και η απόφαση Bosman.....	71
4.3. Το κεκτημένο Bosman στο κοινοτικό δίκαιο και οι αριθμητικοί περιορισμοί έναντι των αλλοδαπών αθλητών- Αθέμιτος περιορισμός στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων; ..	73
4.3.i. Η απόφαση Bosman και η επέκτασή της στον ερασιτεχνικό αθλητισμό.....	74

5. Μέρος τρίτο: Το φαινόμενο Αντεντοκούμπο και η απονομή ιθαγένειας στον ελλαδικό χώρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

- 5.1. Το φαινόμενο Αντεντοκούμπο και η απονομή ιθαγένειας στον ελλαδικό χώρο.....76
- 5.1.i. Το συμφέρον ενός κράτους στην απονομή ιθαγένειας77
- 5.1.ii. Η διαδρομή του Αντεντοκούμπο μέχρι την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας.....79
- 5.1.iii. Απονομή ιθαγένειας από την ελληνική πολιτεία ως όχημα αξιοποίησης των επιτυχιών του Αντεντοκούμπο;.....80
- 5.2. Από τον Ν. 3838/2010 στον Ν. 4332/2015 – η απονομή ιθαγένειας σε μετανάστες δεύτερης γενιάς εντός της ελληνικής επικράτειας81
6. ΣΥΜΠΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ84
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ86
8. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ88

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΔΔ = Αθλητικό Διαιτητικό Δικαστήριο

ΑΠ = Άρειος Πάγος

ΑΣΕΑΔ = Ανώτατο Συμβούλιο Επίλυσης Αθλητικών Διαφορών

Αρμ = Αρμενόπουλος

ΓΓΑ = Γενική Γραμματεία Αθλητισμού

Αδημ. = Αδημοσίευτη

ΔΕΚ = Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔΕΕ = Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΟΕ = Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή

ΔΣ = Διοικητικό Συμβούλιο

Ελλ Δ/ΝΗ = Ελληνική Δικαιοσύνη

ΕΟΕ = Εθνική Ολυμπιακή Επιτροπή

ΕΟ = Εθνική Ομοσπονδία

ΕΠΟ = Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία

ΕΚ = Ευρωπαϊκές Κοινότητες

Ε.Ε. = Ευρωπαϊκή Ένωση

Κ.λ.π = Και λοιπά, και λοιποί

Οπ.π. = Όπως παραπάνω

ΣΛΕΕ = Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΕΕ = Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Σημ. = Σημείωση

Συλλ. = Συλλογή

Σκ. = Σκέψη

Ολ ΑΠ = Ολομέλεια Αρείου Πάγου

ΣτΕ = Συμβούλιο της Επικρατείας

άρθ.= άρθρο

αρ.= αριθμός

Βλ.= βλέπε

γνμδ.= γνωμοδότηση

εδ.= εδάφιο

επ.= επόμενα

Εφ.= Εφετείο

ΚΠολΔ = Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

π.χ.= παραδείγματος χάρη

Ν.= νόμος

ΝοΒ = Νομικό Βήμα

ό.π.= όπως παραπάνω

παρ.= παράγραφος

περ.= περίπτωση

ΜονΠρ.= Μονομελές Πρωτοδικείο

ΠρΝ = Πρότυπος Νόμος

σελ.= σελίδα

υποσημ.= υποσημείωση

Σ = Σύνταγμα

C = Case

FIBA = Διεθνής Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης, (Fédération Internationale de Basket-ball)

FIFA = Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, (Fédération Internationale de Football Association)

NBA = National Basketball Association

IAAF= Παγκόσμια Ομοσπονδία Στίβου (International Association of Athletics Federations)

UEFA= Ένωση Ευρωπαϊκών Ποδοσφαιρικών Ομοσπονδιών (Union of European Football Associations)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα εργασία με τίτλο "Ιθαγένεια και Αθλητισμός" δεν πραγματεύεται απλά τις δύο πολυσήμαντες αυτές έννοιες, σκοπούμενες σε μια παράλληλη διαγράμμιση, δίχως σημείο σύγκλησης. Αντιθέτως ο σκοπός της εργασίας είναι η ανάδειξη του αλληλοσυσχετισμού και αλληλοσυμπλήρωσης των δύο εννοιών -του Αθλητισμού και της Ιθαγένειας- στο νομικό χώρο, τονίζοντας πως πρόκειται για δύο αμφίδρομες έννοιες, αν και εμφανίζονται με εντελώς διαφοροποιημένους ορίζοντες και επιδιώξεις, που η πραγματικότητα της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και των καταλυμένων εθνικών συνόρων επιτάσσει και επιζητά. Ο αθλητισμός άλλωστε, από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής του, κυρίως από την περίοδο εμφάνισης των Ολυμπιακών αγώνων, των αρχαίων χρόνων, δεν γνώριζε σύνορα, όντας εκ φύσεως και κατεξοχήν ένα υπερεθνικό κοινωνικό και πολιτιστικό γεγονός.

Γνώρισμα των τελευταίων δεκαετιών συνιστά αναμφίβολα το γεγονός, ότι ο επαγγελματικός, και εν μέρει ο ερασιτεχνικός αθλητισμός, έχει εξελιχθεί σε «βιομηχανία» με ιδιαίτερα μεγάλο οικονομικό αντίκτυπο, δεδομένου ότι διακυβεύονται τεράστια οικονομικά μεγέθη. Οι «επενδύσεις» αυτές πυροδοτούν ως ντόμινο σειρά αντιδράσεων, με γνώμονα κατά βάση την απόδοση κερδών. Προς τέρψη της επίτευξης του καλύτερου δυνατού αποτελέσματος, με τα οποία θα ενισχύσουν τα ταμεία τους και θα αυξήσουν τη φήμη τους, οι οικονομικά εύρωστοι αθλητικοί οργανισμοί, επιδιώκουν την προσέλκυση των κορυφαίων αθλητών που προέρχονται εντός και εκτός συνόρων, εκμηδενίζοντας τον «καλώς εννοούμενο» ανταγωνισμό και ενισχύοντας τον αθέμιτο και παρασιτικό ανταγωνισμό, σε βάρος της ευγενούς άμιλλας. Στο σημείο αυτό η νομική έννοια της ιθαγένειας φαντάζει ως το τελευταίο εμπόδιο που πρέπει να καμφθεί, με σκοπό την καλύτερη δυνατή στελέχωση των εκάστοτε ομάδων (συλλογικών ή εθνικών). Ως «τροχοπέδη» των πρακτικών αυτών, τεχνηέντως, εισήχθη και ο όρος της αθλητικής ιθαγένειας (διαφοροποιούμενος με την νομική έννοια της ιθαγένειας), προκειμένου να τεθούν κάποια όρια, που όμως, εξαιτίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αποδείχθηκε πλέον αναποτελεσματικό και ενδεχομένως να διαδραματίζει άλλο ρόλο από αυτόν για τον οποίο προτάθηκε.

Επομένως, αφού η αθλητική ιθαγένεια δεν ταυτίζεται με την κλασική έννοια της ιθαγένειας, όπως έχει διαμορφωθεί στο δημόσιο δίκαιο, απομένει το βασικό ερώτημα: τι είναι η αθλητική ιθαγένεια; Μήπως είναι, ενδεχομένως, μία θολή έννοια, χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο; Μήπως συνιστά απλώς ένα συμβολικό στοιχείο ή μία νέα ονομασία μίας δεσμίδας δικαιωμάτων που θεσπίζονται από τις αθλητικές ομοσπονδίες; Ή μήπως η έννοια της αθλητικής ιθαγένειας θα πρέπει να ιδωθεί από μία νέα οπτική, όπως αυτή της αθλητικής άδειας («sporting licence»), ώστε να θεσπιστεί ένα σύνολο ευρωπαϊών ή μη αθλητών;

Παράλληλα στην παρούσα εργασία θα γίνει ενδελεχής προσέγγιση και επισκόπηση της απόφασης «Bosman», αναδεικνύοντας τις αλλαγές που επέφερε στην «αθλητική» ζωή και τις τομές που σημείωσε σε επίπεδο αναγνώρισης των δικαιωμάτων του αλλοδαπού αθλητή, εξομοιωμένα με αυτά του επαγγελματία εργαζομένου, με παράλληλη εξέταση του ζητήματος της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών. Ταυτόχρονα η εν λόγω απόφαση αναβάθμισε και τον παραγκωνισμένο ρόλο των ερασιτεχνών αθλητών, προβιβάζοντάς τους στον επαγγελματικό στίβο.

Τέλος με αφορμή το τεράστιο αντίκτυπο μέσω της διεθνούς επιτυχίας και καταξίωσης του Έλληνα καλαθοσφαιριστή και «σούπερ σταρ» του αμερικανικού πρωταθλήματος μπάσκετ (NBA) Γιάννη Αντεντοκούμπο, θα εξετασθεί το ζήτημα της απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας στη χώρα μας, από μετανάστες δεύτερης γενιάς και το νομοθετικό καθεστώς που το διέπει, εισχωρώντας επιπλέον στα λεπτά ζητήματα σκιαγράφησης της σχέσης της εμπορικότητας και της απονομής ιθαγένειας.

Σε ό,τι αφορά τη δομή, η εργασία αυτή είναι διαρθρωμένη σε τρία μέρη, καθένα από τα οποία περιλαμβάνει παραγράφους και υποπαραγράφους. Το κάθε μέρος αποτελεί παράλληλα και μία θεματική ενότητα. Στο πρώτο μέρος ("Ο αθλητισμός, το αθλητικό δίκαιο και η ιθαγένεια") δίνεται ο ορισμός και αναφέρονται τα εννοιολογικά γνωρίσματα του αθλητισμού, του επαγγελματικού και του ερασιτεχνικού, καθώς και η εισαγωγή στο αθλητικό δίκαιο, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται η έννοια της ιθαγένειας, αναδεικνύοντας τα γενικότερα γνωρίσματά της.

Στο δεύτερο μέρος ("Εισαγωγή στην έννοια της αθλητικής ιθαγένειας, ελεύθερη κυκλοφορία και ιθαγένεια") επιχειρείται μια ενδελεχής προσέγγιση της αθλητικής ιθαγένειας, μια κριτική στην αποτελεσματικότητα και τις επιδιώξεις της και εντείνεται η προσπάθεια απάντησης στις εύλογες απορίες που γεννά. Ταυτόχρονα αναπτύσσεται η θεματική της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών ενώ επίσης δίνεται βάση στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ένωσης. Η απόφαση Bosman βρίσκεται στο επίκεντρο και αποτελεί το νομολογιακό έρισμα της εν θέματι ενότητας.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο φαινόμενο του «δικού μας» αθλητή, Γιάννη Αντεντοκούμπο, παρέχοντας τροφή για σχολιασμό/προβληματισμό της εν γένει αντιμετώπισης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στην πραγματική τους «πατρίδα». Συνακόλουθα γίνεται εκτενής μνεία στους Ν. 3838/2010 στον Ν. 4332/2015 που σχετίζονται με την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας από μετανάστες δεύτερης γενιάς.

Στο τελευταίο κομμάτι της εργασίας ("Τελικές Παρατηρήσεις") παρατίθενται τα τελικά συμπεράσματα πάνω στο θέμα και αποτυπώνεται ο επίλογος της εργασίας.

« Ο αθλητισμός είναι ένα κομμάτι της κληρονομιάς όλων των ανδρών και των γυναικών και η απουσία του αφήνει ένα κενό που δεν μπορεί να αναπληρωθεί ποτέ.»¹– *Pierre de Coubertin*

¹Pierre de Coubertin (1863-1937), Γάλλος παιδαγωγός και ιστορικός, αναβιωτής των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.

ΜΕΡΟΣ Ι : Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο αθλητισμός, αδιαφιλονίκητα, ελκύει τους πολίτες παγκοσμίως, οι περισσότεροι από τους οποίους αθλούνται τακτικά είτε σε επαγγελματικό είτε σε ερασιτεχνικό επίπεδο. Αποτελεί γενεσιουργό αιτία σημαντικών αξιών –όπως η ομαδικότητα, η αλληλεγγύη, η ανεκτικότητα και η ευγενής άμιλλα– και συμβάλλει στην προσωπική ανέλιξη και πληρότητα. Παράλληλα προάγει την ενεργό συμβολή των πολιτών στην κοινωνία και, με τον τρόπο αυτό, εντείνει την ενεργό συμμετοχή τους στα κοινά. Αναφορικά με τον ουσιαστικό ρόλο του αθλητισμού στην ευρωπαϊκή κοινωνία, δύναται να ειπωθεί ότι αναγνωρίζεται από την Επιτροπή, σε μια χρονική στιγμή, ιδίως, κατά την οποία αυτή καλείται να προσεγγίσει περισσότερο τους πολίτες και να ρυθμίσει ζητήματα που άπτονται με αυτούς άμεσα.

1.1.ι.Ορισμός του αθλητισμού

Καθίσταται απόλυτα σαφές και κρυστάλλινο, ότι για την πληρέστερη κατανόηση των παραγράφων που θα ακολουθήσουν, θα πρέπει να προσεγγίσουμε και να οριοθετήσουμε την έννοια του αθλητισμού και των βιοτικών σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτόν, καθώς και να προσδιορίσουμε τα βασικά του χαρακτηριστικά, όπως ευκρινώς παρουσιάζονται σε επαγγελματικό και ερασιτεχνικό επίπεδο.²

Σύμφωνα με τις διατυπώσεις της αθλητικής επιστήμης, σε μια από τις ποικίλες εκφάνσεις του, ο αθλητισμός συνιστά «μία αυτοτελή, αυτόνομη και αυθύπαρκτη κινητική δραστηριότητα, ιστορικά διαμορφωμένη, στα πλαίσια της οποίας ο άνθρωπος, συστηματικά και οργανωμένα, αξιοποιεί οριακά καθορισμένα συστήματα φυσικών ασκήσεων με σκοπό τη μεγιστοποίηση των μορφολειτουργιακών και ψυχικών του δυνατοτήτων, συγκεκριμενοποιημένων μέσα από επίδοση που σημειώνεται στα πλαίσια άμεσου ή έμμεσου συναγωνισμού του, με αντιπάλους».³

Άλλη προσέγγιση της έννοια του αθλητισμού, προερχόμενη ξανά από την αθλητική επιστήμη, συνοψίζεται στην ανάδειξη του αθλητισμού ως μιας κατεξοχήν συνεχούς, συστηματικής και εξατομικευμένης παιδαγωγικής διαδικασίας, στο πλαίσιο της οποίας επιδιώκεται σταδιακή

²Θέση της νομολογίας σε ό,τι αφορά τα ομαδικά αθλήματα: ΣτΕ 2636/1990, 3251/1990.

³Μαλάτος Α., Η επιστημολογική προσέγγιση του αθλητικού δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 2000, σελ. 21.

προσαρμογή του ανθρώπινου οργανισμού σε έντονες φυσικές και ψυχικές προσπάθειες, με τελικό σκοπό την επίτευξη μεγάλων επιδόσεων σε κάποιο άθλημα ή αγώνισμα.⁴

Κατά τις ως άνω συνοπτικές μα άκρως περιεκτικές προσεγγίσεις της έννοιας του αθλητισμού και υπό την παραδοχή, ότι κάθε άθλημα «χαράζει ανεξάρτητη και αυτόνομη πορεία», αναπτύσσοντας τη δική του μορφή, το δικό του περιεχόμενο και κανόνες, γίνεται φανερό πως το συνδεδετικό στοιχείο που ενώνει όλα τα αθλήματα μεταξύ τους είναι η φυσική άσκηση και η κοινή τους επιδίωξη, ήτοι η διαρκής, συνεχής προώθηση των ανωτάτων ορίων της κινητικής απόδοσης του ανθρώπου.

Συνεπώς ο αθλητισμός δεν δύναται να ενταχθεί στο πλαίσιο της νομικής ορολογίας και να αποτυπωθεί ως μια οντότητα εξολοκλήρου νομική, δεδομένου ότι αφενός ο ορισμός του, αφετέρου το τι συνιστά η αθλητική δραστηριότητα συνοψίζονται με εξωνομικές διατυπώσεις.⁵

1.1.ii. Ορισμός του επαγγελματικού και ερασιτεχνικού αθλητισμού

Δεδομένου ότι στη παρούσα εργασία, εξετάζεται η ιθαγένεια στα πλαίσια του αθλητισμού και γίνεται παράλληλη επισκόπηση της δυνατότητας που αυτή παρέχει στον εκάστοτε αθλητή να λάβει το «εισιτήριο» συμμετοχής σε σπουδαίες διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις, εκπροσωπώντας μια χώρα, καθώς και σε κορυφαία εθνικά πρωταθλήματα, καθίσταται «ηλίου φαεινότερο», ότι στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του επαγγελματικού αθλητισμού θα αποδοθεί εκτενής και εμπεριστατωμένη προσοχή.

Υπό αυτών δοθέντων, ως επαγγελματικός αθλητισμός, νοείται ο αθλητισμός, που αναπτύσσεται και ασκείται με επαγγελματική οργάνωση, υποδομή και εργασία, χάριν της μεγιστοποίησης της αθλητικής επίδοσης⁶.

Δεν έχει παρέλθει μεγάλο χρονικό διάστημα άλλωστε, όπου ο επαγγελματικός αθλητισμός έχει καταστεί απόλυτα εναρμονισμένος και καθόλα αποδεκτός τόσο από τους αθλητικούς συλλόγους, όσο και από την ίδια τη ΔΟΕ⁷. Η όλη και συχνότερη συμμετοχή αθλητών στους

⁴Μαλάτος Α., όπ.π., σελ.22.

⁵Παρότι σε πολλούς νόμους (Ν. 75/1975, 879/1979, 1958/1991, 2725/1999 κλπ) χρησιμοποιείται η έννοια «αθλητισμός», ωστόσο η νομική επιστήμη ποτέ δεν την προσδιόρισε με νομικούς όρους, αλλά τη δεχόταν σε συνάρτηση με τους ορισμούς της αθλητικής επιστήμης, προσδιορίζοντας μόνον τα βασικά χαρακτηριστικά της αθλητικής δραστηριότητας, τα οποία θέτουν το πλαίσιο όπου εφαρμόζεται το αθλητικό δίκαιο, βλ. Μαλάτος Α., Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου, β' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2010, σελ. 42- 43.

⁶Μαλάτος Α., όπ.π., σελ.28.

⁷Σύμφωνα με τον πρώτο κανονισμό της ΔΟΕ (Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή), που ψηφίστηκε το 1894, μόνο ερασιτέχνες αθλητές γίνονταν δεκτοί στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ολυμπιακούς Αγώνες, αποτελεί σημαντικό γνώρισμα της προσπάθειας εκμηδένισης της απόστασης μεταξύ ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού, γεγονός για το οποίο υπέρμαχος παρουσιάζεται η ΔΟΕ.

Πώς αποτυπώνεται όμως ο επαγγελματικός αθλητισμός ή καλύτερα ο πρωταθλητισμός στην σύγχρονη κοινωνία, που η εμπορικότητα και το κέρδος εμφανίζονται σε κάθε τομέα δραστηριότητας του ανθρώπου;

Ο πρωταθλητισμός, από το προμαχώνα της προσπάθειας μέχρι το στάδιο της αθλητικής επιτυχίας, συνίσταται από πνεύμα ανταγωνισμού και από στοιχεία που κατακλύζουν τον εργασιακό και επαγγελματικό χώρο, όπου η ευγενής άμιλλα φαντάζει περιττή πολυτέλεια μπροστά στο κέρδος και την εμπορευματοποίηση. Κατά αυτόν τον τρόπο, η απόδοση του αθλητή συχνά μετατρέπεται σε «οπηρεσιακή παροχή», διακινούμενη στην αδυσώπητη και αμείλικτη αγορά, κοστολογούμενη αναλόγως, με μονάδες μέτρησης και δέλεαρ, αγαθά υλικά και μη, όπως χρήματα, γόητρο και κοινωνική αναγνώριση. Το διακύβευμα, σε όλη αυτή τη «συναλλαγή», πολλές φορές μάλιστα, ξεπερνά τη σωματική ακεραιότητα του αθλητή, με την παρουσία της φαρμακοδιέγερση - doping, να είναι πιο δίπλα μας από ποτέ. Για το λόγο αυτό, αθλητισμός και εργασία αποτελούν δύο συμβατές δομικά έννοιες και η ειδοποιός διαφορά μεταξύ ερασιτεχνικού και επαγγελματικού αθλητισμού έγκειται στην ένταση, στην έκταση, στην ολοκλήρωση και, φυσικά, στις απολαβές της προσπάθειας επίτευξης της «επιθυμητής» αθλητικής επίδοσης.⁸

- Ερασιτεχνικός αθλητισμός

Από το τέλος του περασμένου αιώνα αρχίζει να σημειώνεται το ζήτημα της συμμετοχής των πολιτών σε αθλητικά δρώμενα και εκδηλώσεις. Το πέρασ των ετών και η δημόσια προβολή που έλαβαν τα ομαδικά κυρίως αθλήματα, όπως το ποδόσφαιρο, η καλαθοσφαίριση, η πετοσφαίριση κλπ., τα κατέστησε περισσότερο δημοφιλή και κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε η ανάγκη ίδρυσης ξεχωριστών αθλητικών ομοσπονδιών, όπου αναπτύσσεται κατά βάση ένα μόνο άθλημα. Έτσι τα σωματεία που ανήκουν στις αντίστοιχες Ομοσπονδίες, συμπεριέλαβαν και το λεγόμενο «εξωσχολικό αθλητισμό». Τα σωματεία ήταν ερασιτεχνικά, με αυστηρή προσκόλληση στις αρχές του φίλαθλου πνεύματος και ως εκ τούτου οι διαπρέποντες δεν ελάμβαναν ως βραβείο κάποιο χρηματικό έπαθλο, αλλά τιμούνταν με μετάλλιο, ανάλογα με τη θέση που κέρδιζαν. Οι εν λόγω αθλητές που εξυπηρετούσαν και εξυπηρετούν τις αρχές του φίλαθλου πνεύματος επιδιώκοντας τον συναγωνισμό και όχι τον απρόσκοπτο ανταγωνισμό,

⁸Gieseler K., Der Sport in der BRD, Bonn 1972, σελ. 29.

ελάμβαναν κάποια οικονομική αρωγή, ως κάλυψη των οδοιπορικών εξόδων και εκείνων της διατροφής τους.

1.1.iii. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του επαγγελματικού αθλητισμού

Ως βασικά γνωρίσματα του επαγγελματικού αθλητισμού δύνανται να θεωρηθούν, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Πρώτον η επιχειρηματική δράση των αθλητικών συλλόγων. Δεν αποτελεί καινοφανές γνώρισμα ότι απώτερος σκοπός των επαγγελματικών ομάδων είναι η διάκριση και η επιτυχία. Το ζήτημα που τίθεται από νομικής, κοινωνικής και ηθικής απόψεως είναι πως θα επιτευχθεί το προσδοκώμενο επιτυχές αποτέλεσμα, δεδομένου ότι ο μεταξύ των ομάδων ανταγωνισμός ωθεί συχνά τους συλλόγους να υπερβούν τις οικονομικές τους δυνατότητες, εντάσσοντας στο δυναμικό τους καλύτερους αθλητές που μπορούν να υποστηρίξουν την οικονομική επένδυση. Έτσι, οι ομάδες μπαίνουν σε ένα φαύλο κύκλο, στον οποίο η αθλητική επιτυχία δεν αποτελεί μόνο το στόχο της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας, αλλά ταυτόχρονα και το μέσο για την πραγμάτωση των οικονομικών τους σκοπών, ήτοι των υψηλότερων εισπράξεων μέσω ενός μεγαλύτερου αριθμού θεατών ή άλλων πηγών εσόδων (πώληση φανελών, προσέλκυση χορηγών και διαφημιστών, πολιτική επιρροή κλπ.).⁹

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό πως σαν αθλητική επιτυχία νοείται πλέον η καλύτερη προσφορά αθλητικής επίδοσης στην αγορά, δηλαδή το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα μιας εμπορικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αντιθέτως, η επιδίωξη του αθλητικού ιδεώδους "altius-fortius-citius" έχει εγκαταλειφθεί, τουλάχιστον σε αυτό το επίπεδο.

Δεύτερον η εργασιακή δραστηριότητα στα πλαίσια της αθλητικής επιχείρησης. Όπως σε μία επιχείρηση αξιοποιούνται συστηματικά τα μέσα εργασίας με σκοπό την επίτευξη ενός οικονομικού στόχου, έτσι και σε έναν αθλητικό σύλλογο οι αθλητές, οι προπονητές και οι λοιποί εργαζόμενοι παρέχουν τις «υπηρεσίες» τους, εκτελώντας τον ρόλο τους, κατά την έννοια του εργατικού δικαίου και παράλληλα γίνεται παραγωγή και οικονομική εκμετάλλευση κάποιου συγκεκριμένου προϊόντος, που εδώ είναι η υψηλή αθλητική επίδοση. Στην εν λόγω παραγωγική διαδικασία, ο ρόλος του επαγγελματία αθλητή, ως εργαζομένου, πλαισιώνεται τόσο από την ισχύουσα εργατική και αθλητική νομοθεσία, όσο και από κανονισμούς της αντίστοιχης ομοσπονδίας και των λοιπών αθλητικών φορέων, όπως ο σύλλογος.

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τα ομαδικά αθλήματα, κρίνεται ότι ο αθλητής παρέχει εξαρτημένη εργασία, παρέχοντας τις υπηρεσίες του υποβαλλόμενος στο «εξουσιαστικό δικαίωμα»

⁹Sloane P., Sports in the Market, Sussex 1980, σελ.17.

του εργοδότη του.¹⁰ Από την άλλη μεριά, στην περίπτωση των ατομικών αθλημάτων, ο αθλητής δρα περισσότερο αυτόνομα και ανεξάρτητα και ως εκ τούτου, η σχέση του με το σύλλογο προσομοιάζει σε αυτήν της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών. Κοινός παρονομαστής της όλης δράσης και οργάνωσης είναι η επιδίωξη συγκεκριμένου αθλητικού και επομένως οικονομικά αποτιμητού αποτελέσματος.

Τρίτον το σύστημα μεταγραφών, όπου ο κάθε αθλητής, ανάλογα με τις δυνατότητες και τις προοπτικές που τον συνοδεύουν, αντιπροσωπεύει μία συγκεκριμένη αξία στο χώρο της αθλητικής-οικονομικής αγοράς, ακριβώς όπως μια μετοχή στο χρηματιστήριο.¹¹ Χαρακτηριστικό της αγοράς αυτής είναι ότι η μεταγραφή ενός αθλητή από ένα σύλλογο σε άλλον μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο υπό συγκεκριμένες συνθήκες και, κυρίως, με αντάλλαγμα (χρηματικό ή έμψυχο ή συνδυασμός και των δύο) που ισοσκελίζει την απώλεια του επενδυθέντος κεφαλαίου. Εντούτοις, ο δογματισμός και η αυστηρότητα του συστήματος αυτού εξοβελίσθηκε κατά κόρων, μετά την απόφαση του ΔΕΚ (πλέον ΔΕΕ), στην υπόθεση του Βέλγου ποδοσφαιριστή Jean-Marc Bosman (για την οποία θα γίνει εκτενής μνεία στη συνέχεια)¹², όμως, η ουσία παραμένει η ίδια, ότι δηλαδή δαπανώνται όλο και μεγαλύτερα ποσά για τις μεταγραφές των αθλητών, ιδίως στο χώρο του ποδοσφαίρου.

Το σύστημα μεταγραφών θα μπορούσε, επομένως, να λάβει τα χαρακτηριστικά, είτε ως συστήματος εκποίησης της αξίας που ο αθλητής αντιπροσωπεύει για το σύλλογο, είτε ως διαδικασίας εκχώρησης δικαιωμάτων αποκλειστικής απασχόλησης του αθλητή με το σύλλογο-εργοδότη, είτε ως μονάδας άρσης προϋπάρχουσας ρήτρας μη ανταγωνισμού είτε, τέλος, ως συστήματος υπολογισμού και καταβολής εξόδων εκπαίδευσης του αθλητή.

Τέταρτον η δημοσιότητα ως πηγή εσόδων της αθλητικής επιχείρησης. Στη σημερινή εποχή, της έξαρσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα έσοδα ενός συλλόγου προέρχονται κατά βάση από τις διαφημίσεις στα γήπεδα, από τα δικαιώματα των τηλεοπτικών μεταδόσεων και των στοιχηματικών παιχνιδιών και, βεβαίως, από το λεγόμενο "sponsoring"¹³. Ο χορηγός δεσμεύεται, μέσω διαφημιστικών συμβάσεων, να παρέχει στο σύλλογο οικονομική ή υλικοτεχνική υποστήριξη, διατηρώντας σαν αντάλλαγμα το αποκλειστικό δικαίωμα να χρησιμοποιεί την αθλητική ενδυμασία ή τον αθλητικό εξοπλισμό του συλλόγου για να διαφημίζεται. Από τα

¹⁰Ταμπάκης Α., Εργασιακά Αθλητικά Συμβάσεις, ΔΕΝ 1994, σελ.1061.

¹¹Μαλάτος Α., Η επιστημολογική προσέγγιση του αθλητικού δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 2000, σελ.35.

¹²Δελλής Γ., Επαγγελματικός αθλητισμός και κοινοτική έννομη τάξη-Η θέση του ΔΕΚ στην απόφαση "Bosman", ΤοΣ 1996, σελ.205 επ., C-415/1993.

¹³Το "sponsoring" δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να συγχέεται με τη χορηγία, η οποία δεν έχει άμεσους και νομικά δεσμευτικούς εμπορικούς στόχους.

παραπάνω καθίσταται φανερό ότι η δημοσιότητα στο χώρο του επαγγελματικού αθλητισμού, αποκτά τεράστια σημασία, ενόψει του ότι αυτή προσδιορίζει τελικά σε μεγάλο βαθμό την οικονομική κατάσταση και τις συνακόλουθες δυνατότητες του αθλητικού συλλόγου.

1.1.iv.Ο αθλητισμός στη σύγχρονη εποχή – τα σπουδαία αθλητικά γεγονότα

Δεν χωρεί αμφισβήτηση ότι ο αθλητισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον θεσμό των Ολυμπιακών Αγώνων. Η αναγέννηση και παρουσίαση της σύγχρονης μορφής των Ολυμπιακών Αγώνων εδράζεται κατά κύριο λόγο στον Γάλλο Pierre de Coubertin, ο οποίος ήταν υπέρμαχος της ιδέας της αναβίωσης των Αγώνων, γεγονός που κατέστη σαφές στο Συνέδριο της Ένωσης Αθλητικών Σωματείων της Γαλλίας τόσο το 1892, στο Παρίσι, όπου η πρότασή του απορρίφθηκε, όσο και στο Διεθνές Αθλητικό Συνέδριο του 1894¹⁴. Τελικά, η πρόταση αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων κατέστη δεκτή και αποφασίστηκε οι πρώτοι σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες ότι θα λάμβαναν χώρα στην Αθήνα, το 1896.

Σήμερα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες¹⁵ τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια, ενώ δεν υπάρχει όριο ηλικίας για τη συμμετοχή αθλητών, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά για κάποιο συγκεκριμένο αγώνισμα από τη διεθνή ομοσπονδία του. Επιπλέον δεν ισχύουν, φυλετικές, θρησκευτικές ή πολιτικές διακρίσεις¹⁶.

Πέρα των Ολυμπιακών Αγώνων, έτερα σημαντικά αθλητικά γεγονότα είναι το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, το οποίο διοργανώνεται από την Παγκόσμια Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (FIFA) κάθε τέσσερα χρόνια, καθώς και το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Στίβου, το οποίο διοργανώνεται από την Παγκόσμια Ομοσπονδία Στίβου (IAAF) κάθε δύο χρόνια.

Τέλος, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο θεσμό των Παραολυμπιακών Αγώνων, οι οποίοι διεξάγονται κάθε τέσσερα χρόνια αμέσως μετά τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων στην ίδια πόλη. Στους αγώνες αυτούς λαμβάνουν μέρος αθλητές με ειδικές ικανότητες. Οι Παραολυμπιακοί Αγώνες συνιστούν θεσμό που συνδράμει σε σημαντικό βαθμό στην ένταξη και την αποδοχή των ΑΜΕΑ από το κοινωνικό σύνολο.

¹⁴Ενδιαφέρον για την πρότασή του έδειξαν μόνο ο Έλληνας Δημήτριος Βικέλας και ο Αμερικανός William Sloane.

¹⁵Από το 1924 τελούνται, ξεχωριστά, χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες. Από το 1988 η ΔΟΕ αποφάσισε να διαφοροποιήσει χρονικά τους θερινούς από τους χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες, ξεκινώντας από το 1994. Έτσι, οι χειμερινοί Αγώνες έγιναν το 1992, το ίδιο έτος με τους θερινούς, ξαναέγιναν το 1994 και έκτοτε ακολουθούν πλέον την κλασική τετραετή ολυμπιακή περίοδο.

¹⁶Η συμμετοχή γυναικών άρχισε από την Ολυμπιάδα του 1900 στο Παρίσι.

1.1.v. Η οικονομική διάσταση του αθλητισμού

Ο αθλητισμός είναι ένας δυναμικός και ταχέως αναπτυσσόμενος τομέας με «υποτιμημένο» μακροοικονομικό αντίκτυπο, ο οποίος δύναται να συντελέσει στην εν γένει ανάπτυξη και την απασχόληση. Ο αθλητισμός μπορεί να λειτουργήσει, λοιπόν, ως μέσο τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, αστικής ανάπλασης ή αγροτικής αναβάθμισης. Ο αθλητισμός συνεπικουρούμενος από τον τουρισμό μπορεί να πυροδοτήσει την καλύτερευση των υποδομών και να δημιουργήσει νέες συμπράξεις για τη χρηματοδότηση αθλητικών και ψυχαγωγικών εγκαταστάσεων.

Αν και, γενικώς, δεν υπάρχουν βάσιμα και συγκρίσιμα στοιχεία για την οικονομική βαρύτητα του αθλητισμού, η σημασία του επιβεβαιώνεται από μελέτες¹⁷ και αναλύσεις των εθνικών λογαριασμών, από τα οικονομικά των σημαντικότερων αθλητικών διοργανώσεων, καθώς και από το κόστος της έλλειψης σωματικής άσκησης, συμπεριλαμβανομένης της γήρανσης του πληθυσμού. Αυτή η συμβολή του αθλητισμού πρέπει να προβληθεί και να προαχθεί περισσότερο στις κοινοτικές πολιτικές.

Παράλληλα ένα αυξανόμενο μέρος της οικονομικής αξίας του αθλητισμού συνδέεται με τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας. Τα δικαιώματα αυτά έχουν σχέση με το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, τις εμπορικές ανακοινώσεις, τα εμπορικά σήματα, τα δικαιώματα χρήσης εικόνων και τα δικαιώματα που καταβάλλονται από τα μέσα ενημέρωσης. Σε έναν όλο και περισσότερο παγκοσμιοποιημένο και δυναμικό τομέα, η επιβολή της τήρησης των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας στον κόσμο έχει μεγάλη σημασία για την υγεία της οικονομίας του αθλητισμού. Είναι επίσης σημαντικό να κατοχυρώνεται στους δικαιούχους η δυνατότητα να έχουν πρόσβαση από απόσταση στις διασυνοριακές αθλητικές εκδηλώσεις στην ΕΕ.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι παρά τη συνολική οικονομική σημασία του αθλητισμού, η συντριπτική πλειονότητα των αθλητικών δραστηριοτήτων συντελείται σε μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα δομές, πολλές από τις οποίες εξαρτώνται από τη δημόσια στήριξη, προκειμένου να εξασφαλίζουν την πρόσβαση όλων των πολιτών σε αθλητικές δραστηριότητες.

¹⁷D. Dimitrov / C. Helmenstein / A. Kleissner / B. Moser / J. Schindler: Diemakroökonomischen Effekte des Sports in Europa , StudieimAuftrag des Bundeskanzleramts, Sektion Sport, Wien, 2006, σύμφωνα με μελέτη που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της αυστριακής Προεδρίας το 2006, ο αθλητισμός –με την ευρεία έννοια του όρου– δημιούργησε προστιθέμενη αξία 407 δισ. ευρώ το 2004, ποσό που αντιστοιχεί στο 3,7% του ΑΕΠ της ΕΕ, και δημιούργησε 15 εκατ. θέσεις εργασίας, δηλαδή εξασφάλισε απασχόληση για το 5,4% του εργατικού δυναμικού.

1.2.i. Το αθλητικό δίκαιο στη νομική επιστήμη

Ως αθλητικό δίκαιο, δύναται να στοιχειοθετηθεί το σύνολο των κανόνων δικαίου που παράγονται από την έννομη τάξη για την ετερόνομη ρύθμιση των νομικά σημαντικών διαστάσεων του αθλητισμού, καθώς και το σύνολο των αυτόνομα θεσπισμένων κανόνων δικαίου που παράγονται από τις αθλητικές οργανώσεις στο πλαίσιο της αναγνωριζόμενης από το θετό δίκαιο ιδιωτικής τους αυτονομίας.

Σε μια πρώτη ανάγνωση ο αθλητισμός, ως έννοια σκοπούμενη εκτός του νομικού πλαισίου, δεν ενδιαφέρει το δίκαιο ως προς όλες του τις εκφάνσεις. Επομένως, κυρίαρχο χαρακτηριστικό του αθλητικού δικαίου είναι, ότι δομείται από ετερόνομους και αναγκαστικούς κανόνες του θετού δικαίου που προσδίδουν ειδική νομική υπόσταση σε μία εξωνομική έννοια -τον αθλητισμό- στο βαθμό και την έκταση που το δίκαιο θεωρεί ότι ο αθλητισμός αποκτά διαστάσεις που εμπίπτουν στο χώρο δικαιοϊκής ρύθμισης. Παράλληλα, το ποιες εκφάνσεις της αθλητικής δραστηριότητας απαντώνται ειδικά στο δίκαιο, προσδιορίζεται από την ίδια την έννομη τάξη, ανάλογα με τις περιστάσεις και την εκάστοτε επικρατούσα περί δικαίου και αθλητισμού φιλοσοφία. Παρόλα αυτά, η έννομη τάξη, με γνώμονα την διευθέτηση ειδικά των αθλητικών δραστηριοτήτων που την ενδιαφέρουν, πέραν της παραγωγής ειδικών κρατικών κανόνων δικαίου, δύναται να επιτρέπει ή να αναγνωρίζει και την παραγωγή αυτόνομα θεσπισμένων κανόνων από τους παράγοντες στην αθλητική ζωή. Αυτή ακριβώς η έκταση της ειδικής νομοθετικής παρέμβασης, καθώς και το εύρος της αναγνωριζόμενης κανονιστικής αυτονομίας των αθλητικών οργανώσεων, κυρίως των ομοσπονδιών, εξαρτάται από την εκάστοτε επικρατούσα περί δικαίου και αθλητισμού φιλοσοφία. Ως εκ τούτου, ένα δεύτερο σημαντικό χαρακτηριστικό του αθλητικού δικαίου είναι ότι στοιχειοθετείται όχι μόνο από ετερόνομους κανόνες κρατικής προέλευσης, αλλά και από αυτόνομα θεσπισμένους κανόνες των αθλητικών οργανώσεων.

Από τα ως άνω παρατεθέντα συνάγεται ότι δομικό πρόβλημα του αθλητικού δικαίου, συνιστά η σκιαγράφηση της σχέσης και ιεράρχησης των παραγομένων κανόνων δικαίου, από τους δύο αυτούς φορείς κανονιστικής εξουσίας, ήτοι του Κράτους και των αθλητικών οργανώσεων. Ο κεντρικό άξονας του προβλήματος αυτού, εντοπίζεται στο ότι το κανονιστικό σύστημα των αθλητικών οργανώσεων στηρίζεται σε μια παγκόσμια αθλητική ιεραρχία, η οποία ασκεί την κανονιστική της εξουσία με τη διάνοια του ιδρυτή όχι μόνο μιας αυτόνομης, αλλά και μιας πρωτογενούς έννομης τάξης, συχνά μάλιστα συγκρουόμενης προς τις βασικές αρχές και διατάξεις του θετού δικαίου. Συγχρόνως, όμως, το πρόβλημα αυτό μας υποδεικνύει και το τρίτο κύριο χαρακτηριστικό του αθλητικού δικαίου, δηλαδή το γεγονός ότι τα υποκείμενα του αθλητικού

δικαίου αποτελούν υποκείμενα τόσο της γενικής (κρατικής) έννομης τάξης, όσο και της ειδικής (αθλητικής) έννομης τάξης.

1.2.ii. Το αθλητικό δίκαιο στη νομική επιστήμη – LexSportiva

Εκτός από τον ορισμό του αθλητικού δικαίου ως κλάδου του δικαίου, σε ό,τι αφορά το αθλητικό δίκαιο ως γνωστικό αντικείμενο της νομικής επιστήμης, αυτό μπορεί να οριστεί ως το γνωστικό αντικείμενο, στο πλαίσιο του οποίου εξετάζονται από τη νομική επιστήμη οι ειδικοί κανόνες του θετού δικαίου για τον αθλητισμό, οι αυτόνομα θεσπισμένοι κανόνες των αθλητικών οργανώσεων και η σχέση τους με την έννομη τάξη, καθώς και ο τρόπος, οι προϋποθέσεις και τα αποτελέσματα εφαρμογής του θετού δικαίου στις βιοτικές και έννομες σχέσεις που παράγονται κατά την οργάνωση και άσκηση της αθλητικής δραστηριότητας.

Ο όρος "αθλητικό δίκαιο" κάνει την εμφάνισή του, στην ορολογία της νομικής επιστήμης σε ένα μεταγενέστερο στάδιο. Στην Ιταλία το 1933 γίνεται η πρώτη αναφορά στο αθλητικό δίκαιο από τον Cesarini Sforza, ενώ το 1949 ο Massimo Severo Giannini κάνει μνεία αναφορικά με τις αθλητικές έννομες τάξεις, στην τότε ιδρυθείσα Rivista di Diritto Sportivo¹⁸.

Στις μέρες που διανύουμε, αναπτύσσει τη δραστηριότητά του στο Πανεπιστήμιο της Limoges το "Centre de Droit et d' Economiedu Sport"¹⁹, ενώ επίσης στη Γερμανία λειτουργεί ο "Konstanzer Arbeitskreis fuer Sportrecht". Επιπλέον δημοσιεύεται από το 1994, το νομικό περιοδικό "Sport undRecht".

Στην Ελλάδα εκδίδεται από το 1992 η "Επιθεώρηση Αθλητικού Δικαίου", ενώ από το 1997 λειτουργεί το "Ελληνικό Κέντρο Αθλητικών Μελετών" με κύριο σκοπό την έρευνα και τη μελέτη θεμάτων αθλητικού δικαίου.

Όσον αφορά το αθλητικό δικαιοϊκό σύστημα, οφείλει να καταστεί σαφές ότι δεν είναι μονάχα διεθνές, αλλά παράλληλα είναι μη κυβερνητικό, γεγονός που συνιστά την ειδοποιό διαφορά σε σύγκριση με κάθε άλλο είδος δικαίου, παρουσιάζοντας μία ιδιαιτερότητα που έγκειται στην παραδοχή ότι δεν δομείται από κοινούς κανόνες κρατικών εννόμων τάξεων. Ως εκ τούτου, πηγή των κανόνων αυτών συνιστά το ίδιο το «αθλητικό κίνημα» και η «αιτία της αθλητικής δράσης» («causa ludendi²⁰») δίνοντας τη δυνατότητα στο νομοθέτη να σταθμίζει τις περιστάσεις και να χαρακτηρίζει νομικά τις ενέργειες της, πλάθοντας ένα σύνολο νόμων, κανόνων και διατάξεων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, με δημόσιο, αλλά, κυρίως, ιδιωτικό χαρακτήρα. Δημιουργείται, με τον τρόπο αυτό, ένα πρωτότυπο κανονιστικό σύστημα, μία ιδιόμορφη

¹⁸Επιθεώρηση Αθλητικού Δικαίου.

¹⁹Κέντρο του Δικαίου και της Οικονομίας του Αθλητισμού.

²⁰Βλ. Μαλάτος Α., οπ.π. σελ. 45 επ.

«αθλητική έννομη τάξη», η ευρέως γνωστή και ως «LexSportiva²¹» που αποτελεί το εφαρμοστέο-ουσιαστικό και δικονομικό- δίκαιο στις εσωτερικές και διεθνείς αθλητικές έννομες σχέσεις.

Για να καταστεί σαφέστερη και πιο αντιληπτή η έννοια της αθλητικής έννομης τάξης, ως υπερεθνικής, είναι δυνατό να διατυπωθεί, ως μία νομική οντότητα, η οποία «απλώνει τα πλοκάμια» της πέραν του ενός προκαθορισμένου εθνικού εδάφους. Υπό αυτό το πρίσμα, σε περίπτωση σύγκρουσης, τόσο οι εγχώριοι κανόνες που τυγχάνουν εφαρμόσιμοι στον αθλητισμό, όσο και οι κανόνες των εθνικών αθλητικών φορέων υποσκελίζονται.

1.2.iii. Η αμφίδρομη σχέση της LexSportiva και LexMercatoria

Το ανεθνικό δίκαιο δια της ιδιωτικής μορφής του συνιστά τη ραχοκοκαλιά στο χώρο του αθλητισμού, δεδομένου ότι πλάθεται ένα παγκόσμιο σύστημα αυτορρυθμιζόμενων κανόνων. Η θεωρία της LexMercatoria, ως αυτόνομης νομοθετικής οντότητας οφείλει την ύπαρξή της στους εμπόρους της αγοράς, εμφανιζόμενη ως ασφαλιστική δικλείδα για τη νομική ανασφάλεια και τα κενά που ανακύπτουν από την σωρεία των εθνικών νομοθεσιών.

Ειδικότερα, κομβικό ρόλο στην ανάπτυξη της LexMercatoria αποτέλεσε η πρακτική, από την οποία δημιουργήθηκαν οι κανόνες της, ήτοι το διεθνές εμπορικό έθιμο και τα διεθνή συναλλακτικά ήθη. Οι εν λόγω κανόνες δεν ήταν εφικτό, λόγω της φύσης τους να προβιβαστούν σε κάποια έννομη τάξη και για αυτό ακριβώς το λόγο αναπτύχθηκε η θεωρία LexMercatoria, μία ανεθνική μορφή δικαίου, δίπλα στα κρατικά δίκαια και το διεθνές δίκαιο που διέπουν τις εμπορικές συναλλαγές²², στην οποία προσιδιάζει η LexSportiva.

Παράλληλα η θεωρία της LexMercatoria εισάγει την έννοια της αυτορρύθμισης, με γνώμονα την επίδρασή της από ανεθνικούς κανόνες. Το εν θέματι φαινόμενο δεν εντοπίζεται μόνο στον οικονομικό τομέα, αλλά αγγίζει πολλές ανεθνικές έννομες τάξεις, όπως είναι για παράδειγμα η θρησκευτική και η αθλητική. Ως εκ τούτου, το κανονιστικό πλαίσιο που παράγεται από τους διεθνείς αθλητικούς οργανισμούς (ΔΟΕ, τις διεθνείς ομοσπονδίες) αποτελεί ένα νομικό φαινόμενο παρόμοιο με αυτό της LexMercatoria ή σε θρησκευτικούς νόμους. Το θεωρητικό υπόβαθρο για τη φύση της LexSportiva διατυπώθηκε ήδη από το 1949 από τον Massimo Giannini²³, ο οποίος επισημαίνει²⁴ ότι «το παγκόσμιο αθλητικό κίνημα διαθέτει μία έννομη τάξη με πλήρη αυτονομία,

²¹Βλ. Παναγιωτόπουλος Δ., Αθλητική Δικαιοδοσία, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1997, σελ. 20 επ.

²²Η χρήση αυτών των διεθνικών κανόνων από την πλευρά των εμπόρων επεμβαίνει συμπληρωματικά σε σχέση με τα κενά που αφήνουν οι εκάστοτε κρατικές έννομες τάξεις, δεδομένου ότι οι νομοθέτες δεν είναι δυνατόν να γνωρίζουν κάθε πρακτική πτυχή του διεθνούς εμπορίου και των προβλημάτων του.

²³Massimo Severo Giannini, Ιταλός πολιτικός και δικαστής.

²⁴Βλ. Μαλάτος Α., Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου, Β' έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 2010, σελ. 69 επ.

νομική ισχύ, αυθεντικότητα και συχνά ανταγωνιστική των κρατικών εννόμων τάξεων, στα γεωγραφικά όρια κυριαρχίας των οποίων λειτουργεί²⁵» .

Καθίσταται, αναπόφευκτα, αντιληπτό το γεγονός ότι η διεθνής παρουσία των ιδιωτικών φορέων (π.χ διεθνών ομοσπονδιών) και οι σχέσεις που δημιουργούνται στην αθλητική ζωή και στην πρακτική του αθλητισμού διαπλάθουν κανόνες δικαίου που γίνονται κοινά αποδεκτοί²⁶, κατά κύριο λόγο από όσους λαμβάνουν μέρος σε αυτή . Οι εν λόγω αθλητικοί φορείς, ιδιωτικής φύσεως, συνιστούν την αιτία της σε παγκόσμιο επίπεδο ή, τουλάχιστον, την πέραν των εθνικών συνόρων, εφαρμογή κανόνων, προδιαγεγραμμένων να περικλείουν τις αθλητικές αγωνιστικές διοργανώσεις. Υπό αυτών δοθέντων, ο όρος της LexSportiva αντλεί τις ρίζες του από τον όρο της LexMercatoria, δεδομένης και της λειτουργίας του ως ανεθνικού συνόλου κανόνων που τις περισσότερες φορές πλάθεται μέσω της νομολογίας του Αθλητικού Διαιτητικού Δικαστηρίου της Λωζάνης (ΟΛΔ), όπως ακριβώς παράγεται και το διεθνές εμπορικό δίκαιο από τις αποφάσεις των αντίστοιχων κέντρων διαιτησίας.

Σχετικά με την αυτονομία της LexSportiva,σε σύγκριση με τα εθνικά δίκαια οφείλει να καταστεί ξεκάθαρο, ότι η αυτονομία της επεκτείνεται και καταλήγει, έως του σημείου που ενδέχεται να «απειλήσει» τη δημόσια τάξη του κράτους στο οποίο εφαρμόζεται. Κατά κύριο λόγο, οι κανόνες του αθλητικού δικαίου δεν εφαρμόζονται αυτόματα και άμεσα, αλλά μόνον υπό την προσαρμογή και την υιοθέτησή τους με εσωτερικό κανόνα δικαίου, υπό την απαρέγκλιτη αρχή να μην αφορούν ζητήματα ενδοαγωνιστικής τάξεως και μόνον, όπως συνιστούν, π.χ., οι κανόνες διεξαγωγής αθλήματος, ζητήματα διεθνούς αγωνιστικής και πειθαρχικά ζητήματα που προκύπτουν στο πεδίο εθνικών ή διεθνών αγωνιστικών διοργανώσεων, οπότε και τίθενται σε ισχύ άμεσα από τις εθνικές αθλητικές ομοσπονδίες και τους εκάστοτε σχετικούς φορείς²⁷. Η αυτόνομη ολυμπιακή-αθλητική έννομη τάξη (LexSportiva και LexMercatoria), στο σημείο που σχετίζεται με εσωτερικούς κανόνες των αθλητικών ομοσπονδιών, παρουσιάζει υπεροχή σε σχέση με τους

²⁵Αυτή η τοποθέτηση ενστερνίζεται και από τους δημιουργούς του Κέντρου οικονομίας και δικαίου του αθλητισμού της Limoge, Γαλλία, από τους καθηγητές Alaphilippe και Karaquillo.

²⁶Βλ. Παναγιωτόπουλος Δ., Περί της Εσχ δροτίνα, στο 4 Επετηρίδα Αθλητικού Δικαίου, Αθήνα 2006, σελ. 75-86.

²⁷Για παράδειγμα, οι κανόνες της FIFA = Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου, ως διεθνούς ομοσπονδίας, έχουν να κάνουν με τη διοίκηση της οικείας Ομοσπονδίας σε θέματα που σχετίζονται με την ίδια και τη διεθνή αγωνιστική στο ποδόσφαιρο και όχι στις εγχώριες ποδοσφαιρικές διοργανώσεις ή στη σωματειακή δραστηριότητα και νομιμότητα της Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (Ε.Π.Ο.), ως σωματείου που έχει ιδρυθεί και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ελληνικού Αστικού Κώδικα. Η Ε.Π.Ο., ως οργάνωση, για τις διεθνείς της συναντήσεις και τη διεθνή της δραστηριότητα, οφείλει να διαμορφώνει το καταστατικό της σε εκείνο της FIFA, και μόνο γι' αυτόν το λόγο, ώστε να ΜΠΟΡΕΙ να συμμετέχει στη διεθνή αθλητική ζωή. Από την άλλη, για την εσωτερική λειτουργία της, πρέπει να σέβεται την ελληνική έννομη τάξη και τις ειδικές διατάξεις του αθλητικού νόμου, της εσωτερικής LexSportiva, για την εσωτερική αθλητική δραστηριότητα.

εθνικούς ειδικούς κανόνες Αθλητικού Δικαίου, ενώ σε ενδεχόμενη περίπτωση σύγκρουσης υπερισχύει η Ολυμπιακή Χάρτα, κάτι που επιβεβαιώνει και η νομολογία.

Συνάγεται από τα ανωτέρω, ότι η προσέγγιση της έννοιας της LexSportiva δια της σύγκρισής της με την ανεθνική νομική οντότητα της LexMercatoria, αποτελεί κοινότοπο και είναι και η πιο συνήθης στη θεωρία του αθλητικού δικαίου. Ο εν λόγω τρόπος αναδεικνύει την πλήρη μορφή ενός ανεθνικού συστήματος κανόνων, ως υπέρτατου κανόνα στο πλαίσιο μίας κοινωνικής σχέσης, όπως αυτή του αθλητισμού. Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας ως δεδομένο αυτήν την έννοια του αυτόνομα παραγόμενου ανεθνικού αθλητικού δικαίου, παρέχεται το κατάλληλο και απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο για τη μελέτη της σχέσης του με τους κανόνες δημόσιας τάξης, που αποτελούν και το μοναδικό πρόσκομμα για την ανάπτυξη της παγκόσμιας LexSportiva.

1.2.ιv. Πηγές του αθλητικού δικαίου

Αναφορικά με τις πηγές του αθλητικού δικαίου²⁸ είναι δυνατό να τις κατηγοριοποιήσουμε σε διεθνείς και εθνικές. Κατά αυτόν τον τρόπο, στους διεθνείς κανόνες περί αθλητισμού περιλαμβάνονται, αρχικά οι διεθνείς συμβάσεις για τον αθλητισμό, από τις οποίες οι σημαντικότερες είναι: η Διεθνής Σύμβαση για τη βία (Στρασβούργο, 19/10/1985), η Διεθνής Σύμβαση κατά του Απαρτχάιντ (Νέα Υόρκη, 10/12/1985) και η Συνθήκη περί προστασίας των Ολυμπιακών Συμβόλων (Ναϊρόμπι, 26/9/1981). Δεύτερον οι διεθνείς πράξεις για τον αθλητισμό, από τις οποίες οι κορυφαίες είναι ο Διεθνής Καταστατικός Χάρτης της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού (UNESCO, Παρίσι, 21/11/1978) και η Παγκόσμια Διακήρυξη κατά του Απαρτχάιντ στον Αθλητισμό (Νέα Υόρκη, 14/12/1977). Τρίτον οι αποφάσεις και οι συστάσεις για τον αθλητισμό του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Τέταρτον ο Ολυμπιακός Καταστατικός Χάρτης και τέλος οι Καταστατικοί Κανόνες περί Αθλητισμού.

Όπως είναι παραδεδομένο, στις εθνικές πηγές του αθλητικού δικαίου ανήκουν:

Το Σύνταγμα, οι νόμοι περί αθλητισμού, τα διατάγματα και οι Υπουργικές Αποφάσεις περί αθλητισμού, τα καταστατικά των αθλητικών ομοσπονδιών και των σωματείων και οι κανονισμοί των αθλητικών σωματείων και των ομοσπονδιών.

²⁸Παναγιωτόπουλος Δ., Αθλητικές Δίκαιο, Τόμος Ι, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ.142-150.

1.2.ν.Το αθλητικό δίκαιο στη σύγχρονη Ελλάδα

Μετά τη μεταπολίτευση παρατηρήθηκε μια έντονη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του νομοθετικού πλαισίου του ελληνικού αθλητισμού. Κορωνίδα της προσπάθειας αυτής αποτελεί το άρθρο 16 παρ. 9 του Συντάγματος του 1975, σύμφωνα με το οποίο ο αθλητισμός ανάγεται σε δραστηριότητα έντονου κρατικού ενδιαφέροντος. Το ίδιο έτος ψηφίζεται επίσης ο σημαντικότερος ν. 75/1975. Με το νόμο αυτό διαχωρίστηκε οριστικά ο σχολικός από τον σωματειακό αθλητισμό, ενώ επανατοποθετήθηκε ο ελληνικός αθλητισμός σε δημοκρατικές βάσεις. Παρ' όλη την αναγκαιότητα αντικατάστασής του τα τελευταία χρόνια, ο ν. 75/1975 υπήρξε σίγουρα επιτυχημένος.

Παρά το ότι ο ν. 75/1975 απετέλεσε τον πρώτο μεγάλο σταθμό για το σύγχρονο αθλητικό δίκαιο της Ελλάδας, μπορούμε να πούμε πως το νομοθετικό τοπίο του αθλητισμού μας άλλαξε για πρώτη φορά με το ν. 879/1979. Με το νόμο αυτό καθιερώθηκε επίσημα ο επαγγελματισμός, η επιχειρηματική οργάνωση του ποδοσφαίρου και ο διαχωρισμός του από τις υπόλοιπες καθαρά ερασιτεχνικές αθλητικές δραστηριότητες των σωματείων.

Με το πέρασμα, ωστόσο, των χρόνων γινόταν όλο και περισσότερο αναγκαία μια συνολική μεταρρύθμιση της αθλητικής νομοθεσίας, καθώς και η κωδικοποίησή της, εξαιτίας της διασποράς των πολυάριθμων διατάξεων με αντικείμενο την αθλητική δραστηριότητα.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες και υπό την πίεση της Διεθνούς Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας (FIFA) ψηφίστηκε ο ν. 1889/1990 "περί ρυθμίσεως επειγόντων θεμάτων ποδοσφαίρου", ο οποίος απετέλεσε προσπάθεια εναρμόνισης της ελληνικής αθλητικής νομοθεσίας με το διεθνές αθλητικό δίκαιο. Σημαντικός υπήρξε και ο ν. 1958/1991, ο οποίος κατήργησε το ν. 879/1979 και επεξέτεινε το θεσμό του επαγγελματικού και αμειβομένου αθλητισμού και σε άλλα αθλήματα πέρα του ποδοσφαίρου, όπως η καλαθοσφαίριση και η πετοσφαίριση.

Τέλος, με το ν. 2725/1999, όπως τροποποιήθηκε από το ν. 2858/2000, ρυθμίστηκε εκ νέου συνολικά το φάσμα της αθλητικής δραστηριότητας. Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι σε όλες τις φάσεις εξέλιξης του θετού αθλητικού δικαίου ίσχυαν και εξακολουθούν να ισχύουν και να εφαρμόζονται οι αυτόνομα τεθειμένοι κανόνες των αθλητικών οργανώσεων, στο βαθμό που η θέσπισή τους προβλέπεται, ελέγχεται και επιτρέπεται από την έννομη τάξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΓΕΝΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ- ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΑΠΟ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΝΝΟΙΕΣ-ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

2.1.i. Γενικά γνωρίσματα της ιθαγένειας

Κρίνεται σκόπιμο, προτού λάβει χώρα η εισαγωγή στον όρο της αθλητικής ιθαγένειας και της ιθαγένειας στον αθλητισμό γενικότερα, να γίνει συνοπτική αναφορά στον όρο της ιθαγένειας στην απλοϊκή της μορφή, καθώς και μια αναφορά στην έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Ως Ιθαγένεια, λοιπόν νοείται ο δημοσίου δικαίου δεσμός ενός ατόμου προς την πολιτεία στο λαό της οποίας ανήκει²⁹. Επίσης η εν θέματι έννοια υποδηλώνει την νομική ιδιότητα ενός προσώπου, ως μέλους του λαού ενός κράτους και προσδίδεται σε αυτό μόνο από το κράτος και όχι από το έθνος. Ανάλογα με την ιθαγένεια ένα πρόσωπο κρίνεται είτε ως ημεδαπός, είτε ως αλλοδαπός, είτε ως ανιθαγενής. Στη χώρα μας, για παράδειγμα, ως ημεδαπός Έλληνας πολίτης θεωρείται αυτός ο οποίος έχει την ελληνική ιθαγένεια, ενώ ως αλλοδαπός εκλαμβάνεται όποιος έχει ξένη ιθαγένεια. Τέλος ως ανιθαγενής κρίνεται όποιος δεν έχει καμία ιθαγένεια. Όποιος εκτός από την ελληνική έχει και αλλοδαπή ιθαγένεια, θεωρείται στην Ελλάδα ως Έλληνας πολίτης, έχει δηλαδή τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις Έλληνα πολίτη³⁰. Καθίσταται απόλυτα κατανοητό, ότι η έννοια της ιθαγένειας έχει και μία δυναμική προοπτική. Δεν αποτελεί απλώς σύνδεση προσώπου και κράτους ούτε πρόσκτηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αλλά και δίοδο ένταξης ενός προσώπου στο κοινωνικό και πολιτικό σύνολο του κράτους. Με την απόκτηση της ιθαγένειας το πρόσωπο αυτό αποκτά την ιδιότητα του πολίτη ενός κράτους, δηλαδή τμήμα της πολιτικής κοινότητας του κράτους αυτού³¹. Κατά μία άποψη, όσο υπερβολικό και αν φαντάζει, δομείται μια σχέση αγάπης μεταξύ του ατόμου και του κράτους, «χαλκεύοντας κρίκους ισχυρούς» και δημιουργώντας ιδιαίτερους συναισθηματικούς δεσμούς με ό,τι έπειτα θα αποκαλείται πατρίδα.

Η ιθαγένεια θέτει ως προαπαιτούμενο πραγματικό δεσμό του ατόμου με το κράτος. Κατά το Διεθνές Δικαστήριο, η ιθαγένεια είναι ένας νομικός δεσμός που βασίζεται στο κοινωνικό γεγονός του ουσιώδους συνδέσμου, της ύπαρξης συμφερόντων και αισθημάτων, μαζί με την ύπαρξη αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Θα μπορούσε να λεχθεί, πολύ εύστοχα, ότι η ιθαγένεια αποτελεί τη νομική έκφραση του γεγονότος ότι το άτομο στο οποίο χορηγείται είναι

²⁹ Παπασιώπη- Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2003, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.1-2.

³⁰ Δαγτόγλου Π. Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β', 2005, Αθήνα Κομοτηνή, σελ.1344.

³¹ Π. Θεοδωρίδης – Π. Μαντζούφας, Έθνος και ευρωπαϊκή ιθαγένεια, σελ. 275.

περισσότερο στενά δεμένο με τον πληθυσμό του κράτους που παρέχει την ιθαγένεια, παρά με εκείνον οποιουδήποτε άλλου κράτους³².

Ταυτόχρονα η ιθαγένεια συνιστά έναν σημαντικό σύνδεσμο στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, κατά βάση στις οικογενειακές σχέσεις, που σημειώνει ωστόσο υποχωρητική πορεία, υπό την πίεση του ενωσιακού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Στον ελλαδικό χώρο, σήμερα, τα ζητήματα που άπτονται του όρου της ιθαγένειας, διέπει ο νόμος 4332/2015. Σημειωτέον ότι η ιθαγένεια υπό την ως άνω έννοια, μπορούν να κατέχουν μόνο τα φυσικά πρόσωπα. Εντούτοις η έννοια της ιθαγένειας προσδίδεται καθ' υπέρβαση και στα νομικά πρόσωπα, ώστε να χαρακτηρίσει το δίκαιο που τα διέπει (*lex societatis*).

Οι αρχές του δεσμού του αίματος (*jus sanguine*³³) και το δίκαιο του εδάφους (*jus soli*³⁴) αποτελούν την κατευθυντήρια γραμμή για το ελληνικό και όχι μόνο δίκαιο, αναφορικά με την απονομή και εν γένει απόκτηση της εκάστοτε ιθαγένειας. Όσον αφορά την ελληνική ιθαγένεια, λοιπόν, αυτή συνιστά το δεσμό του προσώπου με την ελληνική έννομη τάξη³⁵ και αποτελεί μια ανεξάρτητη προβληματική, άκρως συνδεδεμένη με το σύνθημα προκριματικό ερώτημα της ιθαγένειας φυσικού προσώπου ως συνδέσμου εντός της λειτουργίας εθνικού κανόνα σύγκρουσης και για το λόγο αυτό τυγχάνει αναγκαία η μελέτη του καθορισμού του συνδέσμου της ιθαγένειας που αν και αποτελούσε εξέχουσα επιλογή του Έλληνα νομοθέτη³⁶ του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ανευρίσκεται σήμερα σε μειονεκτική θέση έναντι του επικρατέστερου συνδέσμου της συνήθους διαμονής.

2.1.ii Διάκριση από παρεμφερείς έννοιες

Ενώ η προσέγγιση της έννοιας της ιθαγένειας κρίνεται, κατά κανόνα ξεκάθαρη, δεν είναι διόλου σπάνιο φαινόμενο, στα νομικά εγχειρίδια να προκαλείται σύγχυση με διάφορες έννοιες, οι οποίες είτε λόγω ιστορικών καταβολών, είτε λόγω εκφραστικών παρατυπιών καθιερώθηκαν να έχουν την ίδια ή παρεμφερή σημασιολογία. Έτσι, ο όρος ιθαγένεια διαχωρίζεται εννοιολογικά από διάφορες παρεμφερείς έννοιες και δεν θα πρέπει να συγχέεται με αυτές του «λαού» και του «πληθυσμού». Ο όρος «λαός» αποτελεί αφενός «στοιχείο του κράτους», αφετέρου αποτελεί

³²Ρούκουνας Εμμανουήλ, *Διεθνές Δίκαιο III, Παραδόσεις*, 1983, Αθήνα, σελ.130.

³³Ελληνες είναι όσοι γεννήθηκαν από Έλληνα πατέρα ή μητέρα.

³⁴Συνιστά απότοκο ένταξης αλλοδαπών μεταναστών που γεννήθηκαν διαβιώνουν και εκπαιδεύονται στην Ελλάδα (νέο άρθρο 1β).

³⁵Βλ. Παπασιώπη-Πασιά, *Δίκαιο ιθαγένειας*, 8^ηεκδ., Σάκουλας, 2011.

³⁶Βλ. Γραμματικάκη-Αλεξίου/Παπασιώπη-Πασιά/Βασιλακάκης, *Ιδιωτικό διεθνές δίκαιο*, Στ' εκδ., Σάκουλας, 2017, σ.40.

όργανο αυτού. Ως στοιχείο του κράτους, ο λαός περιλαμβάνει όλους τους πολίτες, όλους δηλαδή όσους έχουν την ίδια ιθαγένεια³⁷. Ο «πληθυσμός», από την άλλη, συνιστά το σύνολο των κατοίκων που διαμένουν σε μια ορισμένη χώρα μια δεδομένη χρονική περίοδο.

Όσον αφορά την έννοια της «εθνικότητας», λεκτέο τυγχάνει καταρχήν το γεγονός ότι η εν λόγω έννοια είναι άσχετη με την ιθαγένεια, αν και παραδόξως συχνά συγχέεται με αυτήν, ιδίως λόγω του ταυτόσημου όρου και για τις δύο σε πολλές ξένες γλώσσες (π.χ. nationality, nationalité κλπ.). Η «εθνικότητα» δεν σκιαγραφεί τη νομική κατάσταση (status) του προσώπου αλλά αναφέρεται στην καταγωγή του, την κοινωνική του υπόσταση, τη συμμετοχή του σε ένα «έθνος», ανεξαρτήτως ιθαγένειας και συνόρων³⁸. Το έθνος είναι στην ουσία ένα σύνολο ανθρώπων που τους συνδέει κοινή ιστορία, κοινή καταγωγή, κοινές παραδόσεις και κοινή εθνική συνείδηση. Επομένως η εθνικότητα πρόκειται για έναν ηθικό (προνομιακό ή εξωνομικό) δεσμό του ατόμου με ένα ορισμένο έθνος. Ο εν λόγω δεσμός δεν αφορά τους αλλογενείς πολίτες, οι οποίοι αποκτούν την ιθαγένεια με πολιτογράφηση, δηλαδή με πράξη κυριαρχικού χαρακτήρα της πολιτείας, έπειτα από αίτηση του ενδιαφερομένου προς αυτή. Επιπλέον, δεν αποκλείονται από την εθνικότητα πολίτες τρίτων χωρών οι οποίοι ωστόσο έχουν σύνδεση με συγκεκριμένο λαό λόγω αποδεδειγμένης εθνικής καταγωγής. Στην ελληνική έννομη τάξη έχει επικρατήσει να καλούνται οι τελευταίοι ομογενείς υπήκοοι τρίτων χωρών σε αντιδιαστολή με τους αλλογενείς³⁹.

³⁷ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Α', 2004, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 121, Όπως ενδεικτικά: Α. ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδεις Έννοιες Γενικό Μέρος Ι (2004), σελ. 191, Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου Ι (1991), σελ. 228, Α. Γ. ΡΑΪΚΟΣ, Γενική Πολιτειολογία (2008), σελ. 124, Ζ. ΠΑΠΑΣΙΩΠΗ – ΠΑΣΙΑ, Δίκαιο Ιθαγένειας (2005), σελ. 2 επ., Δ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ποιος είναι Έλληνας πολίτης; Το καθεστώς ιθαγένειας από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως τις αρχές του 21 ου αιώνα (2012), σελ. 26, Α. ΜΠΕΝΤΕΡΜΑΧΕΡ – ΓΕΡΟΥΣΗΣ, 'Ιθαγένεια, πολιιθαγένεια, ανιθαγένεια, σε: Συλλογικός Τόμος Προσφορά – Τιμή στον Ηλία Κρίστη (2013), σελ. 275. Βλ. επίσης Ι. Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, «Η διάκριση μεταξύ ομογενών και αλλογενών και η επίδρασή της στην απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας», Αρμ 1999(τεύχος Αφιέρωμα, Ιθαγένεια: Από τη θεωρία στην πράξη), σελ. 1354επ.

³⁸ Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α', 2005, Αθήνα Κομοτηνή, σελ. 106.

³⁹ Μία μεγάλη μερίδα υπηκόων τρίτων χωρών που χαρακτηρίστηκαν ομογενείς στην Ελλάδα προήλθε από την Τουρκία και την Αλβανία. Ειδικά για τους ομογενείς της Αλβανίας τόσο το διεθνές νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει την αναγνώρισή τους ως μειονότητα στο αλβανικό κράτος όσο και το εθνικό που διασφαλίζει την ιδιαίτερη μεταχείρισή τους από το ελληνικό κράτος σε θέματα εισόδου, εργασίας, νόμιμης διαμονής και πολιτογράφησης, υπήρξε πλούσιο. Βλ. Α. ΜΠΡΕΔΗΜΑΣ, 'Η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και η σύμβαση – πλαίσιο του

Τέλος η «υπηκοότητα» είναι έννοια συνώνυμη του όρου της ιθαγένειας, δεδομένου ότι η υπηκοότητα είναι ο δεσμός του ατόμου με ορισμένο κράτος, όπως ακριβώς συμβαίνει και με την ιθαγένεια. Ο όρος «υπηκοότητα», ηχεί λίγο παράταιρα στην σύγχρονη φιλελεύθερη κοινωνία, καθώς έχει της «ρίζες» της σε μια μοναρχική περίοδο και υποδηλώνει σχέση εξουσιαστή-εξουσιαζόμενου. Συνεπώς θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε και να ταυτοποιήσουμε την έννοια της ιθαγένειας με αυτή της υπηκοότητας ή της ιδιότητας του πολίτη. Και οι τρεις έννοιες έχουν ίδιο περιεχόμενο, με μόνη διαφορά ότι οι έννοιες ιθαγένεια και υπηκοότητα χρησιμοποιήθηκαν κυρίως από τα φεουδαρχικά/μοναρχικά κράτη, ώστε να εκφράσουν την υποδούλωση του πολίτη στην κυριαρχία του εξουσιαστή, ενώ ο όρος πολίτης χρησιμοποιήθηκε σε μεταγενέστερη εποχή, εκφράζοντας απλώς τη σύνδεση του προσώπου με το κράτος.

2.2.i. Η ευρωπαϊκή έννοια της ιθαγένειας

Η ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁰, η οποία ενσωματώθηκε με τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, εισήγαγε μια νέα πολιτική διάσταση⁴¹, στην κατά κανόνα αρχήν οικονομική φύση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης⁴².

Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια ως παράγωγη της εθνικής ιθαγένειας των κρατών μελών, προσφέρει στους πολίτες της Ε.Ε., πέραν της εθνικής τους ιθαγένειας, την ιδιότητα να είναι υποκείμενα και φορείς ενωσιακών ελευθεριών και δικαιωμάτων⁴³

Συμβουλίου της Ευρώπης', σε: Συλλογικός Τόμος Προσφορά – Τιμή στον Ηλία Κρίσπη (2013), σελ. 627 επ. Ο συνολικός αριθμός των ομογενών που διαβιούν μόνιμα στην Ελλάδα υπολογίζεται περίπου στις 217.000, βλ. Π. ΜΑΝΤΖΟΥΦΑΣ, 'Μεταναστευτικά ρεύματα και κοινωνική ένταξη στην σύγχρονη Ελλάδα', σε: Σύνταγμα, Δημοκρατία και Πολιτειακοί Θεσμοί, Μνήμη Γ. Παπαδημητρίου τόμ. Π (2013), σελ. 687επ..

⁴⁰«Δε συνιστά κατά κυριολεξία ιθαγένεια, εφόσον συνδέει τα πρόσωπα όχι με κάποιο κράτος, αλλά με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δηλώνει, ωστόσο, έναν δεσμό μεταξύ των φυσικών προσώπων και της Ένωσης, από τον οποίο πηγάζουν απευθείας δικαιώματα υπέρ των ατόμων» κατά την ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ Ε., Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσ/νίκη, 2013, σελ. 284. Πρβλ. σχετικώς και ΤΑΓΑΡΑ Χ., Η Ελεύθερη Κυκλοφορία Εμπορευμάτων, Προσώπων, Υπηρεσιών, Κεφαλαίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σάκκουλας, 2002, σελ. 32 κατά τον οποίο η χρήση του όρου ιθαγένεια στη Συνθήκη είναι «ψευδεπίγραφη».

⁴¹Κ. Γώγος, Η ιθαγένεια της Ένωσης, σε Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Β. Σκουρής, σελ. 330. Ωστόσο, κατά τη μετάφραση της Συνθήκης του Μάαστριχτ που καθιέρωσε την Ευρωπαϊκή πολιτότητα, στο άρθρο 17 της συνθήκης αποτυπώθηκε ο όρος ως «ιθαγένεια της Ένωσης», έστω και αν ο αντίστοιχος όρος στα αγγλικά ήταν «citizenship» και όχι «nationality». Για συστηματικότερη ανάλυση του άρθρου 17 και της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης βλ. παρακάτω Γ' Μέρος, κεφάλαιο ΙΙΙ.

⁴²Ρηγάκου ΣΜ. σε Χριστιανός Β. (επιμ.), Συνθήκη ΣΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 229.

⁴³Βλ. Χ. Ταγαράς, Η διπλή ιθαγένεια και η έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τιμ. Τομ. Βρέλλη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σ. 937 επ., Χ. Παμπούκης, Ευρωπαϊκή ιθαγένεια: τι είναι και σε τι χρησιμεύει, Τιμ. Τομ. Καράκωστα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ.936 επ.

Την ευρωπαϊκή ιθαγένεια κατέχει κάθε υπήκοος κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρα και κάθε Έλληνας πολίτης⁴⁴. Οι υπήκοοι κρατών-μελών είναι λοιπόν πολίτες της Ένωσης και έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στη Συνθήκη (άρθρο 17 ΕΚ).

Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια εισάγεται στο άρθρο 20 §1 ΣΛΕΕ με την λιτή, αλλά πανηγυρική διατύπωση του πρώτου εδαφίου του άρθρου αυτού: «*Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης*».

Σύμφωνα με τα άρθρα 20 §1 εδ. β' ΣΛΕΕ και 9 εδ. β' ΣΕΕ την ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποκτούν (και άρα είναι Πολίτες της Ένωσης) όσα πρόσωπα έχουν την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Οι διατάξεις αυτές συνδέουν την ευρωπαϊκή με την εθνική ιθαγένεια, καθιστώντας εφικτή την εξαγωγή ορισμένων συμπερασμάτων ως προς τον χαρακτήρα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Όπως συνάγεται από τις ανωτέρω διατάξεις η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποκτάται αυτόματα με την κτήση της εθνικής ιθαγένειας και αφαιρείται αυτόματα με την απώλεια της τελευταίας με οποιοδήποτε τρόπο. Για την κτήση και την απώλεια της ευρωπαϊκής ιθαγένεια δεν απαιτείται καμία διατύπωση ούτε κινείται ξεχωριστή διαδικασία. Αρκεί απλώς η απόκτηση ιθαγένειας ενός από τα κράτη μέλη. Επομένως δημιουργείται μία υποχρεωτική σύνδεση μεταξύ εθνικής και ευρωπαϊκής ιθαγένειας, με την έννοια ότι κανένας πολίτης κράτους μέλους δεν μπορεί να παραιτηθεί από την ευρωπαϊκή ιθαγένεια διατηρώντας μόνο την εθνική και κανένας πολίτης τρίτου κράτους δεν μπορεί να αποκτήσει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια αν δεν του χορηγηθεί η εθνική ιθαγένεια ενός κράτους μέλους.

2.2.ii. Νομική φύση – φορείς του δικαιώματος της ιθαγένειας και νομοθετικό πλαίσιο αυτής

Δυνάμει, του άρθρου 29 του ΑΚ «η απόκτηση και η απώλεια από ένα πρόσωπο της ιθαγένειας μιας πολιτείας ρυθμίζονται από το δίκαιο της πολιτείας αυτής». Από τον εν λόγω ορισμό εξάγεται το συμπέρασμα, ότι το δίκαιο ιθαγένειας ανήκει στο εσωτερικό δίκαιο κάθε πολιτείας, άρα στο δημόσιο δίκαιο.

Για τη νομική φύση της ιθαγένειας αναπτύχθηκαν τρεις θεωρίες. Πρώτον η θεωρία της νομικής κατάστασης, η οποία στηρίζεται στη νομική προσωπικότητα του κράτους, το οποίο θεωρούσε το μονάρχη ως όργανό του και όχι ως κύριό του, επιφέροντας το αποτέλεσμα το άτομο να θεωρείται μέλος του κράτους. Η ιθαγένεια αποτελεί μια νομική κατάσταση του κράτους και του πολίτη. Δεύτερον η θεωρία της εννόμου σχέσεως, κατά την οποία, η ιθαγένεια αποτελεί μια έννομη σχέση μεταξύ του κράτους και του ίδιου του πολίτη, και τρίτον η ενδιάμεση ή μικτή

⁴⁴Η ιθαγένεια της Ένωσης συμπληρώνει και δεν αντικαθιστά την ελληνική ιθαγένεια.

θεωρία, σύμφωνα με την οποία ο θεσμός της ιθαγένειας, παρόλο που είναι θεσμός δημοσίου δικαίου, συνδέεται στενά με το ιδιωτικό δίκαιο, και κατ' επέκταση με το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο.⁴⁵

Φορείς της ιθαγένειας κατά νομική ακριβολογία είναι κατά βάση τα φυσικά πρόσωπα. Ωστόσο, παρατηρείται σε νόμους και σε διεθνείς συμβάσεις η αναφορά στην «ιθαγένεια» ή συχνότερα «εθνικότητα» νομικών προσώπων, πλοίων, καθώς και αεροσκαφών, τα οποία διακρίνονται σε «ημεδαπά» και «αλλοδαπά» ανάλογα με την καταχώρηση, νηολόγηση κλπ.

Αναφορικά με την ιστορική νομοθετική αναδρομή της ιθαγένειας, διατάξεις σχετικές με την εν λόγω έννοια συναντώνται ήδη στα επαναστατικά συντάγματα. Το «ηγεμονικό» σύνταγμα του 1832 έκανε αναφορά και για τους λόγους απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας, παρόλο που δεν τέθηκε τελικά σε εφαρμογή. Συνάμα, διατάξεις για την ελληνική ιθαγένεια περιείχαν τα άρθρα 14-28 του Α.Ν. του 1856, ενώ το 1955 δημοσιεύτηκε το Ν.Δ. 3370/1955 «περί κυρώσεως του κώδικα ελληνικής ιθαγενείας», το οποίο εν συνεχεία τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τον Α.Ν. 481/1968, τα Ν.Δ. 4532/1966 και 610/1970, και τους Ν.1438/1984 και 2130/1993, τελικώς δε αντικαταστάθηκε από το Ν.3284/2004 «περί κυρώσεως του Κώδικα της Ελληνικής Ιθαγένειας»(Κ.Ε.Ι.). Ο τελευταίος αυτός νόμος, ο οποίος παρουσιάζει αρκετές νομοτεχνικές ατέλειες, διατήρησε σε ισχύ ορισμένες διατάξεις της προγενεστεράς νομοθεσίας, όπως είναι το άρθρο 40 του Ν.1832/1989, η § 11 του άρθρου 1 του Ν.2790/2000 και το άρθρο 76 § 6 του Ν.2910/2001.⁴⁶

⁴⁵Παπασιώπη-Πασιά Ζωή, Δίκαιο Ιθαγένειας, 2003, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ.3

⁴⁶Βρέλλης Σπυρίδων, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Γ' Έκδοση, 2008, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 490.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΘΛΗΤΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι η έννοια της «αθλητικής ιθαγένειας», έννοια που δεν έχει απόλυτα αποκρυπτογραφηθεί, φαντάζει εντελώς ανεξάρτητη από την τυπική και νομική απόδοση του όρου της ιθαγένειας, η οποία συνδέει ένα άτομο με ένα κράτος και ως εκ τούτου είναι ευρύτερη από ένα απλό αθλητικό πλαίσιο. Η συγκεκριμένη διαφοροποίηση όμως, δεν εμφανίζεται δίχως περιθώρια αποκλίσεων. Καθίσταται σαφές με μια πρώτη προσέγγιση και εξέταση των δύο αυτών εννοιών ότι η ιθαγένεια θα πρέπει να παραμείνει η βασική σχέση μεταξύ των αθλητών και της χώρας εκπροσώπησής τους. Ποιος ο ρόλος όμως της αθλητικής ιθαγένειας και τι συσχετισμούς ή αλληλεπιδράσεις παράγει στο εξαιρετικά λεπτό ζήτημα της σύνδεσης ενός προσώπου με ένα κράτος; Αντί της εισαγωγής του όρου της αθλητικής ιθαγένειας, μήπως θα ήταν προτιμότερη η ανάπτυξη του όρου της «αθλητικής άδειας», ώστε να αποφεύγονται συγχύσεις και παρερμηνείες, ως προς ορισμένα από τα δικαιώματα και τα καθήκοντα που συνδέονται παραδοσιακά με την έννοια της ιθαγένειας;

Με μια πρώτη ματιά, η εισαγωγή μιας ομοιόμορφης διαδικασίας απονομής «αθλητικής ιθαγένειας» υποστηρίχθηκε ευρέως στη θεωρία (από συγγραφείς όπως ο Yann Hafner και ο Denis Oswald⁴⁷, ενώ άλλοι, όπως η Ντόρα Κωστακοπούλου και η Annette Schrauwen⁴⁸, υποστηρίζουν το λεγόμενο «συμμετοχικό μοντέλο ανάπτυξης⁴⁹», εστιάζοντας σε σχετικά ευέλικτα κριτήρια πολιτογράφησης και προαπαιτούμενα διαμονής). Εκτός από τον εξορθολογισμό της επιλεξιμότητας των αθλητών με τη δημιουργία ενός πλήρους συνόλου κανόνων, η εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένειας θα μπορούσε επίσης να συμβάλει στην καταπολέμηση των «μισθοφορικών» τάσεων ορισμένων αθλητών, που παρέχουν τις «υπηρεσίες» τους σε συνθήκες αγοράς, αξιοποιώντας ταχείες διαδικασίες πολιτογράφησης για να είναι σε θέση να εκπροσωπήσουν μια άλλη χώρα σε διεθνείς διοργανώσεις, καθώς και από

⁴⁷D. Oswald, *La Nationals dans le sport, Contributions pour le XIleme Congres Olympique* (Lausanne, 2009), σελ. 58, Y. Hafner, «Η επιλογή των αθλητών στις εθνικές ομάδες και το δίκαιο της ΕΕ: Τι μπορούμε να μάθουμε από δύο κολυμβητές με ντόπινγκ;» (2012)» https://www.academia.edu/2288313/Athletes_eligibility_in_national_teams_and_EU_law_What_can_we_learn_from_two_dopped_swimmers, p. 238;

Σύμφωνα με τον Hafner (σελ. 217), άλλοι μελετητές όπως ο Dubey, ο Garrigues, ο Guillaume, ο Mestre, ο Simon και ο Van den Bogaert τάσσονται υπέρ μιας τέτοιας ξεχωριστής αθλητικής εθνικότητας. Ωστόσο, στην περίπτωση του Van den Bogaert, η υποσημείωση που αναφέρεται από τον Hafner αναφέρεται μόνο σε μια αθλητική ιθαγένεια, χωρίς ο Van den Bogaert να υποστηρίζει αυτή την έννοια ως γενική λύση στα προβλήματα που απορρέουν από τους κανόνες επιλεξιμότητας των αθλητών. Βλ. S. Van den Bogaert, *Πρακτική ρύθμιση της κινητικότητας των αθλητών στην ΕΕ μετά το Bosman* (Kluwer Law International, 2005), σ. 321.

⁴⁸D. Kostakopoulou and A. Schrauwen, «Η Ολυμπιακή Υπηκοότητα και η (η) ιδιαιτερότητα του εθνικού γιλέκου: επανεξέταση των δεσμών μεταξύ του αθλητισμού και του νόμου περί ιθαγένειας», 10ο Διεθνές Περιοδικό Νομοθεσίας (2014), σ. 156 επ.

⁴⁹Ο όρος αποτυπώνεται πιο ξεκάθαρα στην αγγλική ως 'participatory growth model'.

εκείνα τα κράτη που επιθυμούν να προσελκύσουν άμεσα κορυφαίους αθλητές για να αυξήσουν τις πιθανότητες των ομάδων τους να επιτύχουν διακρίσεις⁵⁰. Μια άλλη πτυχή του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα είναι η εξέταση της συμβατότητας και η σύμπλευση των αθλητικών κανόνων με το δίκαιο της ΕΕ καθώς και ο ρόλος των αθλητικών ομοσπονδιών στην εν θέματι διαδικασία.

Δεν έχει παρέλθει τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα (2016) από τους τελευταίους Ολυμπιακούς Αγώνες, του Ρίο, εκεί όπου σημειώθηκε έξαρση του φαινομένου, όπου αθλητές εκπροσώπησαν χώρες, οι οποίες δεν αποτελούσαν ιδιαίτερες πατρίδες τους. Χαρακτηριστικότερη από όλες τις περιπτώσεις είναι η Ολυμπιακή ομάδα του Κατάρ, που έλαβε μέρος με 38 αθλητές σε δέκα διαφορετικά αθλήματα. Εντούτοις αυτό που δημιουργεί αλγεινή εντύπωση είναι, ότι οι 23 από τους 38 αθλητές της χώρας του Κατάρ, δεν γεννήθηκαν εντός της επικράτειάς της.⁵¹ Ασφαλώς και το Κατάρ δεν συνιστά τον «πρωτεργάτη» καταστρατήγησης του εξασθενημένου πλέον Ολυμπιακού ιδεώδους, μέσω των καθόλα νόμιμων αλλά ηθικοκοινωνικά αθέμιτων πράξεων πολιτογράφησης αλλοδαπών, κορυφαίων αθλητών, ώστε να αγωνιστούν με τα χρώματα της εθνικής τους ομάδας. Εδώ και πολλά χρόνια παρατηρείται το φαινόμενο αυτό. Είναι ωστόσο στην εποχή που διανύουμε αρκετά σύνηθες, χώρες με σημαντική οικονομική επιφάνεια να στελεχώνουν τις εθνικές τους ομάδες με πρωταθλητές προκειμένου να επιτύχουν τις φιλοδοξίες τους. Για το λόγο αυτό η αθλητική ιθαγένεια έχει αποκτήσει ιδιαίτερη και βαρύνουσα αξία στη διεθνή σκηνή.

Είναι γεγονός ότι παρουσιάζεται σωρεία αθλητών που έχουν αλλάξει την χώρα που εκπροσωπούν κατά την διάρκεια της καριέρας τους⁵². Οι αθλητές που επιθυμούν και αποφασίζουν εν τέλει να τροποποιήσουν την αθλητική τους ιθαγένεια, μπορούν να επιλέξουν να αντιπροσωπεύσουν άλλη χώρα, επικαλούμενοι λόγους που άπτονται ζητημάτων γενέτειρας, καταγωγής, διαμονής/κατοικίας ή για πολλούς άλλους λόγους.⁵³ Στις εν λόγω περιπτώσεις, θα

⁵⁰ R.C.R. Siekmann, 3-4 *Vie International Sports Law Journal* (2011), p. 85; P.J. Spiro, 'The End of Olympic Nationality', *Legal Study Research Papers Temple University* (2011), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1904601, p. 2. One example thereof was the case of the US basketball player Hammon as described in A. Shachar, 'Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent', *The Yale Law Journal* (2011), p. 2090.

⁵¹ Π.χ. οι 11 από τους 14 αθλητές χάντμπολ απέκτησαν την ιθαγένεια του Κατάρ με πολιτογράφηση.

⁵² Μεταξύ άλλων, παρατίθενται τα αθλήματα και οι αντίστοιχοι αθλητές ενδεικτικά: σκι – Kilian Albrech (Αυστρία σε Βουλγαρία), ποδηλασία – Christopher Froome (Κένυα σε Μ.Βρετανία), ποδόσφαιρο – Kevin-Prince Boateng (Γερμανία σε Γκάνα), Diego Costa (Βραζιλία σε Ισπανία), Miroslav Klose, Lukas Podolski (Πολωνία σε Γερμανία), ice-hokey- Peter Stastny (Τσεχοσλοβακία σε Καναδά και σε Σλοβακία, τένις- Ivan Lendl (Τσεχοσλοβακία σε ΗΠΑ) κλπ.

⁵³ Από την άλλη πλευρά, το μπάσκετ, το ποδόσφαιρο, το πινγκ-πονγκ ή το ράγκμπι είναι παραδείγματα αθλημάτων στα οποία οι παίκτες, κάτω από ορισμένες περιστάσεις, εμποδίζονται να αλλάξουν την χώρα που εκπροσωπούν σε εθνικό επίπεδο.

πρέπει να υπάρχει εναρμόνιση με τους εκάστοτε κανόνες⁵⁴ που έχουν θεσπίσει οι διεθνείς ομοσπονδίες, αναφορικά με την δυνατότητα αλλαγής ιθαγένειας.

Οι κανόνες που διέπουν την δυνατότητα επιλογής των αθλητών στις εθνικές ομάδες συνιστούν σημαντικό κομμάτι της *lex sportiva*. Υπάρχουν κατάλληλα εξουσιοδοτημένα όργανα των αντίστοιχων αθλητικών ομοσπονδιών, με καθήκοντα ερμηνείας των κανόνων αυτών και με αρμοδιότητα να αποφανθούν επί πιθανών διαφορών. Το Διαιτητικό Δικαστήριο Αθλητισμού (CAS), "το Ανώτατο Δικαστήριο του Παγκόσμιου Αθλητισμού", μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να κυριαρχήσει είτε πρωτοδίκως είτε ως εφετείο. Παρόλο που οι αθλητικές ομοσπονδίες έχουν "το δικαίωμα να καθιερώσουν αυτόνομη διαδικασία ως προς τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο του νόμου⁵⁵", πρέπει επίσης να συμμορφώνονται με τους αντίστοιχους εθνικούς νόμους καθώς και με άλλες νομικές διατάξεις που δεσμεύουν τις χώρες της κατοικίας ή της δραστηριότητάς τους.

Το βασικό ζήτημα που χρήζει απάντησης και ερμηνείας είναι, πως μπορεί να συνυπάρξει η αθλητική ιθαγένεια στην ΕΕ και ακολούθως σε ολόκληρο τον κόσμο, ώστε να διατηρηθεί η απαραίτητη ισορροπία μεταξύ νόμου - δικαίου και αθλητισμού και να προληφθούν καταστάσεις αναφορικά με ζητήματα καταστρατήγησης και προάσπισης των δικαιωμάτων των αθλητών.

3.1.i. Ερωτήματα που ανακύπτουν σε σχέση με την εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένειας

Καθώς οι αθλητικές ομοσπονδίες παρουσιάζουν σήμερα μια ποικιλία ευέλικτων κανόνων που συχνά περιέχουν εξαιρέσεις και απαιτήσεις, αναφορικά με τη δυνατότητα απόκτησης αθλητικής ιθαγένειας, που μπορούν να παρακαμφθούν, υπάρχει ανάγκη απλούστευσης των εν λόγω κανόνων και προσπάθειας για περισσότερη ασφάλεια δικαίου. Συνεπώς τίθεται το ερώτημα εάν η εισαγωγή μιας αθλητικής ιθαγένειας θα μπορούσε να αποτελέσει την λύση. Αυτό προϋποθέτει ότι οι αθλητικές ομοσπονδίες θα πρέπει είτε να τροποποιήσουν τα τρέχοντα κριτήρια που περιλαμβάνουν, προκειμένου να εφαρμόσουν αυτούς τους κανόνες, είτε να εισάγουν ένα γενικό και καθόλα αποδεκτό κώδικα αθλητικής ιθαγένειας. Η κατάρτιση ενός τέτοιου γενικού κώδικα θα αποτελούσε μεν μια χρονοβόρα διεργασία, ωστόσο θα μπορούσε να αποβεί χρήσιμη, ώστε να μειωθούν ή να αποφευχθούν μελλοντικές διαφορές. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι, εάν μια ξεχωριστή μορφή ιθαγένειας είναι πράγματι

⁵⁴Οι κανόνες που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή είναι κυρίως ποσοστάσεις πολιτογραφημένων αθλητών, αφορούν περιόδους αναμονής, κανόνες που καθορίζουν τη δυνατότητα απόκτησης της αθλητικής ιθαγένειας ή την απαγόρευσή της αλλαγής της κλπ.

⁵⁵European Sports Charter (1992, αναθεώρηση 2001), άρθρο 3.

ο μόνος δυνατός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό. Εξετάζοντας, επομένως, προσεκτικά τις επιπτώσεις που θα είχε η εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένεια, υπάρχουν πολλά ερωτήματα που χρήζουν ερμηνείας.

Το πρώτο ερώτημα έχει να κάνει με τα δικαιώματα που απορρέουν από την αθλητική ιθαγένεια. Ένας αθλητής που καλείται να αγωνιστεί για μια εθνική ομάδα έχει μια πιο συγκεκριμένη σύνδεση με την αθλητική ομοσπονδία της εν λόγω χώρας, καθώς προπονείται με την εθνική ομάδα και κατά αυτόν τον τρόπο εμπλέκεται στα δρώμενα της αθλητικής ομοσπονδίας. Έτσι, μια αθλητική ιθαγένεια θα ήταν μια κενή έννοια, όσον αφορά τα δικαιώματα και τα καθήκοντα που συνήθως συνδέονται με τη νομική έννοια της ιθαγένειας και θα έπρεπε να επαναπροσδιοριστεί ολόκληρη η έννοια της ιθαγένειας, διότι διαφορετικά θα υπήρχε ένα σύστημα δύο εθνικοτήτων με διαφορετικά σύνολα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, γεγονός που φαντάζει ανέφικτο και μη επιθυμητό. Επομένως, η πρόταση ενός «αθλητικού διαβατηρίου», φαντάζει λογική, ώστε να μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ της αθλητικής ιθαγένειας και της νομικής ιθαγένειας. Ωστόσο, τα εν λόγω διαβατήρια δεν θα λειτουργούν ως τα κοινά ταξιδιωτικά έγγραφα, δεδομένου ότι ένα διαβατήριο είναι κοινός ορισμός ταξιδιωτικού εγγράφου που έχει εκδοθεί από κάποιο κυρίαρχο κράτος και έτσι είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι τα κράτη θα μπορούσαν να επιτρέψουν την εισαγωγή και έκδοση τέτοιων «αθλητικών διαβατηρίων» από μη κρατικούς φορείς, ήτοι τις ομοσπονδίες και να αναγνωρίσουν αυτά τα διαβατήρια ως ταξιδιωτικά έγγραφα. Ένα παράλληλο σύστημα διαβατηρίων θα υπονόμει την σημερινή έννοια των «διαβατηρίων» και συνεπώς θα ήταν ανεπίτρεπτο.

Το δεύτερο ερώτημα που ανακύπτει είναι ποιος νομιμοποιείται να χορηγεί και να αφαιρεί την αθλητική ιθαγένεια. Όπως έχει αναφερθεί πολλάκις η ιθαγένεια είναι η εκδήλωση της πραγματικής σχέσης ενός ατόμου με ένα κράτος. Σε περίπτωση που μια αθλητική ιθαγένεια δεν συνδέεται άμεσα με την νομική έννοια της ιθαγένειας, ένας μη κρατικός φορέας θα είναι επιφορτισμένος με την απονομή αυτής σε έναν αθλητή. Αυτό οδηγεί στο ερώτημα ποιος φορέας θα παρέχει στους αθλητές με τέτοια ιθαγένεια και με ποια μορφή.

Κατά βάση, υπάρχουν αρκετοί εν δυνάμει διαθέσιμοι φορείς, από τα κράτη και τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες έως τις εθνικές αθλητικές ομοσπονδίες. Εάν τα κράτη αποφάσιζαν για την απονομή της αθλητικής ιθαγένειας σε έναν αθλητή, αναπόφευκτα θα ανέτρεχαν στους αντίστοιχους εθνικούς τους και έτσι δεν θα υπήρχε διαφορά μεταξύ νομικής/εθνικής ιθαγένειας και αθλητικής ιθαγένειας. Οι αντίστοιχες αθλητικές ομοσπονδίες θα μπορούσαν να αποφασίσουν ποια αθλητική ιθαγένεια έχει ο αθλητής για ένα συγκεκριμένο άθλημα, ήτοι ένα μη κρατικό όργανο θα μπορούσε να απονείμει «ιθαγένεια» σε ένα άτομο, το οποίο είναι από μόνο του αντίθετο με την τρέχουσα έννοια της ιθαγένειας, ως δεσμός μεταξύ ενός ατόμου και ενός κράτους. Ακόμη και αν η εθνική, αντί της διεθνούς ομοσπονδίας, παρείχε στους αθλητές

την αθλητική ιθαγένεια, τίθεται το ερώτημα εάν οι εν λόγω φορείς έχουν την εξουσία να παρέχουν σε ένα πρόσωπο την εν λόγω ιθαγένεια. Επιπλέον, αυτό δεν θα οδηγούσε σε απλούστευση της κατάστασης, δεδομένου ότι κάθε άθλημα θέτει τα δικά του κριτήρια ανεξάρτητα και οι ισχύοντες κανόνες ποικίλλουν ανάλογα με το επίπεδο ανταγωνισμού και την ηλικιακή κατηγορία του αθλητή. Αυτό θα μπορούσε να δημιουργήσει πλείονες αθλητικές ιθαγένειες ανάλογα με τις προτιμήσεις και τις επιδιώξεις της εθνικής ομοσπονδίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι ένας πλήρης κώδικας των λόγων απόκτησης και απώλειας ιθαγένειας θα ήταν απαραίτητος και δεν θα παραβίαζε τις αρχές του διεθνούς δικαίου που ισχύουν για τους νόμους της ιθαγένειας. Επιπλέον, πρέπει να εισαχθεί ένα δικαστικό όργανο για να διευθετήσει τις προκύπτουσες διαφορές σχετικά με την απόδοση της αθλητικής ιθαγένειας και να επιτρέψει διαδικασία προσφυγής. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τα πρότυπα της δικαιοσύνης, και οι αποφάσεις και οι αιτιολογίες πίσω από αυτές πρέπει να δημοσιεύονται και να τίθενται στη διάθεση του κοινού. Ένας προφανής υποψήφιος για το τελευταίο είναι το CAS, αλλά ο προκύπτων φόρτος εργασίας θα μπορούσε να απαιτήσει την καθιέρωση ξεχωριστού τμήματος που θα ασχολείται αποκλειστικά με τέτοια θέματα ιθαγένειας.

Το τρίτο ερώτημα που μπορεί να συναχθεί, είναι ποια κριτήρια πρέπει να πληρούνται για την απονομή αθλητικής ιθαγένειας. Ανεξάρτητα από το ποιος θα μπορούσε να απονείμει την αθλητική ιθαγένεια, το κρισιμότερο και πιο ουσιαστικό ερώτημα είναι ποιες αρχές ή κριτήρια θα εφαρμοστούν. Ως επακόλουθο εγείρονται ερωτήματα σχετικά με το πώς και σε ποιο σημείο της αθλητικής του σταδιοδρομίας ένας αθλητής θα μπορούσε να αποκτηθεί μια αθλητική ιθαγένεια, και αν θα ήταν δυνατόν να αλλάξει την εν λόγω αθλητική ιθαγένεια και αν ναι, πώς. Κατά συνέπεια, όποια οντότητα, αρχή ή φορέας πρόκειται να απονείμει την «αθλητική ιθαγένεια», οφείλει να επιληφθεί και επί ζητημάτων που άπτονται με θέματα σχετικά με το τι αποτελεί «πραγματικό δεσμό», με την υπό κρίση χώρα, για την οποία παρασχέθηκε η αθλητική ιθαγένεια.

Συνεπώς και με βάση τα προαναφερθέντα κεφάλαια, εκτός από τα κριτήρια *ius sanguinis* και *ius soli*, καθώς και τα αντίστοιχα δικαιώματα προαίρεσης ή διαδικασιών πολιτογράφησης, για την απόκτηση της αθλητικής ιθαγένειας θα πρέπει να καλύπτεται και το κριτήριο του «γνησίου» δεσμού σε ένα αθλητικό πλαίσιο.

Μια πιθανή απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις μπορεί να βρεθεί στο ότι αρκετές αθλητικές ομοσπονδίες ζητούν από τους αθλητές να συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις διαμονής ή τη συμμετοχή στα σχετικά εθνικά πρωταθλήματα. Η διαμονή/κατοικία ακολουθεί μια προσέγγιση παρόμοια με τους κανόνες *ius soli* ή *ius sanguinis* που ισχύουν για την απονομή

ιθαγένειας εν γένει και συνεπώς συνεπάγεται κατά αρχήν την τήρηση των ίδιων αρχών που ισχύουν για την νομική ιθαγένεια.

Ανάλογα με το άθλημα, η κατοικία μπορεί να έχει διαφορετικές ερμηνείες, καθώς ορισμένες ομοσπονδίες ορίζουν έναν ελάχιστο αριθμό ημερών ετησίως, στον οποίο ένας αθλητής πρέπει να είναι παρών στη εν λόγω χώρα και άλλοι όχι. Ωστόσο, προκειμένου να δημιουργηθεί ένας πραγματικός δεσμός με μια χώρα για αθλητικούς σκοπούς, η πραγματική κατοικία φαντάζει λιγότερο σημαντική από την συμμετοχή σε ένα από τα σχετικά εθνικά πρωταθλήματα (όπως συμβαίνει στο χόκεϊ επί πάγου⁵⁶). Σε μια τέτοια περίπτωση, ο αθλητής αποκτά μια πραγματική σχέση με την αντίστοιχη χώρα, καθώς συμμετέχει στην προπόνηση και στο εθνικό πρωτάθλημα του αθλήματός του.

3.1.ii. Οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες και οι κανόνες που εφαρμόζουν σε σχέση με την αθλητική ιθαγένεια

Οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες συνιστούν ιδιωτικές οντότητες, που η δικαιοδοσία τους εξαπλώνεται σε ένα ή περισσότερα αθλήματα, σε διεθνές επίπεδο, ενώ κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ότι διαθέτουν την εξουσία να αυτοπροσδιορίζουν τους κανόνες που τους διέπουν.⁵⁷

Η νομική μορφή των διεθνών αυτών αθλητικών ομοσπονδιών συνίσταται κυρίως σε ενώσεις, ιδρύματα, καταπιστεύματα ή εταιρείες που έχουν καταχωρηθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία της χώρας όπου έχουν εγκατασταθεί ή όπου ασκούν τις δραστηριότητές τους. Υπό αυτό το πρίσμα οι εν λόγω ομοσπονδίες θα πρέπει να συμμορφώνονται με τους εκάστοτε εθνικούς νόμους και εν γένει με την κείμενη νομοθεσία των χωρών με τις οποίες συνδέονται. Παράλληλα οι ομοσπονδίες που προέρχονται από κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να τηρούν και το δίκαιο της Ένωσης. Είναι γεγονός, ωστόσο, χωρίς αυτό να δημιουργεί κάποιο πρόβλημα, ότι οι περισσότερες αθλητικές ομοσπονδίες, μεταξύ των οποίων και η ΔΟΕ, είναι εγκατεστημένες στην Ελβετία⁵⁸, χώρα που δεν ανήκει στην ΕΕ, αλλά παρόλα αυτά το δίκαιο της Ένωσης παραμένει δεσμευτικό.

⁵⁶Άρθρο 406 (1,3 Γ) ΠΗΦ Καταστατικό και Εσωτερικός Κανονισμός 2014-2018, Μάιος 2014.

⁵⁷Ολυμπιακός Χάρτης (2016), κανόνας 25, ορίζει τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες ως εξής: “*international non-governmental organisations administering one or several sports at world level and encompassing organisations administering such sports at national level*”, βλέπε επίσης ΔΟΕ website:

<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf>.

⁵⁸Η Ελβετία αποτελεί έδρα των περισσότερων διεθνών αθλητικών ομοσπονδιών και διοικητικών οργάνων απ’ οπουδήποτε αλλού στον κόσμο. Από το 1915, όπου η Λοζάνη επιλέχθηκε ως η έδρα της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής (ΔΟΕ), περισσότεροι από 50 διεθνείς αθλητικοί οργανισμοί έχουν εγκατασταθεί στην Ελβετία.

Οι αρμοδιότητες και η εξουσία των αθλητικών ομοσπονδιών αναπτύσσεται με λεπτομέρεια στον Ολυμπιακό Χάρτη. Μεταξύ των κύριων αρχών και καθηκόντων που διέπουν τους εν θέματι οργανισμούς, περιλαμβάνεται το δικαίωμα και η υποχρέωση αυτών να εποπτεύουν και να ασκούν έλεγχο στους αθλητικούς κανόνες, αναφορικά με την εφαρμογή ή καταστρατήγησή τους.⁵⁹ Το γεγονός ότι λειτουργούν ανεξάρτητα και αυτόνομα, χωρίς την πίεση εξωτερικών παραγόντων, καθιστά το έργο τους εξόχως σημαντικό.

Όσον αφορά τα ζητήματα ιεραρχίας, σχετικά με την λήψη αποφάσεων, παρουσιάζεται πυραμιδοειδής δομή, δεδομένου ότι τα ανώτερα στρώματα δεσμεύουν τα κατώτερα στην ιεραρχία. Στην κορυφή δεσπόζει, η ΔΟΕ, ενώ σε κατώτερη θέση εντοπίζονται οι εθνικές αθλητικές ομοσπονδίες, που επωμίζονται το ρόλο διευθέτησης των εθνικών τους ζητημάτων. Τέλος οι αθλητές συνιστούν, αναμφισβήτητα συγκροτούν την ραχοκοκαλιά της πυραμίδας.

Ένα από τα κύρια καθήκοντα των διεθνών αθλητικών ομοσπονδιών στη διαδικασία ρύθμισης ζητημάτων του αθλητισμού σε διεθνές επίπεδο, είναι και η θέσπιση κριτηρίων σχετικά με την δυνατότητα επιλογής από τους αθλητές, ως προς την πιθανότητα συμμετοχής τους στις εθνικές ομάδες. Οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες είναι επωμισμένες με τον ρόλο προσδιορισμού των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούν οι αθλητές για να μπορέσουν να εκπροσωπήσουν τις χώρες τους σε διεθνείς διοργανώσεις. Για την επίτευξη της συγκεκριμένης ενέργειας οι αθλητικές ομοσπονδίες θα πρέπει να ανεύρουν την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των αξιών που οφείλουν να προασπίζονται και των εγγενών δικαιωμάτων των αθλητών⁶⁰.

Μέχρι τον 20^ο αιώνα, η νομική ιθαγένεια, καθόριζε αποκλειστικά το κατά πόσον οι αθλητές έχουν δυνατότητα εκπροσώπησης μιας εθνικής ομάδας. Το 1995, το ΔΕΕ, όρισε την νομική ιθαγένεια, επ' ευκαιρία της πολύκροτης, την εποχή εκείνη, υπόθεσης Nottebohm (βλέπε αναλυτικότερα σε επόμενη παρ.), ως το νομικό δεσμό που στηρίζεται στη πραγματική σύνδεση του ατόμου με έναν τόπο και την ύπαρξη, συμφερόντων και συναισθηματικών δεσμών, καθώς και την ύπαρξη αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Σύμφωνα με το ΔΕΕ, η νομική ιθαγένεια αποτελεί τη νομική έκφραση του γεγονότος, ότι ένα άτομο, είναι στην πραγματικότητα στενότερα συνδεδεμένο με τον πληθυσμό του κράτους που απονέμει την ιθαγένεια, παρά με οποιοδήποτε άλλο κράτος.

Η προσαρμογή, ωστόσο, στην εξυπηρέτηση των αναγκών της σύγχρονης εποχής, μετά την αλλαγή της χιλιετίας, που εντείνεται όλο και περισσότερο η διασυνοριακή μετακίνηση των αθλητών, κατέστησε τη μοναδικότητα του κριτηρίου της νομικής ιθαγένειας εξαιρετικά περιοριστική. Η συγκεκριμένη παραδοχή ενισχύεται ακόμα περισσότερο, από την προσπάθεια

⁵⁹Ολυμπιακός Χάρτης, ό.α., κανόνας 5.

⁶⁰Υ. Hafner, "Change in Sporting Nationality: the "Next Bosman"?" (2008), Olympic Capital Quarterly, Οκτώβριος 2008, Κεφ. 3, Αριθμ. 4, σελ 2.

που καταβάλουν ορισμένα κράτη με το να πολιτογραφούν σπουδαίους αλλοδαπούς αθλητές, προσδοκώντας ότι η διάκριση αυτών θα προσδώσει επιπλέον κύρος στο κράτος⁶¹.

Ο απόηχος από τα νέα αυτά δεδομένα, οδήγησε τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες, να συμπεριλαμβάνουν επιπλέον κριτήρια, αναφορικά με τις προϋποθέσεις κατά τις οποίες οι αθλητές δύνανται, να επιλεγούν ώστε να εκπροσωπήσουν κάποια εθνική ομάδα. Στις εν λόγω προϋποθέσεις εντάσσονται ο τόπος γέννησης, ο τόπος διαμονής/κατοικίας ή κανόνες σχετικά με την απαραίτητη «περίοδο αναμονής», που οφείλουν να απέχουν οι αθλητές από τη συμμετοχή σε αθλητικές διοργανώσεις, από όταν σταμάτησαν να εκπροσωπούν μια χώρα έως την δυνατότητα εκπροσώπησης μιας άλλης χώρας.⁶²

Η υιοθέτηση αυτών των κριτηρίων στην πράξη, αναφορικά με την δυνατότητα των αθλητών κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να λαμβάνουν την δυνατότητα εκπροσώπησης άλλων εθνικών ομάδων σε διεθνείς διοργανώσεις, προλείανε το έδαφος εμφάνισης της «αθλητικής ιθαγένειας». Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει κάποιος κοινός ορισμός ευρέως παραδεδεγμένος από τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες για την εν λόγω έννοια, εντούτοις νομολογιακό έρεισμα υπάρχει για τον συγκεκριμένο όρο, ήδη από το έτος 1993 [B. v. FIBA]. Το CAS, στη συγκεκριμένη υπόθεση, κατέληξε ότι η αθλητική ιθαγένεια είναι μια «μοναδική αθλητική έννοια που καθορίζει τους κανόνες, με τους οποίους οι αθλητές δύνανται να ενταχθούν στο δυναμικό εθνικών ομάδων για την εκπροσώπηση αυτών σε διεθνείς διοργανώσεις».

Αναφορικά με συγκριτική επισκόπηση των δύο εννοιών της αθλητικής και νομικής ιθαγένειας, πρέπει να ειπωθεί ότι η αθλητική ιθαγένεια είναι μια εντελώς διαφορετική έννοια σε σύγκριση με τη νομική ιθαγένεια, παρουσιάζοντας ωστόσο σημεία σύγκλησης. Από το 1993, τα δικαιοδοτικά όργανα του CAS καταλήγουν στην κάτωθι ρήση, αναφορικά με τον αν δύο έννοιες είναι ή όχι ταυτόσημες: «η αθλητική ιθαγένεια ως προϊόν εκπορευόμενο από τις αθλητικές ομοσπονδίες, αντιδιαστέλλεται από τη δημοσίου δικαίου, νομική ιθαγένεια, η οποία σχετίζεται με τη προσωπική κατάσταση κάποιου ατόμου σε σχέση με την υπηκοότητα ενός ή περισσότερων κρατών». Υπό αυτών δοθέντων, ένας αθλητής δύναται να είναι νομίμως, υπήκοος μιας χώρας αλλά να μην έχει το δικαίωμα εκπροσώπησης της σε διεθνές επίπεδο και

⁶¹ CAS 2007/A/1377, Mélanie Rinaldi v. Fédération Internationale de Natation (FINA), [2007].

⁶² J. P. McCutcheon, “National eligibility rules after Bosman” in A. Caiger (Ed.), Professional Sport in the EU: Regulation and Re-Regulation, (T.M.C. Asser Press, 2001), σελ. 127.

αντίστροφα, ένας αθλητής που δεν είναι υπήκοος μιας χώρας, μπορεί να έχει το δικαίωμα εκπροσώπησής της σε διεθνή αθλητικά γεγονότα.

3.1.iii. Η απόφαση Nottebohm και η εισαγωγή της έννοιας του «πραγματικού/γνησίου δεσμού»

Η έννοια του «πραγματικού δεσμού»⁶³ που απαιτείται για τη δημιουργία δεσμού ιθαγένειας μεταξύ ενός ατόμου και ενός κράτους, απορρέει από την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με την υπόθεση Nottebohm του έτους 1955⁶⁴.

Ο κ. Nottebohm, ο οποίος ήταν τότε Γερμανός υπήκοος, εγκαταστάθηκε στη Γουατεμάλα το 1905. Τον Οκτώβριο του 1939 - μετά την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου - κατά την επίσκεψή του στην Ευρώπη, έλαβε την υπηκοότητα του Λιχτενστάιν και επέστρεψε στη Γουατεμάλα το 1940, όπου επανέλαβε τις πρώην επιχειρηματικές του δραστηριότητες μέχρι την απομάκρυνσή του, ως αποτέλεσμα των πολεμικών μέτρων το 1943.

Σε διεθνές επίπεδο, η χορήγηση της ιθαγένειας συντελείται μόνο εάν υφίσταται πραγματική σχέση μεταξύ του ατόμου και του κράτους που χορηγεί την ιθαγένειά. Ωστόσο, η απόκτηση της ιθαγένειας του κ. Nottebohm από το Λιχτενστάιν, δεν βασιζόταν σε καμία ‘γνήσια’ σχέση του με την εν λόγω χώρα και ο μοναδικός λόγος της πολιτογράφησης του είχε ως σκοπό να του επιτραπεί η απόκτηση δικαιωμάτων ενός ουδέτερου υπηκόου σε μια εποχή πολέμου.

Για τους λόγους αυτούς, το Λιχτενστάιν δεν μπορούσε να προβάλει κάποιο επιχείρημα υπέρ της αναγνώρισης της ιθαγένειας του κ. Nottebohm και να επιβάλλει την αναγνώριση αυτής από τα υπόλοιπα κράτη, καθώς η ίδια η χορήγηση αυτής, είχε γίνει αυθαίρετα από το κράτος χωρίς να ακολουθεί των κανόνα του ‘πραγματικού δεσμού’ που αναγνωρίζεται και επιβάλλεται από τα υπόλοιπα κράτη σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Ως εκ τούτου, το Λιχτενστάιν δεν είχε δικαίωμα να αναλάβει την υπόθεσή του και να υποβάλει διεθνή αξίωση για λογαριασμό του ενάντιων της Γουατεμάλας.

Πιο αναλυτικά, η υπόθεση αυτή επικεντρώθηκε στο ζήτημα εάν το Λιχτενστάιν θα μπορούσε να χορηγήσει διπλωματική προστασία στον κ. Nottebohm, ο οποίος ζούσε στη Γουατεμάλα. Ο κ. Nottebohm είχε γίνει υπήκοος του Λιχτενστάιν με πολιτογράφηση και χωρίς να έχει ζήσει στη χώρα. Η υπόθεση τέθηκε προς επίλυση στο Δικαστήριο, το οποίο και έκρινε ακολούθως:

⁶³ G.R. de Groot και J.J. Kuipers, *Migrantenrecht* (2006), σελ. 142.

⁶⁴ Nottebohm (*Liechtenstein v. Guatemala*), 1955 I.C.J. 4 (6 Απριλίου).

“[...] οι πραγματικές σχέσεις του με το Λιχτενστάιν ήταν εξαιρετικά αδύναμες. Καμία εγκατεστημένη διαμονή, χωρίς παρατεταμένη παρουσία στη χώρα κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης για πολιτογράφηση: η αίτηση υποδεικνύει ότι πραγματοποίησε επίσκεψη εκεί και επιβεβαιώνει τον παροδικό χαρακτήρα αυτής της επίσκεψης με το αίτημά της να ξεκινήσει και να περατωθεί η διαδικασία πολιτογράφησης χωρίς καθυστέρηση”.

Το δικαστήριο αποφάσισε ότι ως κυρίαρχο κράτος το Λιχτενστάιν θα μπορούσε να επιλέξει σε ποιον να παραχωρήσει την ιθαγένειά του ως ακολούθως:

“Εναπόκειται στο Λιχτενστάιν, όπως και σε κάθε κυρίαρχο κράτος, να ρυθμίσει με τη δική του νομοθεσία τους κανόνες σχετικά με την απόκτηση της ιθαγένειάς του και να απονείμει την εν λόγω ιθαγένεια με πολιτογράφηση που χορηγείται από τα δικά του όργανα σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτή”.

Ωστόσο, η επέκταση της διπλωματικής προστασίας του κ. Nottebohm δεν ήταν δυνατή για το Λιχτενστάιν καθώς το δικαστήριο έκρινε τα ακόλουθα:

“Η Γουατεμάλα δεν έχει καμία υποχρέωση να αναγνωρίσει την υπηκοότητα που χορηγείται υπό τέτοιες συνθήκες. Κατά συνέπεια, το Λιχτενστάιν δεν δικαιούται να επεκτείνει την προστασία του στον Nottebohm έναντι της Γουατεμάλας και, ως εκ τούτου, το αίτημά του πρέπει να θεωρηθεί απαράδεκτο”.

Ως εκ τούτου, η έλλειψη ενός πραγματικού δεσμού δεν συνιστά ανασταλτικό παράγοντα που εμποδίζει κάποιον από το να αποκτήσει μια νέα ιθαγένεια. Ωστόσο, όταν προκύπτουν διαφορές, εντός αθλητικού πλαισίου, μπορεί η εν λόγω έλλειψη να αποτελέσει τροχοπέδη συμμετοχής του αθλητή, αναφορικά με την δυνατότητα εκπροσώπησης της συγκεκριμένης χώρας και έτσι τίθεται ζήτημα αναγνώρισης και αποδοχής μιας αυθαίρετης απονομής ιθαγενείας μιας χώρας με την οποία το ωφεληθέν άτομο δεν συνδέεται με γνήσιους δεσμούς.

Όσον αφορά το θέμα της ύπαρξης ενός πραγματικού συνδέσμου για αθλητικούς σκοπούς, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι κανόνες των Ομοσπονδιών Σκι αναφέρονται ρητά στην ύπαρξη ενός πραγματικού συνδέσμου του αθλητή με την χώρα της χορηγηθείσας ιθαγενείας⁶⁵.

3.2.i. Η σημασία της ιθαγένειας στα πλαίσια του αθλητισμού

Στο πλαίσιο του αθλητισμού, η απόκτηση της ιθαγένειας από έναν αθλητή μιας χώρας είναι πολύ σημαντική - όχι μόνο όταν διακυβεύεται η συμμετοχή του σε διεθνείς διοργανώσεις

⁶⁵Άρθρο 203.5 των διεθνών κανόνων Σκι.

μεταξύ χωρών, αλλά κατά βάση για τη συμμετοχή του σε συλλογικά εθνικά πρωταθλήματα. Μετά την απόφαση Bosman, (για την οποία λαμβάνει χώρα ενδελεχής μνεία σε άλλο κεφάλαιο), απαγορεύονται μέτρα που δυσχεραίνουν τη δυνατότητα συμμετοχής αθλητών σε πρωτάθλημα χώρας της οποίας δεν είναι υπήκοοι. Ωστόσο, έχουν τεθεί ορισμένοι κανόνες, όπως ο «κανόνας του εγχώριου παίκτη» («Home-grown Player rule») της UEFA, ώστε να μην παρακάμπτεται και υποβαθμίζεται ο προσανατολισμός ανάδειξης και κατάρτισης νέων αθλητών⁶⁶. Όσον αφορά τις διεθνείς διοργανώσεις ατομικών αθλημάτων, διαπιστώνουμε ότι ο αριθμός των μεταλλίων που κερδίζει μια χώρα έχει αποκτήσει διαστάσεις πολιτικής χροιάς. Καθώς οι χώρες στοχεύουν να έχουν στις «τάξεις» τους, όλο και περισσότερους εν δυνάμει πρωταθλητές, η στόχευση των αθλητών είναι να αγωνιστούν εκπροσωπώντας τις πλουσιότερες χώρες, που τους προσφέρουν όχι μόνο καλύτερες υποδομές και συνθήκες προπόνησης αλλά και άλλα οφέλη. Εάν δεν υπήρχαν όρια και κριτήρια αναφορικά με την δυνατότητα επιλογής, θα διαμορφωνόταν μια ελεύθερη αγορά προσφοράς και ζήτησης και οι αθλητές θα ήταν ελεύθεροι να αγωνιστούν για όποια χώρα προσέφερε τα περισσότερα οφέλη.

Σε όλα σχεδόν τα ολυμπιακά αθλήματα, η ιθαγένεια είναι αν όχι ο καθοριστικότερος, ένας από τους κρισιμότερους παράγοντες, για την δυνατότητα εκπροσώπησης μιας χώρας σε αθλητικές διοργανώσεις. Κατά συνέπεια, η αλλαγή της ιθαγένειας του αθλητή είναι συχνά ο μόνος τρόπος ώστε να μπορέσει να εκπροσωπήσει μια άλλη χώρα. Προκειμένου να δημιουργηθούν ανασταλτικοί παράγοντες και τεθούν όρια στους αθλητές, ώστε να μην προβούν σε αλλαγή της ιθαγένειας, οι αθλητικές ομοσπονδίες έχουν θεσπίσει αυστηρούς κανόνες. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μια τέτοια αλλαγή δεν είναι πάντοτε δυνατή⁶⁷. Καθώς οι πρόσθετες απαιτήσεις, οι εννοιολογικοί προσδιορισμοί και το περιεχόμενο των κανόνων διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των αθλητικών ομοσπονδιών, οι αθλητές που επιθυμούν να αλλάξουν τη χώρα εκπροσώπησής τους θα αντιμετωπίσουν διαφορετικά εμπόδια ανάλογα με το άθλημα που ασκούν. Επιπλέον, οι αθλητές δεν είναι απαραίτητο πάντα να πληρούν τα συγκεκριμένα κριτήρια αναφορικά με κάποιο άθλημα, καθώς πολλά από αυτά τα κριτήρια με τον χρόνο τροποποιούνται. Ένα σημαντικό πρόβλημα που προκύπτει είναι η νομική αβεβαιότητα που απορρέει όχι μόνο από την ποικιλία των κανόνων, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται οι κανόνες για τα επιμέρους αθλήματα. Αν και η πιθανότητα απαλλαγής ή η

⁶⁶Μελέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κατάρτιση των νέων αθλητών/γυναικών στην Ευρώπη Επέκταση- Μέρος II Κανόνας του γηγενή παίκτη Απρίλιος, 2008, http://ec.europa.eu/sport/documents/doc276_en.pdf.

⁶⁷Καθώς οι ομοσπονδίες απέκλεισαν τη δυνατότητα αυτή στους κανόνες τους, όπως το άρθρο 5, παράγραφος 2, του καταστατικού της FIFA: κανονισμοί που διέπουν την εφαρμογή του καταστατικού 2014. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτά τα αθλήματα, βλέπε Α.Σ. Wollmann, απαιτήσεις ιθαγένειας στα Ολυμπιακά αθλήματα.

μείωση των κριτηρίων δεν είναι κατ' αρχήν προβληματική, θα μπορούσε ενδεχομένως να οδηγήσει σε διαφθορά. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν οι αποφάσεις επί των διαφορών δεν διευθετούνται ανοιχτά και οι λόγοι πίσω από τις απαλλαγές ή μειώσεις δεν δημοσιοποιούνται, όπως συμβαίνει τώρα.

Υπάρχουν αρκετές αθλητικές ομοσπονδίες που αναφέρονται σήμερα σε μια «αθλητική» ή «αθλητική x» ιθαγένεια, ικανή να θεμελιώσει κανονιστικούς ελιγμούς στις αρχές που εφαρμόζουν. Εξετάζοντας προσεκτικά αυτούς τους κανόνες, καθίσταται εμφανές ότι συχνά παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις και διαφοροποιήσεις:

- Το FIG (ενόργανη) αναφέρεται σε ένα «διαβατήριο ενόργανης» ή άδεια που αποδεικνύει ότι ο αθλητής έχει την ιθαγένεια της εν λόγω χώρας⁶⁸.

- FIL (έλκηθρο) - αναφέρεται σε άδεια, η οποία χορηγείται αν ο αθλητής είναι μέλος μιας από τις συνδεδεμένες ομοσπονδίες της FIL και έχει λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση⁶⁹. Ειδικότερα, η εθνικότητα δεν παίζει ρόλο εδώ.

- Η FINA (αθλήματα πισίνας) αναφέρεται σε μια «αθλητική ιθαγένεια»⁷⁰ και ορίζει ότι οι αθλητές μπορούν να εκπροσωπούν μόνο χώρες από τις οποίες είναι πολίτες είτε λόγω γέννησης είτε μέσω πολιτογράφησης.

- Το FIS (Σκι) αναφέρεται σε άδεια, την οποία οι εθνικές ομοσπονδίες μπορούν να εκδίδουν μόνο σε εκείνους που είναι υπήκοοι της χώρας⁷¹.

- Το IRB (ράγκμπι) αναφέρεται σε μια «ιθαγένεια ράγκμπι»⁷² και υπογραμμίζει ότι αυτή θα παραμείνει ίδια, ανεξάρτητα από την πραγματική ιθαγένεια του αθλητή, στην περίπτωση που ο αθλητής είχε κάποτε εκπροσωπήσει την συγκεκριμένη χώρα.

⁶⁸Άρθρο 5,1 FIG τεχνικοί κανονισμοί 2008; Άρθρο 5,1 FIG τεχνικοί κανονισμοί 2004 από τον Ιούνιο 2013, Άρθρο 1 κανόνες άδειας FIG τελική έκδοση-Τελευταία Ενημέρωση 25 Σεπτεμβρίου 2012.

⁶⁹Άρθρο 3 διεθνείς κανονισμοί Luge- τεχνητό κομμάτι- εγκρίθηκε στο 62 ο Συνέδριο της FIL για 20 Ιουνίου 2014 στο Ίνσμπρουκ/Αυστρία; Άρθρο 1,3 διεθνείς κανονισμοί Luge - φυσική πίστα -2012 Edition εγκρίθηκε στο 60 ο Συνέδριο της FIL στις 15 Ιουνίου 2012 στη Ρίγα/Λετονία.

⁷⁰GR 2,5. Οι γενικοί κανόνες 2013-2017 της FINA του Αυγούστου 2013 και οι GR 2,5. Γενικοί κανόνες 2009 της FINA-2013.

⁷¹Άρθρο 203,3 διεθνείς κανόνες ανταγωνισμού σκι (ICR) βιβλίο IV κοινοί κανονισμοί για αλπικό σκι, κατηφόρα σλάλομ γίγαντας σλάλομ Super-G, συνδυασμένες εκδηλώσεις ομάδα εκδηλώσεων παράλληλες διοργανώσεις και εκδηλώσεις που εγκρίθηκαν από το 49 ο Διεθνές Συνέδριο σκι, Βαρκελώνη (SPA) Ομπερχόφεν, 2014 Ιουλίου.

⁷²Ερώτηση 4 επεξηγηματικές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του κανονισμού 8 επιλεξιμότητα για αναπαραγωγή των εθνικών αντιπροσωπευτικών ομάδων-διεθνές εγχειρίδιο ράγκμπι όπως πλαισιώνεται από το Διεθνές Συμβούλιο ράγκμπι, τελευταία ενημέρωση 1 Σεπτεμβρίου 2014.

- Η ISAF (ιστιοπλοΐα) - αναφέρεται στην «δυνατότητα της ISAF⁷³», που σημαίνει ότι είτε ο αθλητής είναι εγγεγραμμένος στην ISAF από μια εθνική ιστιοπλοϊκή αρχή, είτε ο αθλητής είναι υπήκοος μιας χώρας εγγεγραμμένης στην ένωση μελών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλά αθλήματα δεν κάνουν καμία μνεία σε κάποια ιθαγένεια ή υπηκοότητα, στο διεθνές επίπεδο ομοσπονδιών. Τα δύο αθλήματα που αξίζει να αναφερθούν εδώ είναι αυτά της πυγμαχίας⁷⁴, και του κανό καγιάκ⁷⁵.

Αυτή η μεγάλη ποικιλία στο πλαίσιο των ολυμπιακών αθλημάτων, αναδεικνύει ότι δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο οι αθλητικές ομοσπονδίες αντιμετωπίζουν την έννοια της «αθλητικής ιθαγένειας». Σημειωτέον, ότι όλα τα αθλήματα απαιτούν μια σύνδεση μεταξύ του αθλητή και της χώρας εκπροσώπησης.

3.2.ii. Πρόταση για την εισαγωγή αθλητικής ιθαγένειας

Έχοντας καταδείξει ότι δεν υπάρχει συμφωνία στο πλαίσιο του Ολυμπιακού Αθλητισμού όσον αφορά τον ορισμό της έννοιας της αθλητικής ιθαγένειας, το επόμενο ερώτημα είναι εάν, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο, έχει επιτευχθεί συναίνεση σχετικά με την εν γένει προσέγγιση αυτής⁷⁶. Ωστόσο, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αφορούν ειδικότερα την αθλητική ιθαγένεια και το αθλητικό δίκαιο γενικότερα είναι ότι δεν υπάρχει σαφής και καθολικά αποδεκτός ορισμός της αθλητικής ιθαγένειας. Έτσι, ενώ συγγραφείς όπως ο Hafner και ο Oswald υποστηρίζουν την εισαγωγή μιας ξεχωριστής αθλητικής ιθαγένειας⁷⁷, η πραγματική έννοια παραμένει ασαφής ακόμη και στις δικές τους εκδόσεις⁷⁸. Το μόνο που μπορεί να συναχθεί είναι ότι παρουσιάζεται ενδιαφέρον για την καθιέρωση μιας ξεχωριστής κατηγορίας ιθαγένειας για τον αθλητισμό - ή τουλάχιστον για τον καλύτερο προσδιορισμό της σχέσης μεταξύ ενός αθλητή και της χώρας που αντιπροσωπεύει. Ωστόσο, οι ερευνητές δεν

⁷³Άρθρα 19,1 και 19,4 κανονισμοί ISAF 2014-παράρτημα 3-Κωδικός επιλεξιμότητας-Μάιος 2013.

⁷⁴Κανόνας 1.3.4 AIBA ΤΕΧΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ αποτελεσματικές από τις 31 Αυγούστου.

⁷⁵Άρθρο Γ' Διεθνής Ομοσπονδία κανό κανό σλάλομ κανόνες ανταγωνισμού 2011; Άρθρο Γ' Διεθνής Ομοσπονδία κανό- κανόνες ανταγωνισμού με κανό 2013.

⁷⁶J.A.R. Νάζιγκερ, «καθορισμός του πεδίου εφαρμογής και της δομής του διεθνούς αθλητικού δικαίου: τέσσερα εννοιολογικά ζητήματα», 3-4 VIE Περιοδικό Διεθνούς Αθλητικού Δικαίου (2011), σ. 14 · R.C.R. Siekmann, "Τι είναι ο αθλητικός νόμος; LexSportiva και LexLudica: επαναξιολόγηση του περιεχομένου και της ορολογίας», 3-4 η διεθνής αθλητική εφημερίδα (2011), σ. 4 και επόμενα.

⁷⁷D. Oswald, Συνεισφορές για το Ολυμπιακό Συνέδριο XIeme, σελ. 58.

⁷⁸Y. Hafner, 3 Τριμηνιαία πρωτεύουσα της Ολυμπιακής πρωτεύουσας (2008), σ. 1 · Y. Hafner, «επιλεξιμότητα αθλητών σε εθνικές ομάδες και δίκαιο της ΕΕ: τι μπορούμε να μάθουμε από δύο κολυμβητές που βρίσκονταν υπό την επήρεια ουσιών;»,

https://www.academia.edu/2288313/Athletes_eligibility_in_national_teams_and_EU_law_What_can_we_learn_from_two_dopped_swimmers, σελ. 216; D. Oswald, Συνεισφορές για το Ολυμπιακό Συνέδριο XIeme, σελ. 58

έχουν ακόμα συμφωνήσει ως προς το τι πρέπει να συνεπάγεται μια τέτοια αθλητική ιθαγένεια και σε ποιο βαθμό θα πρέπει να συνδέεται με την ιθαγένεια ενός αθλητή⁷⁹.

3.2.iii. Η δυνατότητα αλλαγής της αθλητικής ιθαγένειας

Στις σύγχρονες συνθήκες ζωής, θεωρείται κεκτημένο ανθρώπινο δικαίωμα, τόσο η απόκτηση όσο και η αλλαγή της ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, από μερίδα της θεωρίας υποστηρίχτηκε, ότι οι ισχύοντες κανόνες των ομοσπονδιών που καθιστούν αδύνατη τη μεταβολή της ιθαγένειας για έναν αθλητή που έχει αγωνιστεί εκπροσωπώντας «τα χρώματα μιας χώρας», παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του. Εάν εισαχθεί και καθιερωθεί η έννοια μιας ανεξάρτητης αθλητικής ιθαγένειας, τίθεται το ερώτημα πώς είναι δυνατό αυτή να αλλάξει στην πορεία. Επομένως, θα χρειαστούν σαφή κριτήρια που θα καθορίζουν υπό ποιες συνθήκες μια αλλαγή είναι παραδεκτή, προκειμένου να μην παραβιάζονται οι εκάστοτε κανόνες, μέσω μιας ταχείας διαδικασίας πολιτογράφησης πριν από διεθνείς διοργανώσεις. Επιπλέον, θα πρέπει να συσταθεί μια επιτροπή, επιφορτισμένη με καθήκοντα αξιολόγησης των αιτήσεων αλλαγής αθλητικής ιθαγένειας και παράλληλα θα πρέπει να είναι και πάλι δυνατή η «αμφισβήτηση» των αποφάσεων αυτών ενώπιον δικαστηρίου.

Τα κριτήρια που θα λαμβάνουν χώρα σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει, επομένως, να είναι πολύ λεπτομερή και να εγγυώνται ότι υπάρχει πράγματι μια πραγματική σχέση μεταξύ των αθλητών και του κράτους που επιθυμούν στο εξής να εκπροσωπούν, προκειμένου να αποφευχθεί η καταστρατήγηση και υπονόμευση των διαδικασιών και των κανόνων πριν από μεγάλα αθλητικά γεγονότα. Κοινός τόπος είναι λοιπόν για αυτούς τους κανόνες, η παραδοχή ότι μια τέτοια αθλητική άδεια δεν μπορεί να δοθεί σε αθλητές που δεν έχουν πραγματικό δεσμό με το κράτος. Σε γενικές γραμμές, κρίνεται ότι ένας αθλητής που κατέχει την ιθαγένεια ενός κράτους, έχει μια πραγματική σύνδεση με αυτό το κράτος. Ωστόσο, εάν εισαχθούν πρόσθετες προϋποθέσεις προκειμένου να διασφαλιστεί η επιλογή του συνδέσμου, όπως στην περίπτωση των διπλών ιθαγενειών, οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να επιλεγούν πολύ προσεκτικά.

Μια προσεκτική προσέγγιση είναι απαραίτητη επειδή - όπως προαναφέρθηκε - οι χώρες θέσπισαν διαφορετικούς κανόνες όσον αφορά την απόκτηση και την απώλεια της ιθαγένειας. Κατά συνέπεια, υπάρχει ήδη μια εγγενής ανισορροπία μεταξύ των κρατών με βάση τους εθνικούς κανόνες περί ιθαγένειας. Μια χώρα που εφαρμόζει τις αρχές του «*ius soli*» και του «*ius sanguinis a patre* και *a matre*», θα έχει μια πολύ μεγαλύτερη «δεξαμενή αθλητών», για να

⁷⁹Y. Hafner, «επιλεξιμότητα αθλητών σε εθνικές ομάδες και δίκαιο της ΕΕ: τι μπορούμε να μάθουμε από δύο κολυμβητές που βρίσκονταν υπό την επήρεια ουσιών;», https://www.academia.edu/2288313/Athletes_eligibility_in_national_teams_and_EU_law_What_can_we_learn_from_two_dopped_swimmers, αελ. 238; D. Oswald, Συνεισφορές για το Ολυμπιακό Συνέδριο Xlleme, σελ. 58.

επιλέξει από μια χώρα που χρησιμοποιεί αποκλειστικά «*ius sanguinis a patre*». Οι πιθανότητες να αναδειχθούν σπουδαιότεροι γηγενείς αθλητές - υπό τον όρο ότι θα πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες επενδύσεις σε προγράμματα αναζήτησης ταλέντων, εξατομικευμένης προπόνησης και αθλητικών εγκαταστάσεων - θα είναι πολύ υψηλότερες για τα κράτη, που εφαρμόζουν νόμους πιο εγγενείς στον συντηρητισμό και στην διστακτικότητα απονομής ιθαγένειας.

Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων με την εισαγωγή της αθλητικής ιθαγένειας, όπως προβλέπεται από μερίδα της θεωρίας, δεν αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη λύση, καθώς τα κριτήρια για την απονομή αθλητικής ιθαγένειας σε έναν αθλητή δεν είναι σήμερα καθορισμένα. Δημιουργώντας μια αθλητική ιθαγένεια που είναι απολύτως αποσυνδεδεμένη από την τυπική και νομική έννοια της ιθαγένειας, οι πιθανότητες για χώρες να προσφέρουν σε έναν αθλητή την εν λόγω αθλητική τους ιθαγένεια αυξάνονται, αντί να μειώνονται. Με τη νέα έννοια της αθλητικής ιθαγένειας, η οποία δεν ελέγχεται από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, δεδομένου ότι διαφοροποιείται πλήρως από την έννοια της νομικής ιθαγένειας, οι χώρες θα έχουν το δικαίωμα «προσηλυτισμού» και δελεασμού προς τους αθλητές, προσφέροντας χρηματικά οφέλη ως αντάλλαγμα για την επιλογή της δικής τους αθλητικής ιθαγένειας.

3.3. Πλαίσιο εκτίμησης της συμμόρφωσης της αθλητικής ιθαγένειας με το δίκαιο της ΕΕ

Ένα ζήτημα το οποίο επιδέχεται ιδιαίτερης ανάλυσης και ερμηνείας, είναι το κατά πόσο υπάρχει συμβατότητα και σύμπλευση των αθλητικών κανόνων με το δίκαιο της ΕΕ. Παρόλο που το ΔΕΕ δεν έχει κατασταλάξει ακόμα, αναφορικά με τους επικρατέστερους κανόνες που λαμβάνουν χώρα στη δυνατότητα επιλογής των αθλητών σε εθνικές ομάδες, εντούτοις το ΔΕΕ ακολουθεί ένα τεστ τριών βημάτων που γενικά χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της συμμόρφωσης προς κάθε μέτρο του δικαίου της ΕΕ στην εσωτερική αγορά. Εξετάζει αρχικά αν οι αθλητικοί κανόνες εμπίπτουν στη σκοπιά του ευρωπαϊκού δικαίου. Αν η απάντηση είναι θετική, αξιολογεί αν οι αθλητικοί κανόνες περιορίζουν την υπηκοότητα, την ελευθερία κυκλοφορίας ή τις διατάξεις περί ανταγωνισμού. Τέλος, συνεκτιμά την αιτιολόγηση καθώς και την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στους επιβληθέντες περιορισμούς⁸⁰.

⁸⁰ Αυτή η διάκριση διαφαίνεται καλύτερα παραδείγματος χάρη στην υπόθεση Case C-176/96, Lehtonen and Castors Braine, [2000] EU:C:2000:201, Στην αρχή, το ΔΕΕ εκτίμησε εάν ο Mr Lehtonen και οι αναλογικοί κανόνες της καλαθοσφαίρισης εμπίπτουν στο πρίσμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παρ. 32-46). Στη συνέχεια εξετάζεται η ύπαρξη εμποδίου στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (σημεία 47-50). Τέλος, το Δικαστήριο εξετάζει αν ένας τέτοιος περιορισμός μπορεί να δικαιολογηθεί (σημεία 51-59).

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην αρχή έμοιαζε να αποκλείει τις εθνικές ομάδες από το πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ, αλλά σταδιακά υιοθέτησε μια πιο μετριοπαθή προσέγγιση προς την κανονιστική αυτονομία των αθλητικών ομοσπονδιών στο πεδίο των εθνικών εκπροσωπήσεων. Από την πρώτη υπόθεση *Walrave* το 1974, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο υποστηρίζει την άποψη ότι τα αθλήματα εμπίπτουν στο πεδίο της εφαρμογής του ευρωπαϊκού δικαίου από τη στιγμή που αποτελούν οικονομική δραστηριότητα⁸¹. Ωστόσο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο υποστήριξε στην υπόθεση *Dona* ότι “ ο κανόνας μπορεί να περιορίζεται όχι στη σύνθεση [των εθνικών] ομάδων αυτών καθ’ εαυτών, αλλά απλώς στον αποκλεισμό των [ξένων] παικτών από ορισμένα παιχνίδια⁸²”. Νέα δεδομένα προστέθηκαν με την υπόθεση *Bosman*, όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο όρισε ότι “ολόκληρη η αθλητική δραστηριότητα” δεν μπορεί να αποκλειστεί στο εξής, από το πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ⁸³. Κατά την αλλαγή της χιλιετίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο προχώρησε σε παρόμοια συμπεράσματα αναφορικά με τους αθλητικούς κανόνες στις υποθέσεις *Deliege*⁸⁴, *Lehtonen*⁸⁵, *Kolpak*⁸⁶, *Simutenkov*⁸⁷ και *Kahveci*⁸⁸.

Στην υπόθεση *Meca-Medina & Majcen*, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο σε σχέση με τη διαμάχη σχετικά με το αν οι αθλητικοί κανόνες εμπίπτουν στη σκοπιά του ευρωπαϊκού δικαίου, πήρε θέση που προσιδιάζει σε καταφατική απάντηση. Τα πραγματικά περιστατικά της εν λόγω υπόθεσης, σχετίζονται με δύο επαγγελματίες κολυμβητές μεγάλης απόστασης, οι οποίοι αποκλείστηκαν για δύο χρόνια, επειδή έλαβαν την απαγορευμένη ουσία «Νανδρολόνης». Προσέφυγαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υποστηρίζοντας ότι οι κανόνες για μη χρήση αναβολικών ουσιών παραβιάζει την ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών και τα δικαιώματά τους ως επιχειρήσεις υπό το δίκαιο του ανταγωνισμού⁸⁹. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απέρριψε το συγκεκριμένο ισχυρισμό⁹⁰ καθώς και την απόφαση που όριζε την ακύρωση, έπειτα από σχετική προσφυγή τους στο Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τότε οι κολυμβητές άσκησαν έφεση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

⁸¹ Case C-36/74, *Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale and Others*, [1974] EU:C:1974:140. S.C.G. Van den Bogaert, *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*, (The Hague: Kluwer Law International, 2005), p. 340.

⁸² Case C-13/76, *Dona v. Mantero*, [1976] EU:C:1976:115. R. Parrish, S. Miettinen, *The Sporting Exception in European Union Law*, (T.M.C. Asser Press, 2008), p. 84.

⁸³ Case C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association and Others v. Bosman and Others*, [1995] EU:C:1995:463, paragraph 76.

⁸⁴ Joined cases C-51/96 and C-191/97, *Deliège*, [2000] EU:C:2000:199.

⁸⁵ Case C-176/96, *Lehtonen and Castors Braine*, [2000] EU:C:2000:201.

⁸⁶ Case C-438/00, *Deutscher Handballbund*, [2003] EU:C:2003:255.

⁸⁷ Case C-265/03, *Simutenkov*, [2005] EU:C:2005:213.

⁸⁸ Case C-152/08, *Real Sociedad de Fútbol and Kahveci*, [2008] EU:C:2008:450, paragraphs 31-32.

⁸⁹ Case COMP/38158, *Meca-Medina and Majcen v. International Olympic Committee* [1 August 2002].

⁹⁰ Case T-313/02, *Meca-Medina and Majcen v. Commission*, [2004] EU:T:2004:282.

Δεν χωρεί αμφιβολία ότι η κρίση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην υπόθεση *Meca-Medina&Majcen* εμπλούτισε τους αθλητικούς κανόνες, περιλαμβάνοντας και εκείνους που σχετίζονται με την αθλητική ιθαγένεια, υπό το πρίσμα του δικαίου της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο παρέθεσε την επαναδιατύπωση της παραδοσιακής του φράσης, ήτοι ότι “το άθλημα είναι αντικείμενο του ευρωπαϊκού δικαίου, για όση έκταση αποτελεί οικονομική δραστηριότητα⁹¹”. Ωστόσο, πρόσθεσε ότι “το απλό γεγονός ότι ένας κανόνας είναι καθαρά αθλητικής φύσης, δεν επηρεάζει την απομάκρυνση από την Σύμβαση του προσώπου που ενασχολείται με την δραστηριότητα, η οποία κυριαρχείται από αυτό τον κανόνα ή από το σώμα που τον έχει καθιερώσει⁹²”. Αυτό το σημείο αποτέλεσε την αρχή της αλλαγής και παραδοχής ότι ακόμα και κανόνες καθαρά αθλητικοί εμπίπτουν στο ευρωπαϊκό δίκαιο.

Από τη στιγμή που οι αθλητικοί κανόνες υπόκεινται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, πρέπει να συμμορφώνονται προς όλες τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τους ποικίλους περιορισμούς του δικαίου αυτής. Υπό αυτήν τη σκοπιά, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο διευκρίνισε στην υπόθεση *Meca-Medina&Majcen* ότι “οι κανόνες οι οποίοι κυριαρχούν στην αθλητική δραστηριότητα, πρέπει να ικανοποιούν τις απαιτήσεις αυτών των περιορισμών, οι οποίοι ειδικότερα προσπαθούν να εξασφαλίσουν την ελευθερία κυκλοφορίας των εργαζομένων, την ελευθερία εγκατάστασης, την ελευθερία υπηρεσιών ή του ανταγωνισμού⁹³”. Επομένως, ενώ η συγκεκριμένη υπόθεση αφορούσε κάτι θεωρητικά μη σχετικό, ήτοι την συμμόρφωση των κανόνων απαγόρευσης αναβολικών με την νομοθεσία της ΕΕ, ωστόσο τα πορίσματά της μπορούν να εφαρμοστούν ομοίως και σε άλλα φάσματα του δικαίου της ΕΕ.

Σημειωτέον, ότι οι κανόνες σχετικά με το περιορισμό της δυνατότητας συμμετοχής των αθλητών σε εθνικές ομάδες, αποτελούν περιορισμό των ευρωπαϊκών δικαιωμάτων των αθλητών. Η έννοια του περιορισμού στο δίκαιο της ΕΕ, είναι πολύ ευρεία και καλύπτει μια μεγάλη γκάμα μέτρων, στα οποία περιλαμβάνονται και οι αθλητικοί κανόνες. Οι πολίτες της ΕΕ μπορούν, μεταξύ άλλων δικαιωμάτων, να μετακινούνται και να εγκαθίστανται ελεύθερα μέσα στην επικράτεια της ΕΕ. Επιπλέον, οι οικονομικές ελευθερίες - ελευθερία κυκλοφορίας εργαζομένων, ελευθερία εγκατάστασης, ελευθερία παροχής υπηρεσιών- προσφέρουν στους πολίτες της ΕΕ και

⁹¹ Case C-519/04 P, *Meca-Medina and Majcen v. Commission*, [2006] EU:C:2006:492, paragraph 22.

⁹² Case C-519/04 P, *Meca-Medina and Majcen v. Commission*, [2006] EU:C:2006:492, paragraph 27.

⁹³ Case C-519/04 P, *Meca-Medina and Majcen v. Commission*, [2006] EU:C:2006:492, paragraph 28.

στις επιχειρήσεις (νομικά πρόσωπα), το δικαίωμα να αφήσουν την πατρίδα τους, κράτος μέλος της ΕΕ, και να εισαχθούν σε ένα άλλο κράτος μέλος με σκοπό να κατοικήσουν εκεί και να αναπτύξουν οικονομική δραστηριότητα. Υπό αυτών δοθέντων, κάθε κανόνας ή περιορισμός ο οποίος αποκλείει ή έστω εμποδίζει τους ευρωπαίους πολίτες και τις επιχειρήσεις από το να ασκούν τα δικαιώματά τους, αποτελεί αθέμιτο περιορισμό στο δίκαιο της ΕΕ. Η ίδια λογική εφαρμόζεται και στους αθλητικούς κανόνες εν γενεί και πιο συγκεκριμένα σε αυτούς που σχετίζονται με την αθλητική ιθαγένεια και αποτελούν εμπόδιο στο ευρωπαϊκό δίκαιο, παρεμποδίζοντας τους αθλητές να ασκούν τα ευρωπαϊκά τους δικαιώματα. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνώρισε στην υπόθεση *Meca-Medina&Majcen*, ότι όταν κανείς υπερβαίνει τα κατώτατα όρια της απαγορευμένης ουσίας Νανδρολόνης, αυτό συνιστά παραβίαση του κανονισμού anti-doping, και επιβάλλεται περιορισμός στους επαγγελματίες αθλητές⁹⁴. Παρομοίως, οι κανόνες επιλεξιμότητας αθλητών σε εθνικές ομάδες περιορίζουν τις ευκαιρίες των αθλητών να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε άλλες εθνικές αθλητικές ομάδες μέσα στην ΕΕ. Προσθέτως, η αθλητική ιθαγένεια “περιορίζει την ευχέρεια των ομάδων να επιλέξουν και συνεπώς να προσλάβουν ή να απασχολήσουν τις υπηρεσίες πολιτών άλλων [ευρωπαϊκών] κρατών, οι οποίοι δεν μπορούν να συμμετάσχουν λόγω των παραπάνω κριτηρίων [...]”.

Συνεπώς καθίσταται σαφές ότι ένας αθλητικός νόμος, που περιέχει τους παραπάνω περιορισμούς πρέπει να δικαιολογείται, ώστε να είναι συμβατός με τη νομοθεσία της ΕΕ. Οι κανόνες που αναφέρονται στην επιλεξιμότητα των αθλητών σε εθνικές ομάδες, δεν μπορούν να στηρίζονται στις αλλαγές από τις Συμβάσεις, από τη στιγμή που η δημόσια πολιτική εξαιρέσεων και οι δημόσιες υπηρεσίες ή η επίσημη εξουσία απαλλαγών μάλλον δεν είναι εφαρμόσιμες, ενώ οι εξαιρέσεις της δημόσιας ασφάλειας και υγείας είναι εκτός πεδίου εφαρμογής⁹⁵. Στον αντίποδα, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο υποστήριξε ήδη από το 1974, ότι μία εξαίρεση των αθλητικών κανόνων είναι αποδεκτή υπό τη σκοπιά της “αρχής της λογικής”. Σε θέματα σχετικά με τα αθλήματα, το ΔΕΕ έχει ήδη αποδεχτεί ως νομοθετικούς στόχους, την ανάγκη εξασφάλισης της προπόνησης και εξέλιξης των νέων αθλητών, την ανάγκη να κρατηθεί μια ορισμένη αθλητική ισορροπία μεταξύ συλλόγων και την ανάγκη διατήρησης κανονικότητας στους αθλητικούς αγώνες⁹⁶.

⁹⁴ Case C-519/04 P, *Meca-Medina and Majcen v. Commission*, [2006] EU:C:2006:492, paragraph 54.

⁹⁵ Treaty on European Union (EU) and the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

⁹⁶ Case C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association and Others v. Bosman and Others*, [1995] EU:C:1995:463; Case C-176/96, *Lehtonen and Castors Braine*, [2000] EU:C:2000:201, paragraph 53; βλ. Επίσης Μελέτη σχετικά με την ίση μεταχείριση των αλλοδαπών σε ατομικούς αθλητικούς αγώνες, (Brussel: European Commission, 2010): 230.

Έχοντας αποδεχτεί υπό επιφυλάξεις έναν νομικό στόχο των αθλητικών κανόνων, “πρέπει [...] να εξεταστεί αν τα επερχόμενα αποτελέσματα που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, είναι σύμφυτα στην αναζήτηση αυτών των στόχων [...] και είναι αναλογικά προς αυτούς”. Συνεπώς, ένα αμφισβητούμενο μέτρο πρέπει ολοκληρωτικά να συμφωνεί με την αρχή της αναλογικότητας. Κατ’ ανάγκη, αυτή η αρχή απαιτεί το μέτρο να είναι “κατάλληλο για την προστασία της επίτευξης των στόχων, στους οποίους αποσκοπούν και δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα απαραίτητα που χρειάζονται για να επιτευχθούν”. Η κατά περίπτωση ανάλυση του ΔΕΕ και το επίπεδο εποπτείας που εφαρμόζει, είναι δύο αξιοσημείωτοι παράγοντες της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας. Τα αθλήματα ανήκουν, γενικότερα, ανάμεσα σε αυτούς τους τομείς που το ΔΕΕ προσδίδει αξιολογικές εξουσίες με σημαντικό περιθώριο εκτίμησης. Ως εκ τούτου οφείλει να τονιστεί, ότι η αρχή της αναλογικότητας στις περισσότερες υποθέσεις είναι και η καθοριστική.⁹⁷

3.4. Αθλητική ιθαγένεια υπό το πρίσμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι κανόνες που διέπουν την δυνατότητα επιλογής των αθλητών στις εθνικές τους ομάδες δύνανται να χωρισθούν σε τρεις κατηγορίες, και να αποτελέσουν την βάση για τη μελλοντική στάση του ΔΕΕ ως προς αυτούς τους κανόνες. Ταυτόχρονα, επιχειρείται η παράθεση ορισμένων προτάσεων ως προς τις ομοσπονδίες διεθνών αθλημάτων, ούτως ώστε να προσαρμόσουν καλύτερα τους κανόνες τους στις προσταγές και τις επιδιώξεις της νομοθεσίας της ΕΕ. Επιπλέον τα διεθνή όργανα διοίκησης του αθλητισμού θα πρέπει να εφαρμόζουν αυτές τις γενικές αρχές όχι μόνο για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού δικαίου, αλλά και άλλες εθνικές και διεθνείς νομικές διατάξεις και να αποτρέψουν, κατά συνέπεια, τα όργανα λήψης αποφάσεων από το να παρεμβαίνουν στους κανόνες αυτούς.

3.4.i. Αθλητικοί κανόνες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ

Όσον αφορά τους κανόνες που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα διεθνή όργανα διοίκησης του αθλητισμού είναι ελεύθερα να καθορίζουν τα αντίστοιχα κριτήρια, τουλάχιστον από την άποψη του δικαίου της ΕΕ. Μόνο αυτοί οι αθλητικοί κανόνες έχουν “σε κάθε περίπτωση ξεκάθαρα υποδεέστερα ή δευτερεύοντα οικονομικά αποτελέσματα” και ενδέχεται να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης των

⁹⁷Μελέτη σχετικά με την ίση μεταχείριση των αλλοδαπών σε ατομικούς αθλητικούς αγώνες, (Brussel: EuropeanCommission, 2010): 228.

καθαρά αθλητικών κανόνων⁹⁸. Επίσης η κατηγορία των αθλητικών κανόνων που ονομάζεται "κανόνες του παιχνιδιού" συνιστά ένα καλό παράδειγμα κανόνων που μπορούν να θεωρηθούν ως αμιγώς αθλητικοί και, συνεπώς, να μην εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Φαντάζει εξαιρετικά δύσκολο να εκλάβει κάποιος, έναν κανόνα που να διέπει παραδείγματος χάριν τη θέση ενός κολυμβητή⁹⁹ κατά τη διάρκεια μιας διοργάνωσης ή έναν κανόνα που να απαριθμεί τα φάουλ για τα οποία μπορεί να δοθεί η ποινή της κίτρινης κάρτας, που καταλογίζεται σε ποδοσφαιρικούς αγώνες, ο οποίος παρουσιάζει τόσο ισχυρό οικονομικό αντίκτυπο ή αποτέλεσμα ούτως ώστε να εμπίπτει στον έλεγχο των αποφάσεων των δικαστικών αρχών της ΕΕ. Υπό αυτό το πρίσμα, οι αθλητικές ομοσπονδίες και οι οργανισμοί τους είναι οι πλέον αρμόδιοι για τον καθορισμό των τεχνικών κανόνων που καθορίζουν τη μορφή ενός παιχνιδιού ή μιας διοργάνωσης και θα πρέπει να διατηρούν τη ρυθμιστική τους αυτονομία κατά τον καθορισμό των κανόνων αυτών.

Ωστόσο, πρέπει να θεωρηθεί γενικά αποδεκτό, ότι όλοι οι κανόνες που διέπουν την επιλεξιμότητα των αθλητών στις εθνικές τους ομάδες, παρουσιάζουν οικονομικό αντίκτυπο, και δεν έχουν αμιγώς αθλητικό χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Ο J. P. McCutcheon υποστηρίζει ότι *«σε ορισμένες περιπτώσεις τα χρήματα είναι η κυρίαρχη σκέψη που υποκινεί την εθνική εκπροσώπηση, ιδίως όταν τα διεθνή κόστη αντιπροσωπεύουν τα εισοδήματα των αθλητών»¹⁰⁰*. Επιπλέον, συχνά οι κανόνες επιλεξιμότητας καθορίζουν *«τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπεται στους αθλητές να ασκήσουν τα προς το ζην τους»*. Επιπλέον, δεδομένου ότι στην πράξη, τα αμιγώς αθλητικά και οικονομικά στοιχεία των

⁹⁸Ομοίως.

⁹⁹Ο Αμερικανός κολυμβητής RyanLochte ενδέχεται να μην έχει την ίδια γνώμη. Στα 200 μ. ατομικό στον τελικό του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Aquatics του 2015 στο Καζάν της Ρωσίας, χρησιμοποίησε μια νέα τεχνική «στροφής» όταν τον έσπρωξε στην πλάτη και τον κλώπησε κάτω από το νερό για δέκα μέτρα. Στη συνέχεια γύρισε και κολύπησε αυτό που είναι γνωστό ως freestyle. Αν και δεν ήταν παράνομος για τους αγώνες freestyle, οι αξιωματούχοι συζήτησαν τη δυνατότητα να αποκλείσουν τον Lochte στην ατομική κούρσα των 200 μέτρων, όταν τον έσπρωξε στην πλάτη του για να ξεκινήσει το freestyle. Ο Lochte τελικά δεν αποκλείστηκε και κατά συνέπεια κέρδισε τον τέταρτο τίτλο του παγκόσμιου τίτλου σε αυτόν τον τομέα. Η Διεθνής Ομοσπονδία Κολύμβησης (ΔΟΚ) αποφάσισε αργότερα ότι αυτή η νέα στροφή είναι παράνομη σε μεμονωμένες αθλητικές διοργανώσεις. Αν ο Lochte είχε αποκλειστεί, θα στερούνταν επίσης το χρυσό μετάλλιο και τα σχετικά χρηματικά έπαθλα και ο αθλητικός κανόνας στα ερωτήματα αυτά θα είχε πλέον οικονομικό αντίκτυπο σε αυτόν ("FINA Officially Makes "RyanLochteTurn" IllegalInIMRaces", SwimmingWorld, 8 September 2015, retrieved 10 April 2016).

¹⁰⁰ J. P. McCutcheon, "National eligibility rules after Bosman" in A. Caiger (Ed.), Professional Sport in the EU: Regulation and Re-Regulation, (T.M.C. Asser Press, 2001), σελ. 123.

αθλητικών κανόνων είναι σχεδόν δυσδιάκριτα¹⁰¹, είναι καταλληλότερο να λαμβάνεται υπόψη ο αμιγώς αθλητικός χαρακτήρας ενός κανόνα, όταν δικαιολογείται ένας δυναμικός περιορισμός του δικαίου της ΕΕ, αντί του να αποκλείει αυτομάτως τον κανόνα από το ουσιαστικό πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ.

3.4.ii. Κανόνες αθλητικής ιθαγένειας που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, συνιστούν περιορισμό του δικαίου της ΕΕ, αλλά μπορούν να είναι αιτιολογημένοι και να συμμορφώνονται με την αρχή της αναλογικότητας

Μια δεύτερη κατηγορία αθλητικών κριτηρίων, περιλαμβάνει κανόνες που διέπουν την επιλεξιμότητα των αθλητών στις εθνικές τους ομάδες, οι οποίοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν περιορισμό των διατάξεων της νομοθεσίας της ΕΕ, σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων στους τομείς της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, για την ελεύθερη μετακίνηση και τον ανταγωνισμό, αλλά μπορεί τελικά να είναι δικαιολογημένοι. Οι κανόνες που διέπουν την επιλογή της αθλητικής ιθαγένειας και τις περιόδους αναμονής εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή.

3.4.iii. Κανόνες που διέπουν την επιλογή της αθλητικής ιθαγένειας

Οι αθλητές που έχουν διπλή ιθαγένεια, σύμφωνα με τους αντίστοιχους εθνικούς νόμους, πρέπει να επιλέξουν μόνο μία χώρα την οποία επιθυμούν να εκπροσωπούν σε επίπεδο διεθνών διοργανώσεων. Σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν την επιλογή της αθλητικής ιθαγένειας, ένας αθλητής δεν είναι πλέον διαθέσιμος, εφόσον έχει ήδη επιλεγεί από άλλη εθνική ομάδα. Ο Ολυμπιακός Χάρτης προβλέπει ότι «*ένας αθλητής που είναι υπήκοος δύο ή περισσότερων χωρών ταυτόχρονα μπορεί να εκπροσωπεί μια από αυτές, όπως αυτός επιλέξει*». Γενικά, «*[...] η διπλή αθλητική ιθαγένεια δεν γίνεται δεκτή*¹⁰²».

Μολονότι οι κανόνες που διέπουν την επιλογή της αθλητικής ιθαγένειας περιορίζουν, τυπικά, τα δικαιώματα των πολιτών εντός της ΕΕ, εμποδίζοντας τους να είναι διαθέσιμοι να αντιπροσωπεύσουν περισσότερες χώρες σε δεδομένη χρονική στιγμή, στοχεύουν ταυτόχρονα σε ένα λογικό και θεμιτό αποτέλεσμα, αυτό της διαμόρφωσης «της κανονικότητας και της

¹⁰¹ Case C-519/04 P, Meca-Medina and Majcen v. Commission, [2006] EU:C:2006:492, paragraph 26.

¹⁰² Ολυμπιακός Χάρτης, ό.α., by-laws κανόνας 41, 1.

ακεραιότητας των διεθνών διοργανώσεων». Μπορεί να συναχθεί ότι κανόνες που απαιτούν από έναν αθλητή να έχει μία αθλητική ιθαγένεια κάθε φορά είναι, κατά γενική ομολογία, συνυφασμένοι με την προάσπιση των αρχών της αδιάβλητης διεξαγωγής των διεθνών αθλητικών διοργανώσεων. Χωρίς αυτούς τους κανόνες, ο διεθνής αθλητισμός θα χάσει τον χαρακτήρα, τη μαγεία και τον σκοπό του. Ένας κανόνας, επομένως που απαιτεί από έναν αθλητή να είναι διαθέσιμος για να αγωνιστεί μόνο για μία εθνική ομάδα ανά φορά, είναι, λογικός και ανάλογος του επιδιωχθέντος σκοπού και δεν περιορίζει υπέρμετρα εγγενή δικαιώματά του.

3.4.iv.Περίοδος αναμονής

Κατά τις περιόδους αναμονής, ένας αθλητής, ο οποίος έχει εκπροσωπήσει μια χώρα σε διεθνή αγώνα και έχει μεταβάλλει την ιθαγένειά του ή έχει αποκτήσει νέα, έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει σε διεθνείς αγώνες ώστε να εκπροσωπήσει τη νέα του χώρα, υπό την προϋπόθεση ότι έχει μεσολαβήσει ορισμένο χρονικό διάστημα, από την τελευταία φορά που ο αθλητής εκπροσώπησε την προηγούμενη του χώρα. Με άλλα λόγια, ένας αθλητής οφείλει να περιμένει μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο πριν φορέσει τη φανέλα άλλης ομάδας. Οι περίοδοι αναμονής δεν αποτελούν ένα είδος «κύρωσης», αλλά θέτουν όρια στους αθλητές, από το να συμμετάσχουν σε διεθνείς αγώνες¹⁰³. Παράλληλα, οι περίοδοι αναμονής συμβάλλουν στην παρακολούθηση της πολιτογράφησης των αθλητών, προλαμβάνουν την «εισροή» αθλητών από τη μία χώρα στην άλλη. Συνοψίζοντας, οι διατάξεις αυτές προστατεύουν τις αξίες και το πνεύμα που διαπνέει τις διεθνείς διοργανώσεις. Προφανώς, αν επιτρεπόταν οι αθλητές να αγωνίζονται για έναν χρόνο για τη Γερμανία, την επόμενη χρονιά για την Τσεχία και την τρίτη για το Κατάρ, τα διεθνή πρωταθλήματα σίγουρα θα έχαναν την αξιοπρέπειά τους και θα υποβαθμίζονταν στην κοινή συνείδηση. Υπό αυτό το πρίσμα, οι στόχοι που προστατεύονται από τις περιόδους αναμονής μοιάζουν θεμιτές και σύμφωνες με το πνεύμα του *eu αγωνίζεσθε*¹⁰⁴.

Η συμμόρφωση των κανόνων που επιβάλλουν τις περιόδους αναμονής με ευρωπαϊκό νόμο, πρέπει να αποφασίζονται σε συνάρτηση με την αρχή της αναλογικότητας. Επομένως, οι

¹⁰³ J. Exner, *Sporting nationality in the light of European Union law*, (Prague, 2016, master's thesis, Charles University, Faculty of Law), σελ. 53.

¹⁰⁴ Y. Hafner, "Athletes' eligibility in national team and EU law : What can we learn from two doped swimmers ?" in A. Rigozzi, D. Sprumont, Y. Hafner (Eds.), *Citius, Altius, Fortius - Mélanges en l'honneur de Denis Oswald*, (Helbing&Lichtenhahn (Bâle), 2012), pp. 215-238.

ως άνω επισημάνσεις τυγχάνουν εφαρμογής και σε άλλα νομοθετικά πλαίσια, πέρα από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, από τη στιγμή που η αρχή της αναλογικότητας είναι αναπτύσσει γενικότερη ισχύ και εγγενής και εφαρμόσιμη σε ευρύ φάσμα έννομων τάξεων. Η διάρκεια των περιόδων «χαλάρωσης - αδράνειας», είναι συμβατές με τις απαιτήσεις της αναλογικότητας εξυπηρετώντας τους νομικούς στόχους που αποσκοπούν. Στον αντίποδα βέβαια, οι περίοδοι «χαλάρωσης» για τέσσερα και παραπάνω έτη που υφίστανται σε κάποια αθλήματα, ξεπερνούν τα όρια του τι είναι αναγκαίο, ώστε να θωρακιστεί η αξιοπρέπεια των διεθνών πρωταθλημάτων, αλλά αποτελούν κενό στην ευρωπαϊκή νομοθεσία¹⁰⁵.

Οι περίοδοι αναμονής, μεταξύ των αθλημάτων, γενικά ποικίλλουν και κυμαίνονται από ένα ως τρία έτη. Μία γενική περίοδος αδράνειας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι τρία χρόνια¹⁰⁶. Αναφορικά με το αν η εν θέματι αναμονή είναι ή όχι υπερβολική, μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι θερινοί και οι χειμερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες διοργανώνονται ανά τέσσερα χρόνια και έτσι αυτοί οι κανόνες επιτρέπουν σε έναν αθλητή να συμμετάσχει στους επόμενους Ολυμπιακούς, εφόσον έχει αλλάξει την αθλητική του ιθαγένεια, μέσα σε ένα έτος από το τέλος των προηγούμενων αγώνων.

Σχετικά με τις διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες, αυτές των Χόκεϋ (ΙΗΦ) και του Πινγκ Πόνγκ (ΙΤΤΦ) αποτελούν παραδείγματα ομοσπονδιών, που επιβάλλουν υπερβολικές και μη αναλογικές περιόδους αναμονής. Η νομοθεσία και το καταστατικό του ΙΗΦ επιτρέπει σε έναν αθλητή που «έχει εκπροσωπήσει μία χώρα σε οποιοδήποτε πρωτάθλημα ΙΗΦ, ή σε Ολυμπιακό αγώνισμα ή κατά την αξιολόγηση αυτών των αγώνων [...] να εκπροσωπούν μια άλλη χώρα» [...] αν: α) είναι πολίτης αυτής της χώρας, β) είχε μεσολαβήσει μια διεθνής μεταγραφή που επικυρώθηκε από τον ΙΗΦ και διήρκεσε τουλάχιστον τέσσερα έτη πριν την έναρξη αγώνα ΙΗΦ που επιθυμεί να λάβει μέρος, γ) έχει συμμετάσχει, σε διαρκή βάση, για τουλάχιστον τέσσερα συνεχή έτη (1460 μέρες) σε εθνικούς αγώνες για τη νέα του χώρα κατά τη διάρκεια των οποίων δεν είχε ούτε μεταφερθεί σε άλλη χώρα, ούτε παίζει ice hockey για μια ομάδα εγγεγραμμένη/ τοποθετημένη σε οποιαδήποτε άλλη χώρα και δ) δεν έχει παίξει για την προηγούμενη χώρα του σε αγώνες ΙΗΦ ούτε κατά τη διάρκεια αυτών των τεσσάρων ετών ούτε μεταξύ αγώνων της

¹⁰⁵ J. Exner, ό.α. σελ. 54.

¹⁰⁶Βλ. Stefaan Van den Bogaert, ο οποίος υποστηρίζει ότι «οι περίοδοι αναμονής τριών ετών φαίνεται να είναι υπερβολικές» σε σύγκριση με τη διάρκεια μιας αθλητικής καριέρας, Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman, (The Hague: Kluwer Law International, 2005) σελ. 358.

τετραετούς περιόδου και κατά την έναρξη του πρωταθλήματος ΠΗΦ που επιθυμεί να συμμετάσχει¹⁰⁷.

Οι κανόνες επιλεξιμότητας σε γενικές γραμμές προσπαθούν να εξασφαλίσουν ότι οι αθλητές έχουν «έναν γνήσιο, κοντινό, φερέγγυο και υπαρκτό εθνικό σύνδεσμο με τη χώρα [...] από την οποία έχουν επιλεγθεί¹⁰⁸». Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψιν το χαρακτήρα των Ολυμπιακών Αγώνων, ως το αποκορύφωμα των προσπαθειών των αθλητών να συμμετάσχουν στην σπουδαιότερη αυτή αθλητική διοργάνωση, ένας τόσο μεγάλος χρονικά αποκλεισμός αποθαρρύνει τους παίκτες από το να μεταβάλουν το δικαίωμα συμμετοχής, αντί να τους εμψυχώνει και επιβεβαιώνει τον γνήσιο δεσμό με τη χώρα εκπροσώπησης¹⁰⁹.

Ο ITTF οδηγεί σε ένα άλλο παράδειγμα του διεθνούς αθλητικού οργανισμού, οι κανόνες των οποίων κατά τη γνώμη μου υποσκάπτουν την ευρωπαϊκή νομοθεσία, εφόσον είναι δυσανάλογοι. Γενικώς στο πίνγκ-πόνγκ, η τριετής περίοδος αδυναμίας συμμετοχής δεν είναι τόσο δυσανάλογη σε σχέση με τον στόχο αποτροπής των παικτών από το να είναι οι αποκλειστικοί μισθοφόροι, χωρίς κάποιον γνήσιο δεσμό με την χώρα εκπροσώπησης. Παρόλα αυτά, ο ITTF επιβάλλει προοδευτικές περιόδους αναμονής σε νέους αθλητές που επιθυμούν να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια. Αυτοί οι αθλητές δεν δύνανται να συμμετάσχουν σε διεθνείς αγώνες για περίοδο τριών, πέντε ή επτά χρόνων αναλόγως με την ηλικία τους κατά τη στιγμή εγγραφής τους. Η λιγότερο σοβαρή τριετής αναμονή εφαρμόζεται σε παίκτες κάτω των 15 ετών. Επομένως, οι παίκτες αυτοί δεν μπορούν να παίξουν για τις εθνικές τους ομάδες για τρία έτη κατά το άνθος της αθλητικής τους καριέρας, κατά τη διάρκεια της οποίας συχνά έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν αν θα παίξουν πίνγκ-πόνγκ σε κορυφαίο επίπεδο στο μέλλον. Ένας τέτοιος αποκλεισμός περισσότερο αποθαρρύνει τους αθλητές από το πίνγκ-πόνγκ αφού περιμένουν τρία χρόνια μέχρι να τους εμφανιστεί μια καινούρια ευκαιρία. Όλοι αυτοί οι λόγοι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι σε αυτή την προκειμένη περίπτωση, ακόμα και μία τριετής περίοδος αναμονής είναι υπερβολική¹¹⁰.

¹⁰⁷ ΠΗΦ Statutes and By-laws 2014-2018, rule 406.1.3.

¹⁰⁸ World Rugby Regulations (2016), Explanatory guidelines on the implementation of regulation 8, Eligibility to play for national representative teams, explanation 1.

¹⁰⁹ “Change of nationalities: the case of Table Tennis” (2008) Olympic Capital Quarterly, October 2008, Vol. 3, Number 4, p. 3.

¹¹⁰ J. Exner, *ό.α.*, σελ. 56.

Ερώτημα προκύπτει σχετικά με την αναγκαιότητα εξατομίκευσης των περιόδων αναμονής στον αθλητικό κόσμο, ώστε να διασφαλιστεί η συμβατότητα με τον νόμο και να προβλεφθούν διακρίσεις μεταξύ των αθλητών με διαφορετικές αθλητικές ιθαγένειες, που αγωνίζονται σε διαφορετικά αθλήματα. Αρχικά η πιθανότητα υιοθέτησης μίας ενιαίας στάσης συνιστά κατάφορη αδικία, δεδομένου ότι με όμοιο τρόπο αντιμετωπίζονται ανόμοιες περιπτώσεις. Με άλλα λόγια αθλητές διαφορετικών αγωνισμάτων που έχουν διαφορετική διάρκεια καριέρας, δεν είναι έλλογο να υπόκεινται στο ίδιο καθεστώς. Συνεπώς θα μπορούσε να προταθεί ως λύση η μεμονωμένη και εξατομικευμένη εξέταση κάθε επιμέρους αθλήματος. Αυτή η λύση θα επέτρεπε να λογαριαστούν οι ιδιαιτερότητες και τα διαφορετικά χαρακτηριστικά όλων των διάφορων αθλημάτων. Από την άλλη όμως μια τέτοια πρόταση, θα απαιτούσε έκαστος διεθνής αθλητικός οργανισμός να έχει καλά οργανωμένα και τεκμηριωμένα στατιστικά που θα προσμετρούσαν διευρυμένα και περίπλοκα στοιχεία σε συγκεκριμένα αθλήματα¹¹¹. Οι συγγραφείς¹¹² που ζητούν εναρμόνιση των περιόδων αναμονής υποστηρίζουν, ότι μια σύντομη και υποχρεωτική περίοδος αναμονής θα εξασφάλιζε μεγαλύτερη συνέπεια και ισότητα μεταχείρισης των αθλητών. Όμως αυτή η ισότητα θα ήταν μερική, καθώς οι αθλητές σε αγωνίσματα με βραχύτερη διάρκεια καριέρας, (π.χ ενόργανη γυμναστική), θα εκλάμβαναν τις άκαμπτες περιόδους αναμονής/αδράνειας ως άδικες συγκριτικά με αθλητές που αγωνίζονται κατά μέσο όρο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Ως η πιο ενδεδειγμένη διέξοδος σε αυτό το σκόπελο, φαντάζει η συνεννόηση μεταξύ των αθλητικών ομοσπονδιών, ώστε να προσπαθήσουν να βρουν κοινό έδαφος προκειμένου να δίνεται η δυνατότητα στον αθλητικό κόσμο να αντιμετωπίσουν, με μεγαλύτερη ευκολία τις νομικές προκλήσεις που συνδέονται με την απαγόρευση διακρίσεων.

3.5. Κανόνες αθλητικής ιθαγένειας που συνιστούν αδικαιολόγητο και δυσανάλογο περιορισμό της νομοθεσίας της ΕΕ

3.5.i. Ποσοτώσεις πολιτογραφημένων αθλητών

Σε γενικές γραμμές, οι ποσοτώσεις πολιτογραφημένων αθλητών περιορίζουν τον αριθμό των παικτών στις εθνικές ομάδες που έχουν αποκτήσει νομική ιθαγένεια με πολιτογράφηση ή / και

¹¹¹ J. Exner, *ό.α.*,σελ. 57.

¹¹²Βλ.inter alia, Cruz Blanco, Dewaele, *Sporting Nationality Conflicts: Towards Harmonization?* (S.I., 2004- 2005), σελ. 58.

έχουν παλαιότερα αγωνιστεί σε άλλη εθνική ομάδα. Το μπάσκετ είναι ένα παράδειγμα αθλήματος, στο οποίο ισχύουν τέτοιες ποσοτώσεις. Οι εσωτερικοί κανονισμοί της FIBA προβλέπουν ότι μια εθνική ομάδα που συμμετέχει μια αναγνωρισμένη διοργάνωση από την FIBA, μπορεί να εντάξει «μόνο έναν παίκτη στην ομάδα της, που έχει αποκτήσει τη νομική ιθαγένεια της χώρας αυτής με πολιτογράφηση ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο μετά την ηλικία των δεκαέξι ¹¹³[...]». Από την άποψη αυτή, οι ποσοτώσεις των πολιτογραφημένων αθλητών περιορίζουν σαφώς τα δικαιώματα των αθλητών βάσει του δικαίου της ΕΕ.

Επικρατεί η άποψη ότι οι ποσοτώσεις των πολιτογραφημένων αθλητών είναι ασυμβίβαστες με το δίκαιο της ΕΕ, ιδίως διότι παραβιάζουν την αρχή της αναλογικότητας. Οι ποσοτώσεις των πολιτογραφημένων αθλητών δεν είναι, ούτε συμφυείς με την ορθή διεξαγωγή διεθνών διοργανώσεων, ούτε αναγκαίες και, κυρίως, δεν είναι αναλογικές σε σχέση με τους καθορισμένους στόχους. Είναι πιθανό ένας αθλητής να χάσει την προηγούμενη νομική ιθαγένειά του ή να την αλλάξει με άλλη, ακόμη και αφού φθάσει σε κάποια ηλικία, π.χ. στην περίπτωση γάμου ή πολιτογράφησης. Ακόμη πιο δηλωτικό, είναι το παράδειγμα που αφορά, έναν ανήλικο του οποίου η νομική ιθαγένεια άλλαξε ως συνέπεια της αλλαγής της νομικής ιθαγένειας των γονέων του. Επιπλέον, οι ποσοτώσεις πολιτογραφημένων αθλητών επηρεάζουν επίσης, για παράδειγμα, έναν παίκτη που δεν έχει εκπροσωπήσει ποτέ άλλη χώρα σε διεθνείς διοργανώσεις. Υπό την σκοπιά των ως άνω, κρίνεται ότι ένας κανόνας που επιτρέπει, την συμμετοχή μόνο ενός πολιτογραφημένου αθλητή σε μια ομάδα δυσανάλογο και κατά συνέπεια παραβιάζει το δίκαιο της ΕΕ.

Προκειμένου να εξισορροπηθούν καλύτερα τα συμφέροντα των διεθνών αθλητικών ομοσπονδιών με τα δικαιώματα των αθλητών, θα ήταν προσηγορότερο οι ομοσπονδίες να επιτρέπουν περισσότερους πολιτογραφημένους παίκτες σε μια ομάδα και να επιτρέπουν στα όργανα λήψης αποφάσεών τους να λαμβάνουν υπόψη τις συγκεκριμένες περιστάσεις κάθε περίπτωσης. Είναι απόλυτα κατανοητό, ότι οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες δεν μπορούν να «ανοίξουν την πόρτα» σε έναν απεριόριστο αριθμό πολιτογραφημένων αθλητών, δεδομένου ότι ένα τέτοιο βήμα θα έθετε σε κίνδυνο την ακεραιότητα και τη φύση των διεθνών αγώνων. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι όλες οι αλλαγές της ιθαγένειας αποτέλεσμα ανταγωνιστικών ή οικονομικών παραγόντων ή καρτελικών συμπράξεων. Από την άποψη αυτή, ενδέχεται ένας κανόνας που επιτρέπει, για παράδειγμα, το μισό ή το ένα τρίτο (1/3) μιας ομάδας να αποτελείται

¹¹³ FIBA Internal Regulations (2014), άρθρο 3.21.a.

από πολιτογραφημένους αθλητές, να ήταν καταλληλότερος και σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας¹¹⁴.

3.5.ii. Κανόνες που εμποδίζουν τους αθλητές να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια

Στην πλειοψηφία των αθλημάτων, οι αθλητές μπορούν να αλλάξουν τη χώρα που εκπροσωπούν σε διεθνείς διοργανώσεις κατά τη διάρκεια της καριέρας τους. Ορισμένοι αθλητές αλλάζουν τη νομική και, στη συνέχεια, αθλητική τους ιθαγένεια ως συνέπεια γεγονότων, που δεν θα ήταν πάντα αποτέλεσμα εκούσιων επιλογών τους (για παράδειγμα για οικογενειακούς λόγους ή για λόγους πολέμου). Οι άλλοι αλλάζουν την αθλητική τους εθνικότητα απλώς και μόνο λόγω του ανταγωνισμού στις αρχικές εθνικές τους ομάδες¹¹⁵.

Ωστόσο, από την άποψη του δικαίου της ΕΕ, τουλάχιστον όσον αφορά το θέμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ο λόγος που οδήγησε έναν αθλητή να αλλάξει την αθλητική του ιθαγένεια είναι άνευ σημασίας. Το ΔΕΕ έχει επανειλημμένα προβεί¹¹⁶ στην διατύπωση της άποψης ότι «τα κίνητρα που ενδέχεται να έχουν ωθήσει έναν εργαζόμενο ενός κράτους μέλους να αναζητήσει απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος δεν έχουν σημασία και δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη [...]». Στις περιπτώσεις που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, οι αρχές της ΕΕ δεν θα λάβουν, συνεπώς, υπόψη τον λόγο που οδηγεί έναν αθλητή να αλλάξει την αθλητική του ιθαγένεια. Έστω και έτσι, οι αθλητές που επιθυμούν να αλλάξουν την ιθαγένειά τους, για οποιονδήποτε λόγο, εμποδίζονται μερικές φορές να το κάνουν απλώς και μόνο επειδή η διεθνής ομοσπονδία που διέπει το άθλημά τους, απαγορεύει μια τέτοια τροποποίηση. Οι διεθνείς αθλητικές ομοσπονδίες προσεγγίζουν το ζήτημα των παραμέτρων που επιτρέπουν στους αθλητές να αλλάζουν τις εθνικές ομάδες που εκπροσωπούν, με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το αν αφορούν ένα ατομικό ή ομαδικό άθλημα. Αθλητικές ομοσπονδίες που ρυθμίζουν ατομικά αθλήματα τείνουν να επιτρέπουν στους αθλητές να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια. Αντίθετα, τα περισσότερα ομαδικά αθλήματα δεν δείχνουν μεγάλη ανοχή σε αθλητές που επιθυμούν να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια, και αν αυτό συμβεί, εφαρμόζουν πολύ αυστηρούς κανόνες, συμπεριλαμβανομένων των ποσοστώσεων των

¹¹⁴ D. Oswald (Ed.), *La nationalité dans le sport: enjeux et problèmes* :actes du Congrès des 10 et 11 novembre 2005, (Editions CIES, 2004), σελ. 201.

¹¹⁵ J. Exner, *ό.α.*, σελ. 63-64.

¹¹⁶ Case C-46/12, N., [2013] ECLI:EU:C:2013:97, paragraph 47; Case C-53/81, *Levin v. Staatssecretaris van Justitie*, [1982] EU:C:1982:105, paragraphs 21 and 22; Case C-109/01, *Akrich*, [2003] ECLI:EU:C:2003:491, paragraph 55.

πολιτογραφημένων αθλητών που εξετάστηκαν παραπάνω ή απαγορεύουν τελείως την τροποποίηση της αθλητικής ιθαγένειας¹¹⁷.

Το μπάσκετ, το ποδόσφαιρο, το πινγκ-πονγκ ή το ράγκμπι είναι παραδείγματα αθλημάτων στα οποία οι παίκτες, υπό ορισμένες συνθήκες, δεν μπορούν να αλλάξουν την αθλητική ιθαγένειά τους. Οι εσωτερικοί κανονισμοί της FIBA προβλέπουν ότι «[ένας] παίκτης που έχει παίξει σε κάποια επίσημη διοργάνωση της FIBA, αφού έχει φτάσει τα δεκαεφτά του χρόνια, δεν μπορεί να παίξει για μια εθνική ομάδα άλλης χώρας¹¹⁸». Υπάρχουν δύο μικρές εξαιρέσεις¹¹⁹ σε αυτή την απαγόρευση. Εκτός από το όριο ηλικίας των δεκαεπτά ετών, ο Γενικός Γραμματέας της FIBA μπορεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, να επιτρέψει σε έναν αθλητή να παίξει στην εθνική ομάδα της χώρας καταγωγής του, αν αυτό είναι προς το συμφέρον της ανάπτυξης του μπάσκετ σε αυτή τη χώρα. Ο Peter J. Spiro¹²⁰ συγκρίνει, κατά ορθό τρόπο, αυτά τα καθεστάτα μη μεταβίβασης με την «φεουδαρχική απεριόριστη προϋπόθεση υπακοής στην εθνικότητα κάτω από την οποία η εθνικότητα της γέννησης δεν θα μπορούσε ποτέ να αποκοπεί». Υπό το φως των ανωτέρω, είναι σαφές ότι ο κανόνας που εμποδίζει τους αθλητές να αλλάξουν την αθλητική τους ιθαγένεια στο μπάσκετ συνιστά περιορισμό των δικαιωμάτων τους βάσει του δικαίου της ΕΕ.

Αναφορικά με το ποδοσφαιρικό γίνεσθαι, οι κανόνες της FIFA προβλέπουν ότι «[...] οποιοσδήποτε Παίκτης που έχει ήδη συμμετάσχει σε έναν αγώνα (είτε εν όλω είτε εν μέρει) σε επίσημη διοργάνωση οποιασδήποτε κατηγορίας ή οποιοδήποτε τύπο ποδοσφαίρου για μια Ομοσπονδία, δεν μπορεί να αγωνιστεί σε διεθνή αγώνα για αντιπροσωπευτική ομάδα άλλης Ομοσπονδίας¹²¹». Οι κανόνες επίσης προσθέτουν ότι «εάν ένας Παίκτης έχει περισσότερες από μία εθνικότητες ή εάν ένας Παίκτης αποκτήσει νέα εθνικότητα ή εάν ένας Παίκτης είναι επιλέξιμος για να παίξει για πολλές αντιπροσωπευτικές ομάδες λόγω εθνικότητας, αυτός μπορεί, μόνο μία φορά, να ζητήσει να αλλάξει η Ομοσπονδία για την οποία δικαιούται να παίξει διεθνείς αγώνες με την Ομοσπονδία άλλης χώρας της οποίας έχει την ιθαγένεια¹²² [...]». Ωστόσο, η εξαίρεση αυτή υπόκειται στους ακόλουθους όρους: - ο παίκτης «δεν έχει παίξει έναν αγώνα

¹¹⁷ Y. Hafner, “Change in Sporting Nationality: the “Next Bosman”?” (2008), *ό.α.*

¹¹⁸ FIBA Internal Regulations 2014, Article 3.23.

¹¹⁹ FIBA Internal Regulations 2014, Articles 3.22 and 3.23.

¹²⁰ Peter John Spiro (γεννήθηκε το 1961), Αμερικανός ερευνητής, εξειδικευμένος στο διεθνές δίκαιο.

¹²¹ FIFA Statutes (2015): Regulations Governing the Application of the Statutes, rule 5.2.

¹²² FIFA Statutes (2015): Regulations Governing the Application of the Statutes, rule 8.1.

(είτε εν όλω είτε εν μέρει) σε επίσημη διοργάνωση σε «Α» διεθνές επίπεδο για τη σημερινή του Ομοσπονδία και κατά την πρώτη του πλήρη ή μερική εμφάνιση σε διεθνή αγώνα σε επίσημη διοργάνωση για τη σημερινή του Ομοσπονδία, είχε ήδη την εθνικότητα της αντιπροσωπευτικής ομάδας για την οποία επιθυμεί να παίξει» και «δεν του επιτρέπεται να παίξει για τη νέα του Ομοσπονδία σε οποιονδήποτε διαγωνισμό, στον οποίο έχει ήδη παίξει με την προηγούμενη του Ομοσπονδία». Σε κάθε περίπτωση, οι διατάξεις αυτές περιορίζουν το δικαίωμα των παικτών να αγωνιστούν στην εθνική ομάδα άλλου κράτους μέλους της επιλογής τους και ως εκ τούτου προβλέπουν περιορισμό των δικαιωμάτων τους βάσει του δικαίου της ΕΕ.

Το ITTF είναι μια έτερη διεθνής αθλητική ομοσπονδία, που έρχεται σε ρήξη με το δίκαιο της ΕΕ με τους κανονισμούς του, αποκλείοντας πρακτικά την τροποποίηση της αθλητικής ιθαγένειας¹²³. Το πινγκ-πονγκ είναι ένα από τα αθλήματα όπου η τροποποίηση της αθλητικής ιθαγένειας ανήκει στις μεγαλύτερες ανησυχίες. Ο Yann Hafner επισημαίνει ότι ως αντίδραση, το ITTF εμπόδισε τους αθλητές ηλικίας άνω των 21 ετών να συμμετάσχουν σε διεθνείς διοργανώσεις ενώ αντιπροσωπεύουν μια νέα ομοσπονδία. Αυτός ο κανόνας εγείρει σοβαρά ερωτήματα ως προς το κύρος του, βάσει του δικαίου της ΕΕ, δεδομένου ότι περιορίζει σαφώς τους παίκτες πινγκ-πονγκ - τους πολίτες της ΕΕ και τις επιχειρήσεις - στην άσκηση των δικαιωμάτων τους.

Τέλος, όπως και στην περίπτωση του μπάσκετ, του ποδοσφαίρου και του πινγκ-πονγκ, ο κανονισμός για το ράγκμπι¹²⁴ περιορίζει σαφώς τα δικαιώματα των αθλητών βάσει του δικαίου της ΕΕ.

¹²³ “Change of nationalities: the case of Table Tennis” (2008), op. cit., σελ. 3.

¹²⁴ World Rugby Regulations (2016), Regulation 8, rule 8.2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

4.1.Ελεύθερη κυκλοφορία και ιθαγένεια

Η οργάνωση του αθλητισμού και των αγώνων σε εθνική βάση συνιστά τμήμα του ιστορικού και πολιτιστικού υπόβαθρου της ευρωπαϊκής προσέγγισης του αθλητισμού και απαντά στις επιθυμίες των ευρωπαίων πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, οι εθνικές ομάδες διαδραματίζουν υψίστης σημασίας ρόλο όχι μόνο σε επίπεδο ταυτότητας αλλά και επειδή εξασφαλίζουν την αλληλεγγύη με τον αθλητισμό της βάσης και, κατά συνέπεια, αξίζει να υποστηριχθούν.

Οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας αποτελούν παράτερη και μη αποδεκτή πράξη, δυνάμει των Συνθηκών, οι οποίες θεσπίζουν το δικαίωμα κάθε πολίτη της Ένωσης να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών. Επιπλέον σκοπός των Συνθηκών είναι να εκμηδενιστούν όλες οι διακρίσεις λόγω ιθαγένειας μεταξύ εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, τις αμοιβές και άλλες συνθήκες εργασίας και απασχόλησης. Οι ίδιες απαγορεύσεις ισχύουν για τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών. Επιπλέον, η ιδιότητα του μέλους αθλητικών σωματείων και η συμμετοχή σε αγώνες, συνιστούν σημαντικούς παράγοντες για την προώθηση της ενσωμάτωσης των κατοίκων στην κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Στη νομολογία παρουσιάζονται σωρεία αποφάσεων που υπεραμύνονται της ως άνω στάσης. Η εν λόγω όμως τακτική παγιώθηκε χάριν της απόφασης «Bosman» που σηματοδότησε την αρχή της αλλαγής και της καθιέρωσης της μη διάκρισης λόγω ιθαγένειας στα πλαίσια της κυκλοφορίας εργαζομένων – αθλητών.

4.1.ι.Η απόφαση Bosman και η τομή που επέφερε στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων εντός ΕΕ

Η απόφαση «Bosman»¹²⁵ εδράζεται στην κρίση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου¹²⁶ που έλαβε χώρα το 1995, και έθεσε νέες βάσεις στην σύλληψη και εφαρμογή των δικαιωμάτων, σχετικών με την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι καθώς και την άμεση εφαρμογή του άρθρου 48 της Συνθήκης της Ρώμης του 1957 και μετέπειτα, αρθρ. 39 ΣΕΚ.

¹²⁵Γαλ. Arrêt Bosman, Αγγλ. Bosman ruling.

¹²⁶Ευρώως αποτυπωμένο ως European Court of Justice.

Η εν λόγω υπόθεση πραγματοποιήθηκε¹²⁷ την προσφυγή της Βελγικής ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας σε βάρος του επίσης Βελγικής προελεύσεως ποδοσφαιριστή Jean-Marc Bosman¹²⁸ και η απόφαση που εξεδόθη, πυροδότησε και σηματοδότησε μια σημαντική τομή στο επαγγελματικό ποδόσφαιρο και στον αθλητισμό γενικότερα, αποτελώντας παράλληλα τον πρόδρομο παρεμφερών κρίσεων στο μέλλον, αναφορικά με το ζήτημα της ελευθερίας μετακίνησης των εργαζομένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης αναπτύσσονται ως εξής:

Ο Jean-Marc Bosman ήταν ποδοσφαιριστής του βελγικού συλλόγου της Λιέγης (RCL, α΄κατηγορίας), του οποίου το συμβόλαιο είχε λήξει το 1990 και επιθυμούσε να μετακινηθεί σε άλλο σύλλογο και να μεταγραφεί στη γαλλική ομάδα της Δουνκέρκης, δεδομένου ότι η πρώην ομάδα του, του πρότεινε μείωση των αποδοχών του (από 120.000 σε 30.000 βελγικά φράγκα, μηνιαίως), ενώ η εν δυνάμει νέα του ομάδα του πρόσφερε πιο επικερδή, οικονομική πρόταση (100.000 βελγικά φράγκα μηνιαίως και πριμοδότηση πρόσληψης 900.000 βελγικά φράγκα). Προτού λάβει χώρα ωστόσο η διαδικασία διαπραγμάτευσης και ολοκλήρωσης της μεταγραφής, ο Bosman ενεγγράφει στην επίσημη λίστα «αναγκαστικών μεταγραφών». Όποια ομάδα θα επιθυμούσε να εντάξει τον συγκεκριμένο ποδοσφαιριστή στο δυναμικό της θα έπρεπε, τηρώντας τις αρχές της βελγικής ομοσπονδίας, να καταβάλει στην προηγούμενη ομάδα του ένα ποσό, ως αποζημίωση για την εν γένει αγωνιστική του πρόοδο που σημειώθηκε από την αξιοποίηση του από την πρώην ομάδα του. Με δεδομένο ότι καμία βελγική ομάδα δεν επιχείρησε την απόκτηση του Bosman, το εξωτερικό φάνταζε ως η πλέον συμφέρουσα λύση για την συνέχιση της καριέρας του ποδοσφαιριστή, εφόσον βέβαια αποκτούσε ο Bosman την απαραίτητη μπλε κάρτα από τη βελγική ομοσπονδία για την εξασφάλιση της δυνατότητας εξόδου. Το έναυσμα της οξείας αντιπαράθεσης με δικαστηριακές προεκτάσεις, σηματοδότησε η άρνηση της R.C.L. στην οικονομική διευθέτηση της μεταγραφής και την κατ' επέκταση εναντίωσή της χορήγησης της άδειας εξόδου του αθλητή από τη βελγική ομοσπονδία και ως εκ τούτου την παρεμπόδιση στην μεταγραφή στην γαλλική

¹²⁷Η απόφαση Bosman είναι αποτέλεσμα τριών ξεχωριστών νομικών υποθέσεων, στις οποίες εμπλέκεται ο Βέλγος ποδοσφαιριστής: Υπόθεση Βελγικής ομοσπονδίας κατά Bosman (Union royale belge des sociétés de football association ASBL v Jean-Marc Bosman), Υπόθεση Λιέρς κατά Bosman και λοιπών (Royal club liégeois SA v Jean-Marc Bosman and others) και Υπόθεση Ε.Ε. και UEFA κατά Bosman (Union Européenne de Football Association (UEFA) v Jean-Marc Bosman).

¹²⁸ Union Royal Belges des Sociétés de Football Association ASBL & others v. Jean-Marc Bosman; Case C-415/93, ECR I-4921.

ομάδα της Δουνκέρκης, λόγω του ιδιαίτερου συστήματος μεταγραφών που επικρατούσε. Έτσι ο Bosman βρέθηκε ουσιαστικά άνεργος, όντας απενεργοποιημένος αγωνιστικά, γεγονός που μείωνε τις ποδοσφαιρικές του «μετοχές». Προσέφυγε, επομένως, στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στο Λουξεμβούργο, κατά του άρθρου 17 των κανονισμών της FIFA ¹²⁹, αναδεικνύοντας τις παθογένειες στο ισχύον σύστημα μεταγραφών, το οποίο παρεμπόδιζε ουσιαστικά την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων εντός της Ε.Ε και συγκεκριμένα το άρθρο 48 της Συνθήκης. Ταυτόχρονα απευθυνόμενος και κατά της UEFA ¹³⁰ προέβαλε ως επιχείρημα ότι ο περιορισμός «3+2» ¹³¹ στην ιθαγένεια των παικτών που είχε καθιερώσει η UEFA, παραβιάζει τόσο το άρθρο 48 όσο και τα άρθρα 85 και 86 Συνθήκης περί ανταγωνισμού.

Κατόπιν μιας πολύχρονης και επίπονης δικαστικής διαμάχης, κέρδισε την υπόθεση στις 15 Δεκεμβρίου 1995, καθώς το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το υπάρχον σύστημα μεταγραφών παρεμποδίζει την ελευθερία μετακίνησης των εργαζομένων και έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 39 (1) της Συνθήκης της Ρώμης. Απότοκος της εν λόγω απόφασης είναι ότι στον Bosman και σε όλους τους κοινοτικούς ποδοσφαιριστές επιτράπηκε να μεταγράφονται ελεύθερα με τη λήξη του συμβολαίου τους σε οποιονδήποτε σύλλογο χώρας-μέλους της Ε.Ε, θέτοντας έτσι νέους κανόνες, δεδομένου ότι πριν από την απόφαση αυτή, οι επαγγελματικοί σύλλογοι των περισσότερων χωρών της Ευρώπης μπορούσαν να αποτελέσουν τροχοπέδη σε έναν ποδοσφαιριστή τους, ώστε να υπογράψει σε άλλο σύλλογο ακόμα κι όταν έληγε το συμβόλαιό του. Το όνομα του Bosman συνδέθηκε άρρηκτα με τη λέξη της ελευθερίας, καθώς δόθηκε βαρύτητα στο λόγο των αθλητών, οι οποίοι δύνανται να διεκδικούν υψηλές αμοιβές ¹³².

Συνεπώς η απόφαση Bosman εξασφάλισε στους επαγγελματίες ποδοσφαιριστές να διαπραγματεύονται και να επιλέγουν ελεύθερα τον επόμενο σύλλογο τους, ήτοι την επόμενη επαγγελματική τους «στέγη», εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όταν λήγει το συμβόλαιό τους με τον προηγούμενο σύλλογο. Επιπροσθέτως, τέθηκαν σε απόλυτη αναστολή σωρεία κανονισμών

¹²⁹Το Άρθρο 17 προβλέπει ότι ένας ποδοσφαιριστής μπορεί να "σπάσει" το συμβόλαιό του με μία ομάδα μετά από τρία χρόνια ("προστατευόμενη" περίοδος) συνεργασίας, εάν ο παίκτης είναι κάτω των 28 ετών, ή δύο εάν είναι μεγαλύτερος, ώστε να μεταγραφεί μόνο σε ομάδα άλλης χώρας. Για να μείνει ελεύθερος ο ποδοσφαιριστής θα πρέπει να αποζημιώσει το σύλλογό του με το ποσό που θα είχε λαμβάνειν μέχρι την εξάντληση του συμβολαίου του, καθώς και με το ανάλογο μερίδιο του ποσού που είχε καταβάλλει η ομάδα όταν τον αποκτούσε. Θα πρέπει, όμως, να ειδοποιήσει σχετικά το σύλλογό του 15 ημέρες νωρίτερα από το τελευταίο παιχνίδι της ομάδας του στη σεζόν σε οποιαδήποτε επίσημη εγχώρια, ή διεθνή διοργάνωση.

¹³⁰Ευρωπαϊκή Ένωση Ποδοσφαιρικών Ενώσεων με έδρα την Ελβετία.

¹³¹Σύμφωνα με τον οποίο στους αγώνες διεθνούς ευρωπαϊκού πρωταθλήματος, ευρωπαϊκού κυπέλλου ή εθνικού πρωταθλήματος κάθε ομάδα μπορούσε να παρατάξει 3 αλλοδαπούς παίκτες και δύο εξομοιούμενους με αλλοδαπούς βάσει του χρόνου που παίζουν σε μια χώρα (= περίοδο πέντε ετών χωρίς διακοπή).

¹³²Βλ. και σχετικό δημοσίευμα στους Times του Λονδίνου της 9/8/1997.

εθνικών ομοσπονδιών χωρών-μελών της Ε.Ε. που δημιουργούσαν προσχώματα σε τέτοιου είδους μεταγραφές, π.χ αν επέβαλαν ένα ανώτατο όριο ξένων ποδοσφαιριστών κλπ. Η απόφαση αφορούσε μόνο σε ποδοσφαιριστές και εν συνεχεία αθλητές σε γενικότερο πλαίσιο, υπηκόους των χωρών-μελών της Ε.Ε., τους λεγόμενους κοινοτικούς¹³³, για τους οποίους επιτρεπόταν πλέον μεταγραφή ανεξαρτήτως αριθμού, σε αντίθεση με τους μη κοινοτικούς, για τους οποίους η εκάστοτε Ομοσπονδία διατήρησε τους κανονισμούς της και την αυτονομία επιβολής αυτών.

Δια της αποφάσεως Bosman, τέλος επιβλήθηκε στις εθνικές ομοσπονδίες των χωρών της Ε.Ε. και στην UEFA να προσαρμόσουν τους κανονισμούς τους σχετικά με τους ξένους παίκτες, ώστε να μην αντίκεινται στην ευρωπαϊκή νομοθεσία¹³⁴.

Η εφαρμογή του κανονισμού Bosman άνοιξε τον ασκό του Αιόλου, προκαλώντας πολλές αλλαγές στο ευρωπαϊκό ποδόσφαιρο με θετικό και αρνητικό παρανομαστή. Το θετικό του ήταν ότι η σχέση σωματείου – παίκτη έγινε πιο ξεκάθαρη και ρυθμίζεται αποκλειστικά από το συμβόλαιο ομάδας (εργοδότη) – ποδοσφαιριστή (εργαζόμενου), δεδομένου ότι οι επαγγελματίες ποδοσφαιριστές απελευθερώθηκαν από την αυθαιρεσία των σωματείων, τα οποία πολλές φορές δεν «επέτρεπαν» τη μεταγραφή τους διεκδικώντας υπέρογκα και δυσανάλογα ποσά από άλλα σωματεία.

Στα αρνητικά της απόφασης Bosman περιλαμβάνεται η νέα τάξη πραγμάτων¹³⁵ που διαμορφώθηκε, καθώς πληθώρα ποδοσφαιριστών με κοινοτικό διαβατήριο μεταγράφηκαν ακόμα και σε ημιεπαγγελματικά σωματεία δεύτερης και τρίτης κατηγορίας άλλων χωρών, αλλοιώνοντας την φυσιογνωμία των τοπικών πρωταθλημάτων και εμποδίζοντας την εξέλιξη των αυτοχθόνων-γηγενών ταλέντων, με δυσμενείς επιπτώσεις στις εθνικές ομάδες των χωρών μελών της Ε.Ε και στην υποβάθμιση των εθνικών πρωταθλημάτων.

Ως επιστέγασμα, αυτό που πρέπει να αποτυπωθεί στην κοινή συνείδηση, αναφορικά με το κεκτημένο της υπόθεσης Bosman, είναι ότι η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων επέφερε την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγένειας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών σε σχέση με την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας, ενώ εκλήφθη η επαγγελματική δραστηριότητα των αθλητών ως μια οικονομική, εμπορική δραστηριότητα και για

¹³³Σταδιακά, η έννοια του κοινοτικού παίκτη διευρύνθηκε και δεν αφορούσε μόνο στους ποδοσφαιριστές πολίτες των χωρών-μελών της Ε.Ε. αλλά σε όλους τους Ευρωπαίους ποδοσφαιριστές.

¹³⁴Επίσης, η ΟΥΕΦΑ επέτρεπε στις ομάδες που μετείχαν στις διοργανώσεις της, δηλαδή το Τσάμπιονς Λιγκ, το Κύπελλο Κυπελλούχων και το Κύπελλο ΟΥΕΦΑ, τρεις το πολύ αλλοδαπούς παίκτες. Μετά την απόφαση Bosman, ο περιορισμός αυτός δεν αφορούσε πλέον τους κοινοτικούς αλλά τους μη κοινοτικούς παίκτες.

¹³⁵Χάρη στον Bosman ο αριθμός των μη κοινοτικών ποδοσφαιριστών σε ευρωπαϊκές ομάδες αυξήθηκε. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1992 το ποσοστό μη Βρετανών παικτών που αγωνίζονταν στην ενδεκάδα των 22 κορυφαίων αγγλικών συλλόγων ήταν μόλις 5%. Πλέον έχει εκτοξευθεί στο 70%, ενώ την σεζόν 2010 η ιταλική ομάδα της Ίντερ κατέκτησε το Τσάμπιονς Λιγκ, δίχως κανένα Ιταλό ποδοσφαιριστή στην ενδεκάδα!

αυτό δικαιούται να υπαχθεί στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη, κομμάτι της οποίας συνιστά η ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων.

4.1.ii. Προγενέστερες και μεταγενέστερες υποθέσεις και ο συσχετισμός τους με την απόφαση Bosman

Εξεχόντως σημαντική πηγή και προάγγελο ως προς την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, στα πλαίσια του αθλητισμού, μπορούμε επίσης να ανεύρουμε και σε δύο προγενέστερες αποφάσεις του ΔΕΕ, ήτοι την απόφαση Walrave και την απόφαση Dona, που ανάγονται στο όχι και τόσο πρόσφατο παρελθόν (δεκαετία 1970) και οι οποίες προϊδέασαν για την επικείμενη συμμόρφωση των αθλητικών φορέων με τις επιταγές της ΕΕ.

Η πρώτη απόφαση σχετίζεται εμμέσως με το άθλημα της ποδηλασίας και αφορούσε το κατά πόσο είναι νόμιμη η διάταξη του καταστατικού της «Union Cycliste Internationale¹³⁶», η οποία αναφορικά με την εθνικότητά του «racer», υποστήριξε ότι θα πρέπει να συμπίπτει με την εθνικότητα του ποδηλάτη, όντας μέλη της ίδιας ομάδας. Ειδικότερα στο εν λόγω άθλημα μπροστά από κάθε ποδηλάτη βρίσκεται ένας μοτοσικλετιστής, ο οποίος προπορευόμενος δημιουργεί κενό αέρος, το οποίο παρέχει σημαντική βοήθεια στον επερχόμενο ποδηλάτη. Η εν λόγω περίπτωση αναφέρεται συγκεκριμένα σε δύο Ολλανδούς, οι οποίοι ήταν επαγγελματίες προπομποί μοτοσικλετιστές (pacers) σε ποδηλατικούς αγώνες. Οι ενδιαφερόμενοι, Walrave και Koch, συμμετείχαν στη διεθνή διοργάνωση του παγκοσμίου πρωταθλήματος, σύμφωνα με τον κανονισμό του οποίου ο προπομπός μοτοσικλετιστής οφείλει να έχει την ιθαγένεια του ποδηλάτη. Οι μοτοσικλετιστές παρέθεσαν ενώπιον του ολλανδικού δικαστηρίου, στο οποίο προσέφυγαν, ότι ο εν θέματι κανόνας έρχεται σε αντίθεση με το κοινοτικό δίκαιο. Το ολλανδικό δικαστήριο υπέβαλε μια πλειάδα προδικαστικών ερωτημάτων, σχετιζόμενων, μεταξύ άλλων, με την εφαρμογή των άρθρων 7 (απαγόρευση διακρίσεων βάσει ιθαγένειας), 48 (ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων) και 59 (ελεύθερη παροχή υπηρεσιών) στο ΔΕΕ, το οποίο εκ προοιμίου υποστήριξε ότι το κοινοτικό δίκαιο μπορεί να έχει εφαρμογή και στον αθλητισμό, εφόσον αυτός συνιστά οικονομική δραστηριότητα.

Η δεύτερη περίπτωση καταπιάνεται με το ιταλικό επαγγελματικό ποδόσφαιρο, όπου κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση χρόνο υπήρχε πλήρης απαγόρευση χρησιμοποίησης αλλοδαπών παικτών. Ο επικεφαλής ιταλικής ποδοσφαιρικής ομάδας είχε αναθέσει στον Dona, να πραγματοποιήσει έρευνα σε αλλοδαπούς ποδοσφαιρικούς κύκλους για να διαπιστώσει αν υπάρχει

¹³⁶Η Union Cycliste Internationale English (Διεθνής Ένωση Ποδηλασίας) είναι ο παγκόσμιος φορέας που ασχολείται με τον ποδηλατικό αθλητισμό και επιβλέπει τα διεθνή αγωνιστικά γεγονότα ποδηλασίας. Το UCI εδρεύει στην Ελβετία.

παίκτης που θα επιθυμούσε να αγωνιστεί με τον εν λόγω ιταλικό σύλλογο. Ο Dona, λειτουργώντας άτυπα ως «ανιχνευτής παιχτών – manager», δημοσίευσε για το σκοπό αυτό αγγελία σε βελγική αθλητική εφημερίδα, επιβαρυνόμενος ο ίδιος με τα συγκεκριμένα έξοδα και ήρθε αντιμέτωπος με την δυστροπία του ιταλικού συλλόγου να του καταβάλει τα σχετικά έξοδα, με την πρόφαση ότι ο Dona ενήργησε απερίσκεπτα. Παράλληλα ο ιταλικός σύλλογος επικαλέστηκε τους κανόνες σχετικά με την απαγόρευση πρόσληψης αλλοδαπών παικτών της ιταλικής ομοσπονδίας, προς υποστήριξη της τοποθέτησής του. Ο Dona κατέθεσε αγωγή κατά του συλλόγου ενώπιον ιταλικού δικαστηρίου, ζητώντας το σχετικό ποσό και το δικαστήριο υπέβαλε στο ΔΕΕ ερώτημα ως προς την εγκυρότητα της ρήτρας ιθαγένειας κατά το κοινοτικό δίκαιο. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι η διαφορά ήταν προκατασκευασμένη, προκειμένου να ζητηθεί από το ΔΕΕ να πάρει θέση σχετικά με το επίμαχο ζήτημα. Το ΔΕΕ επιβεβαίωσε και κατέληξε στο ότι το κοινοτικό δίκαιο έχει εφαρμογή επί των καταστατικών των αθλητικών ομοσπονδιών, ότι ο τομέας του αθλητισμού εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο, καθόσον αποτελεί μέρος του οικονομικού βίου και ότι η δραστηριότητα των επαγγελματιών ποδοσφαιριστών αποτελεί αμειβόμενη δραστηριότητα και συνεπώς ρυθμίζεται από το κοινοτικό δίκαιο.

Ωστόσο ορισμένες εξαιρέσεις, από τις απαγορεύσεις που επιβάλλουν τα άρθρα 48 και 59 έγιναν δεκτές, με αναγωγή σε μη οικονομικούς λόγους, που αφορούσαν αποκλειστικά το άθλημα. Ειδικότερα στην απόφαση Walrave, το ΔΕΕ ανέφερε ότι η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας που εμπεριέχονται στα άρθρα 7, 48 και 59 της Συνθήκης δεν άπτονται ζητημάτων σύνθεσης μιας αθλητικής εθνικής ομάδας, της οποίας η σύνθεση αποτελεί προϊόν γνήσιου αθλητικού ενδιαφέροντος και έτσι δεν σχετίζεται με την οικονομική δραστηριότητα και επομένως εξαιρούνται.

Η αρχή της εξαίρεσης¹³⁷ προχώρησε ένα βήμα παραπέρα με την απόφαση Dona, δεδομένου ότι η εν λόγω απόφαση εξέλαβε ότι κανόνες ακόμα και αν έχουν εγκριθεί από μια αθλητική οργάνωση, που περιορίζει τη δυνατότητα συμμετοχής σε ποδοσφαιρικούς αγώνες, μόνο σε αθλητές, που είναι υπήκοοι του συγκεκριμένου κράτους, αντίκεινται στα άρθρα 7, 48 και 51, εκτός αν αυτοί οι κανόνες αποκλείουν αλλοδαπούς αθλητές από τη συμμετοχή σε κάποιους αγώνες για λόγους μη εδραζόμενους στον οικονομικό χαρακτήρα, που αφορούν την ιδιαίτερη φύση των εν λόγω αγώνων και κατά αυτόν τον τρόπο είναι μόνο αθλητικού ενδιαφέροντος.

¹³⁷Βλ. Rincon, A. "EC Competition and Internal Market Law: On the Existence of a Sporting Exemption and its Withdrawal", *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 3, Issue 3, p. 224-237. Vermeersch, A "All' s fair in Sport and Competition? The Application of EC Competition Rules to Sport", *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 3, Issue 3, p. 238-254.

Εξετάζοντας τις ως άνω αποφάσεις διαπιστώνουμε ότι ο κανόνας που είχε εισαγάγει το δικαστήριο σχετικά με τον αθλητισμό είναι, ότι υφίστανται κατά βάση πρακτικές γνήσιου αθλητικού ενδιαφέροντος, οι οποίες εξαιρούνται αυτόματα. Με γνώμονα ότι μια πρακτική δεν κατηγοριοποιείται κατά αυτόν τον τρόπο εξετάζεται κατά πόσο αποτελεί οικονομική δραστηριότητα. Αν αποτελεί οικονομική δραστηριότητα δεν εξαιρείται, ενώ αν δεν αποτελεί τότε χαρακτηρίζεται ως μη γνήσιου αθλητικού ενδιαφέροντος και εξαιρείται.

Αντίστοιχου βεληνεκούς δικαστική έκβαση είχε και η υπόθεση, των εκ Ρωσίας ορμώμενων ποδοσφαιριστών Βαλερί Καρπίν και Ιγκόρ Σιμουτένκοφ¹³⁸, οι οποίοι είχαν εκληφθεί ως «ξένοι» για τις ομάδες που αγωνίζονταν στο ισπανικό πρωτάθλημα μέχρι τον Απρίλιο του 2005. Ωστόσο δικαιώθηκαν στο ευρωπαϊκό δικαστήριο, το οποίο αναγνώρισε το δικαίωμα εργασίας τους σε οποιαδήποτε χώρα-μέλος της ΕΕ, βασιζόμενο στην «συμφωνία Κοτονού¹³⁹», που είχε συνάψει στην ομώνυμη πόλη του Μπενίν η ΕΕ με πολλές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, της Αφρικής και της Καραϊβικής.

Στο άθλημα της καλαθοσφαίρισης¹⁴⁰, διευρύνθηκε το άνοιγμα των συνόρων με την υπόθεση της πολωνέζας μπασκετμπολίστριας Λίλα Μαλάγια, η οποία δικαίως χαρακτηρίστηκε ως «δεύτερος Bosman». Όσον αφορά τα διαλαμβανόμενα πραγματικά περιστατικά της εν λόγω υπόθεσης, αυτή ξεκινά ήδη από το 1998 όταν και προσέφυγε στα δικαστήρια εναντίον της γαλλικής ομοσπονδίας καλαθοσφαίρισης, ζητώντας να της δοθεί το δικαίωμα που έχει κάθε συμπατριώτης της εργάτης, ήτοι να κυκλοφορεί και να εργάζεται ελεύθερα στην Ευρώπη, δεδομένου ότι της απαγόρευσε να μεταγραφεί από τη Νανσί στο Στρασβούργο, το οποίο είχε ήδη δύο αλλοδαπές αθλήτριες στη σύνθεσή του. Οι νομικοί σύμβουλοι της Μαλάγια συνόψισαν την επιχειρηματολογία τους στη συμφωνία που είχε υπογραφεί ανάμεσα στην ΕΕ και στην Πολωνία, η οποία αποτελούσε συνδεδεμένο μέλος εκείνη την εποχή. Παράλληλα τη χρονική εκείνη περίοδο καθιερώθηκε η ελεύθερη μετακίνηση και για τους λεγόμενους «κοινοτικούς β' ζώνης».

Ανάλογη απόφαση στο άθλημα της χειροσφαίρισης εντοπίζουμε στην υπόθεση C-438/00, *Deutscher Handball bunde V και Marcos Kofrac*.

¹³⁸ C-265/03 *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura, Real Federacion Espanola de Futbol*.

¹³⁹ Η Συμφωνία του Κοτονού αποτελεί το γενικό πλαίσιο για τις σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού (ΑΚΕ). Υπεγράφη το 2000 αντικαθιστώντας τη Σύμβαση του Λομέ του 1975. Αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη συμφωνία εταιρικής σχέσης μεταξύ αναπτυσσόμενων χωρών και ΕΕ και διέπει τις σχέσεις της ΕΕ με 79 χώρες, εκ των οποίων 48 χώρες της υποσαχάριας Αφρικής. Στόχος της Συμφωνίας του Κοτονού είναι η μείωση και, εν τέλει, η εξάλειψη της φτώχειας και η συμβολή στη σταδιακή ένταξη των χωρών ΑΚΕ στην παγκόσμια οικονομία.

¹⁴⁰ Βλ. Επίσης απόφαση C-176/96 (*Jyri Lehtonen, Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL και Federacion Royale Belge des societes de basket-ball ASBL*).

4.2.Γενικά γνωρίσματα του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των εργαζομένων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και οι περιορισμοί τους

- Ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων

Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των ευρωπαϊών πολιτών στον ενωσιακό χώρο απαντάται εν πρώτης στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ, αναφορικά με τα δικαιώματα που παρέχει η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης. Προσλαμβάνει δε ειδικότερη διάσταση στην παράγραφο 1 του άρθρου 21¹⁴¹. Από το γεγονός ότι αναγράφεται ως πρώτο δικαίωμα που απορρέει από την ευρωπαϊκή ιθαγένεια γίνεται αντιληπτή η σπουδαιότητα του δικαιώματος αυτού, εξ' ου και έχει υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής συνιστά κοινωνικό κεκτημένο για όλους τους ευρωπαίους πολίτες και δεν μπορεί να συσταλθεί, παρά μόνο να διευρυνθεί¹⁴². Άλλωστε και το ΔΕΕ έχει παραδεχτεί, ότι οι εν λόγω διατάξεις αναπτύσσουν άμεση ισχύ¹⁴³. Συνεπώς το άρθρο 21 ΣΛΕΕ συνιστά εξασφάλιση για το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών της, όπως αντίστοιχα προμηνύεται και στο άρθρο 45 του Χάρτη¹⁴⁴.

Κατά βάση θέτει σε εφαρμογή την εξαγγελία του άρθρου 3 §2 ΣΕΕ για τη δημιουργία ενός χώρου «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων¹⁴⁵». Η σημασία του δικαιώματος αυτού αποκτά την πραγματική της διάσταση, όταν ερμηνεύεται και μετουσιώνεται, όχι ως ένα δικαίωμα μετακίνησης και εγκατάστασης, αλλά ως δικαίωμα ένταξης στο κοινωνικό και πολιτικό σύνολο ενός κράτους μέλους, διαφορετικού από αυτό που προέρχεται ο ευρωπαίος πολίτης¹⁴⁶. Υπό αυτών δοθέντων, το δικαίωμα αυτό συνιστά το θεμέλιο μίας ενιαίας ευρωπαϊκής κοινότητας, στην οποία οι πολίτες δύνανται να μετακινηθούν και να εγκατασταθούν ελεύθερα κατά το δοκούν, όπως ακριβώς συμβαίνει και στο εσωτερικό ενός κράτους.

Ως εκ τούτου συνάγεται, ότι δεν αποτελεί υπερβολή να παραδεχτούμε ότι η ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των προσώπων στην ΕΕ εκλαμβάνεται ως ακρογωνιαίος λίθος της ιθαγένειας της Ένωσης, η οποία, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, θεσμοθετήθηκε το 1992 με τη

¹⁴¹Σύμφωνα με το άρθρο 21 §1 ΣΛΕΕ το δικαίωμα αυτό ασκείται «υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους».

¹⁴²Χ. Γιαννούλη, Ο ευρωπαίος πολίτης, σελ. 350-351.

¹⁴³Γ. – Ε. Φ. Καλαβρός – Θ. Γ. Γεωργόπουλος, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Τόμος II, σελ. 45.

¹⁴⁴ΔΕΕ 8.3.2011, C-34/09, RuizZambrano.

¹⁴⁵Π. Κανελλόπουλος, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 109.

¹⁴⁶Δ. Παπαγιάννης, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, σελ. 109.

Συνθήκη του Μάαστριχτ. Έως τότε η ελεύθερη κυκλοφορία ήταν συνυφασμένη άμεσα με την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας. Επομένως η εισαγωγή και καθιέρωση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας αποδείχτηκε εξαιρετικά σημαντική, με γνώμονα ότι η ελεύθερη κυκλοφορία αποσυνδέθηκε από την οικονομική δραστηριότητα και επεκτάθηκε σε τέτοιο βαθμό, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα διάπλασης ενός ευρωπαϊκού λαού¹⁴⁷.

Τη βαθμιαία κατάργηση των εσωτερικών συνόρων στο πλαίσιο της συμφωνίας Σένγκεν διαδέχτηκε η έγκριση της οδηγίας 2004/38/EK¹⁴⁸, όσον αφορά το δικαίωμα των πολιτών της ΕΕ και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Η ελεύθερη κυκλοφορία των ευρωπαίων πολιτών διασφαλίζεται σήμερα με την αναστολή του διασυνοριακού ελέγχου, ο οποίος διαλαμβάνει τη μορφή επίδειξης ισχύοντος διαβατηρίου ή ταυτότητας.

Άλλωστε, δεν θα μπορούσε εν τοις πράγμασι να γίνει αντιληπτή στις μέρες μας η έννοια της ευρωπαϊκής ένωσης, χωρίς την εξασφάλιση του δικαιώματος της ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής. Και προς υποστήριξη της εν λόγω ευρέως αποδεκτής τοποθέτησης, προχωρούμε ένα βήμα παραπέρα επισημαίνοντας, ότι τόσο η αρχή της ισότητας όσο και της ίσης μεταχείρισης θα ήταν κενό γράμμα, δεδομένου ότι θα επιβάλλονταν αδικαιολόγητοι περιορισμοί και διακρίσεις τόσο στην μετακίνηση και διαμονή των προσώπων, όσο και στην εργασία, την εκπαίδευση, την αναγνώριση των διπλωμάτων, την εγκατάσταση εταιρειών και παροχή υπηρεσιών.

- Ελευθερία παροχής υπηρεσιών και οι περιορισμοί της

Η διαχρονική εξέλιξη της οικονομικής ζωής καταδεικνύει πως σταδιακά ο τριτογενής τομέας της οικονομίας αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη βαρύτητα, με συνέπεια να τίθεται στο προσκήνιο η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Είναι γεγονός ότι, στις σύγχρονες κοινωνίες οι υπηρεσίες κατέχουν εξέχουσα θέση. Στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης, ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε αναγκαίο να κατοχυρώσει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών εξαρχής με τη Συνθήκη της Ρώμης περί ιδρύσεως της ΕΟΚ, γεγονός που καταδεικνύει τη σημασία της προώθησης του εμπορίου των υπηρεσιών ήδη από την αρχή της κοινοτικής Ευρώπης. Ωστόσο, η ρητή κατοχύρωση και υλοποίηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών¹⁴⁹, παρά την αναμφισβήτητη

¹⁴⁷Ε. Βενιζέλος, Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και το ελληνικό σύνταγμα, σελ. 280.

¹⁴⁸Κατά την οδηγία 2004/38, κάθε ευρωπαίος πολίτης μπορεί να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους, εφόσον πρώτον διαθέτει επαρκείς πόρους για να καλύψει τα αναγκαία έξοδα και να μην επιβαρύνει το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας και δεύτερον διαθέτει ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας για τους ενδεχόμενους κινδύνους που θα προκύψουν στο κράτος μέλος υποδοχής.

¹⁴⁹βλ. και άρθρο 56 ΣΛΕΕ.

σημασία της, δεν είναι απεριόριστη. Αντιθέτως, το ίδιο το πρωτογενές και παράγωγο ενωσιακό δίκαιο προβλέπει λόγους που δικαιολογούν περιορισμούς και εξαιρέσεις της ελευθερίας αυτής, οριοθετώντας αντίστοιχα και την άσκησή της.

Η διάταξη του άρθρου 56 της ΣΛΕΕ (πρώην 49 ΣΕΚ) αποτελεί διάταξη αμέσου εφαρμογής και συνιστά την συγκεκριμενοποίηση της αρχής της μη διάκρισης στον τομέα της παροχής των υπηρεσιών. Οι διατάξεις που αντιστοιχούν στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών επιδέχονται επικουρικής εφαρμογής, με την έννοια ότι λαμβάνουν χώρα στις περιπτώσεις που δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι σχετικές διατάξεις περί ελεύθερης εγκατάστασης, ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων και κεφαλαίων. Σε γενικότερο πλαίσιο ως υπηρεσία νοείται κάθε παροχή, η οποία δεν συγκαταλέγεται στην έννοια του εμπορεύματος ή του κεφαλαίου και η οποία παρέχεται, κατά βάση, έναντι οικονομικού ανταλλάγματος¹⁵⁰, που καθορίζεται με συμφωνία μεταξύ του φορέα και του αποδέκτη της παροχής και που αποτελεί την οικονομική αντιπαροχή της οικείας παροχής¹⁵¹.

Επιπλέον διασυνοριακός χαρακτήρας της παροχής υφίσταται κατά την εφαρμογή του άρθρου 56 της ΣΛΕΕ. Όταν η υπηρεσία προέρχεται και τερματίζεται εντός του εδάφους ενός κράτους μέλους, πρόκειται για «εσωτερική» κατάσταση, η οποία εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ¹⁵². Ο διασυνοριακός χαρακτήρας της υπηρεσίας διαλαμβάνεται κατά κανόνα, σύμφωνα με τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 56, στη περίπτωση που ο φορέας της παροχής, εμφανίζει την εγκατάστασή του σε άλλο κράτος μέλος από εκείνο στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο αποδέκτης της υπηρεσίας. Ξέχωρα αυτής της περίπτωσης, το Δικαστήριο θεώρησε ότι η διάταξη του άρθρου 56 έχει επίσης ως αντικείμενο την απαλοιφή των περιορισμών στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών εκ μέρους προσώπων που είναι εγκατεστημένα σε κράτος μέλος άλλο εκείνου, στο έδαφος του οποίου παρέχεται η υπηρεσία, ανεξάρτητα μάλιστα από το εάν ο αποδέκτης της υπηρεσίας είναι ή δεν είναι εγκατεστημένος στο κράτος όπου υλοποιείται η παροχή της υπηρεσίας. Η διάταξη του άρθρου 56 απαγορεύει κάθε περιορισμό στην διασυνοριακή παροχή των υπηρεσιών, είτε ο περιορισμός αυτός αφορά τον φορέα της παροχής, είτε επιβάλλεται στον αποδέκτη και περιορίζει την απρόσκοπτη πρόσβαση και απόλαυση από αυτόν υπηρεσιών που παρέχονται από φορείς εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη¹⁵³. Αναφορικά με τον προσωρινό

¹⁵⁰Το στοιχείο του ανταλλάγματος της παροχής ελλείπει, στην περίπτωση που η παρεχόμενη υπηρεσία χρηματοδοτείται κυρίως με πόρους προερχόμενους από τον κρατικό προϋπολογισμό.

¹⁵¹Βλ. ενδεικτικά αποφάσεις ΔΕΚ, 1-7-1993, Hubbard, υπόθεση 20/92, Συλλ. I-3777, σκέψη 13/ 4-10-1991, Crogan, op.cit., σκέψη 17 και 27-9-1988, Humbel, υπόθεση 263/86, Συλλ. 1988, σελ. 5365, σκέψη 17

¹⁵²Αποφάσεις ΔΕΚ, 2-7-1998, Καπασαλάκης, συνεκδ. υποθέσεις C-225/96, C-226/96 και C- 227/96, Συλλ. I4243, σκέψη 22 / 5-6-1997, Uecker&Jacquet, υποθέσεις 64/96 και 65/96, Συλλ. I-3171, σκέψη 16/ 16-1- 1997, USSL No 47 DiBiella, υπόθεση C- 134/95, Συλλ. I-195, σκέψη 19.

¹⁵³Βλ. ενδεικτικά αποφάσεις ΔΕΚ, Luisi&Carbone, op.cit., σκέψη 16 / 2-2-1989, Cowan, υπόθεση 186/87, Συλλ. 1989, σελ.195/ 30-5-1991, Επιτροπή κατά Ολλανδίας, υπόθεση C- 68/89, Συλλ. I-2637, σκέψη 10 / 9-8-1994, VanderElst, υπόθεση C-43/93, Συλλ. I-3803, σκέψη 13 / 24-11-1998, Bickel&Franz, υπόθεση C-274/96, Συλλ. I-7650, σκέψη 15.

χαρακτήρα της παροχής, μπορεί να ειπωθεί ότι αντιδιαστέλλει την έννοια της παροχής υπηρεσιών από την έννοια της εγκατάστασης, η οποία χαρακτηρίζεται από μονιμότητα, σταθερότητα και συνέχεια. Ο προσωρινός χαρακτήρας της παροχής υπηρεσιών, πρέπει, όπως ήδη έχουμε αναφέρει, να εκτιμάται, όχι μόνο με βάση τη διάρκεια της παροχής, αλλά και με βάση τη συχνότητα, τη περιοδικότητα και τη συνέχεια της.

Επισημαίνεται πως κατά την εξέταση εθνικών μέτρων που εκδίδονται εντός του ρυθμιστικού πεδίου του ενωσιακού δικαίου, η ένταση του ασκούμενου ελέγχου είναι σαφώς μεγαλύτερη¹⁵⁴. Συγκεκριμένα, η εθνική δράση δεν αξιολογείται μόνο σε σχέση με τον συγκεκριμένο σκοπό που επιδιώκει, αλλά εξετάζεται εμμέσως αν εμποδίζεται γενικότερα η υλοποίηση των στόχων της κοινότητας, καθώς μέτρα που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση των επιμέρους εθνικών συμφερόντων ελέγχονται αυστηρότερα, ώστε να μην επιφέρουν περιορισμούς και εμπόδια στην λειτουργία των κοινοτικών πολιτικών. Έτσι, ένα εθνικό μέτρο αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας, όταν από το είδος ή τη φύση του κρίνεται προδήλως ακατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού ή όταν οι δυσμενείς συνέπειες του μέτρου τελούν σε προφανή δυσαναλογία ή υπερακοντίζουν τον επιδιωκόμενο σκοπό.

- Περιορισμοί και γενικότερα γνωρίσματα

Όπως όλα τα δικαιώματα, έτσι και το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής δεν αναπτύσσει την «δράση» του δίχως να υπόκειται σε περιορισμούς, τιθέμενοι και επιβαλλόμενοι επί των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους, και οι οποίοι εξετάζονται, στο Κεφάλαιο VI της Οδηγίας 2004/38¹⁵⁵.

Εφόσον το ΔΕΕ διαπιστώσει πως ένα εθνικό μέτρο¹⁵⁶ αντίκειται στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της ΕΕ, η οποία διατρανώνεται στο άρθρο 45 παρ.1 της ΣΛΕΕ, οφείλει να αναζητήσει αν συντρέχει κάποιος δικαιολογημένος περιορισμός του εν θέματι δικαιώματος, διεργασία η οποία συχνά αναλώνει σημαντικό μέρος του δικανικού συλλογισμού¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Βλ. Ρ.-Ε. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Η κοινοτική αρχή της αναλογικότητας ενώπιον του εθνικού δικαστή: Απαράκαμπτη δικαιική σταθερά ή νομολογιακά προσδιοριζόμενη μεταβλητή; Με αφορμή την απόφαση ΣτΕ 990/2004, ΔτΑΤΕΣ IV/2006, σελ. 295.

¹⁵⁵ ΔΕΚ, 27.4.1989, Επιτροπή κατά Βελγίου, 321/87, Συλλ. 1989, σελ. I-997, σκ. 10.

¹⁵⁶ Σαγκεκίδου Ε., Θεμελιώδεις κοινοτικές ελευθερίες και ανθρώπινη αξιοπρέπεια, σ.2,3.

¹⁵⁷ Μαλαματάρης Χ., σε Χριστιανό, Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Άρθρο 45, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σ.320.

Τρεις είναι οι κατηγορίες περιορισμών που λογίζονται¹⁵⁸ και οι οποίες αναπτύσσουν τη δράση τους σε διαφορετικά επίπεδα της νομικής εκτίμησης ενός εθνικού μέτρου¹⁵⁹. Αρχικά, από το αρ. 45 παρ. 4 ΣΛΕΕ, καθίσταται σαφής η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του κανόνα της παρ.1 του εν λόγω άρθρου για τις θέσεις απασχόλησης στη δημόσια διοίκηση.

Εν συνεχεία, στο αρ. 45 παρ. 3 ΣΛΕΕ, καταγράφονται τρεις εξαιρέσεις που «αποδέχονται» περιορισμό του δικαιώματος αυτού και είναι η διαφύλαξη της δημόσιας τάξης, της δημόσιας ασφάλειας και της δημόσιας υγείας. Η εν λόγω κατηγορία εξαιρέσεων συνιστά έκφανση του δημοσίου συμφέροντος, η οποία προσεγγίζει το «σκληρό πυρήνα» της κρατικής δράσης¹⁶⁰.

Τέλος, το ΔΕΕ έχει διαρθρώσει νομολογιακά, στο πλαίσιο του άρθρου 34 ΣΛΕΕ μια σειρά από «επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος» βάσει των οποίων καθίσταται εφικτή η λήψη εθνικών μέτρων, τα οποία περιορίζουν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός του εσωτερικού του κράτους μέλους που τα λαμβάνει. Οι λόγοι αυτοί αποτελούν επίσης εκδήλωση του δημοσίου συμφέροντος και λειτουργούν ως αρνητικοί παράγοντες για τη διάγνωση παραβίασης του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, θέτοντας την εθνική δράση εκτός του πεδίου της ελεύθερης κυκλοφορίας¹⁶¹.

Σημειωτέον ότι τα εθνικά μέτρα που επιβάλλουν εξαιρέσεις και περιορισμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία βάσει τόσο των λόγων του άρθρου 45 παρ. 3 ΣΛΕΕ, όσο και των «επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος» υπόκεινται από το ΔΕΕ σε αυστηρό έλεγχο αναλογικότητας¹⁶².

4.2.iv. Περιορισμοί λόγω επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος και η απόφαση Bosman

Το ΔΕΕ, φέρνοντας στην επιφάνεια την έννοια των «επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος», θεώρησε αποδεκτό πως, στις περιπτώσεις όπου δεν υφίσταται σύμπλευση με τη θέσπιση παραγώγου δικαίου, οι κανόνες περί ελεύθερης κυκλοφορίας δεν δημιουργούν προσχώματα στα κράτη μέλη να ασκούν την αντίστοιχη αρμοδιότητά τους με στόχο να

¹⁵⁸Σαχπεκίδου, ό. π., σ.3.

¹⁵⁹Μαλαματάρης Χ., ό. π., σ.320.

¹⁶⁰Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, σε Τόμος 5-Πεπραγμένα της ελληνικής εταιρίας δίκαιο φιλοσοφικής και δίκαιο ιστορικής έρευνας, Αγαθό, συμφέρον και δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη,2012, σ.1143.

¹⁶¹Παπαδοπούλου, Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1145.

¹⁶²Παπαδοπούλου, Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1150· Σαχπεκίδου, ό. π., σ.3.

υπεραμυνθούν το γενικό συμφέρον¹⁶³. Σε αντίθεση με τους λόγους δημόσιας τάξης, ασφάλειας και υγείας, που απαριθμούνται περιοριστικά στο άρ.45 παρ. 3 ΣΛΕΕ, ο κατάλογος των νομολογιακά διαμορφωμένων επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος είναι ανοιχτός και δυνάμενος να «τροφοδοτηθεί με τις εκάστοτε κρινόμενες ως άξιες προστασίας προτεραιότητες των κρατών μελών¹⁶⁴. Οι εν λόγω προτεραιότητες συνιστούν εκφάνσεις ενός ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος που το κράτος αναλαμβάνει να διαχειριστεί σε κανονιστικό επίπεδο¹⁶⁵. Εξόχως δηλωτική, εν προκειμένω, είναι η απόφαση «Bosman»¹⁶⁶. Στην εν θέματι υπόθεση το ΔΕΕ επιλήφθηκε στο αν οι περιορισμοί στις μεταγραφές των ποδοσφαιριστών ήταν ικανοί να δικαιολογούνται για λόγους γενικού συμφέροντος, όπως ήταν οι σκοποί της διατηρήσεως ισορροπίας μεταξύ των συλλόγων σε επίπεδο ανταγωνισμού, η «εξιχνίαση» νέων ταλέντων και η εκπαίδευση των νέων μελλοντικών επαγγελματιών παικτών, γεγονός στο οποίο έδωσε καταφατική απάντηση¹⁶⁷.

Με σκοπό τα περιοριστικά της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εθνικά μέτρα να έχουν λόγο ύπαρξης κατόπιν της συνδρομής κάποιου «επιτακτικού λόγου γενικού συμφέροντος» πρέπει να εισάγονται με κανονιστικές ρυθμίσεις γενικού χαρακτήρα και να τίθενται σε εφαρμογή χωρίς διάκριση, ήτοι να ισχύουν τόσο για τους υπηκόους του κράτους μέλους που τα θεμελιώνει, όσο και για τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών¹⁶⁸. Στην περίπτωση των μέτρων αυτών, το γενικό συμφέρον δεν έρχεται να νομιμοποιήσει ένα αντιενωσιακό μέτρο, αλλά να θέσει το εθνικό αυτό μέτρο εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ελεύθερης κυκλοφορίας. Κρίνεται επομένως ως ένα μέτρο που δεν εμπίπτει καν στις απαγορεύσεις του δικαίου της ΕΕ σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία, καθώς η επιδίωξη του γενικού συμφέροντος όπως διατρανώνεται μέσα από τους «επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος» εκλαμβάνεται ως καταρχήν θεμιτός εθνικός στόχος¹⁶⁹.

Εν κατακλείδι κάθε περιορισμός του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης λαμβάνει χώρα μόνο για λόγους αρκούντως επαρκείς. Η εφαρμογή όλων των προαναφερθέντων περιορισμών και των προϋποθέσεων υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο και πρέπει να γίνεται «τηρουμένων των ορίων που επιβάλλονται από το κοινοτικό δίκαιο και σύμφωνα

¹⁶³Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1146.

¹⁶⁴Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Για μια οριζόντια θεώρηση των επιτακτικών αναγκών στην ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων και υπηρεσιών, ΚριτΕ 1999/1, σ.118-119· Μαλαματάρης, ό. π., σ.322-323.

¹⁶⁵Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1146.

¹⁶⁶Μαλαματάρης, ό. π., σ.322· Ταγαράς Χ., Μενγκ-Παπαντώνη Μ., ό. π., σ.166-168.

¹⁶⁷(ΔΕΚ, C-415/93, σκ.104,106, 108, 109).

¹⁶⁸Μαλαματάρης, ό. π., σ.323· Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1147.

¹⁶⁹ Παπαδοπούλου Ρ.-Ε., Ο πολυσχιδής και εξελισσόμενος ρόλος του δημοσίου συμφέροντος εις την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ό. π., σ.1147.

με τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, και ιδίως την αρχή της αναλογικότητας», όπως έχει καταλήξει και η νομολογία του ΔΕΕ . Συνεπώς τα εθνικά μέτρα που διαπλάθονται συναφώς πρέπει να είναι κατάλληλα και αναγκαία για να ικανοποιηθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός, που δεν είναι άλλος από το να καθίσταται ευχερές το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής, για την άσκηση του οποίου ως τροχοπέδη εμφανίζεται η πραγματική εναντίωση στο καλώς εννοούμενο έννομο συμφέρον της κοινωνίας και του ευρύτερου πληθυσμού.

4.3. Το κεκτημένο της απόφασης Bosman στο κοινοτικό δίκαιο και οι αριθμητικοί περιορισμοί έναντι των αλλοδαπών αθλητών – αθέμιτος περιορισμός στην ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων;

Αδιαφιλονίκητο κεκτημένο της κοινοτικής έννομης τάξης συνιστά ότι οι περιορισμοί ως προς τον αριθμό των επαγγελματιών αθλητών, κατεχόντων την ιθαγένεια κράτους-μέλους της Ε.Ε, που τα αθλητικά σωματεία δικαιούνται να παρατάξουν στους αγώνες, έρχεται σε αντίθεση, απόλυτα, με το κοινοτικό δίκαιο. Η εν λόγω διαπίστωση επισφραγίστηκε και κατοχυρώθηκε με την ως άνω αναφερθείσα απόφαση Bosman, η οποία δικαιολογημένα θεωρείται *leading case*, αφενός γιατί συνέδραμε σε κατάργηση των περισσότερων αντικοινοτικών ρυθμίσεων στα κράτη-μέλη και αφετέρου γιατί επέλυσε οριστικά και μια σειρά άλλων ζητημάτων που απασχόλησαν σε σχέση με τους αριθμητικούς περιορισμούς και που θα μπορούσαν σε φιλολογικό επίπεδο να στηρίζουν άποψη υπέρ της νομιμότητας των περιορισμών αυτών.

Υπό αυτή τη σκοπιά η απόφαση Bosman εμπεριέχει κρίση, μεταξύ άλλων, αναφορικά με το ότι η αντίθεση προς το κοινοτικό δίκαιο των ρυθμίσεων αυτών μπορεί να προβληθεί και έναντι των αθλητικών ομοσπονδιών, ότι η αντίθεση δεν αίρεται στην περίπτωση που οι περιορισμοί αφορούν μόνο τη χρησιμοποίηση αθλητών σε αγώνες, ενώ το σωματείο είναι ελεύθερο να έχει συμβάσεις με απεριόριστο αριθμό αλλοδαπών, ότι οι περιορισμοί δεν μπορούν να βρουν έρεισμα με επίκληση της αναγκαιότητας διατήρησης της εθνικής χροιάς των ομάδων ή αποθέματος ημεδαπών αθλητών προς συγκρότηση εθνικής ομάδας ή επίτευξης αθλητικής ισορροπίας.¹⁷⁰

Οι ως άνω προαναφερθείσες αρχές και κρίσεις της απόφασης Bosman επαναλαμβάνονται και σε μεταγενέστερες αθλητικού δικαίου υποθέσεις που άπτονται άμεσα ή έμμεσα του ίδιου ζητήματος, γι' αυτό και γίνεται συχνά μνεία για το κεκτημένο Bosman, το οποίο τυγχάνει απόλυτου σεβασμού μεταξύ των κρατών μελών. Εν όψει των ανωτέρω το κρίσιμο σημείο του διατακτικού της απόφασης Bosman παρατίθεται ως εξής: « Το άρθρο 48 της συνθήκης ΕΟΚ

¹⁷⁰Σκέψεις 69-87, 120 και 121-137.

αποκλείει την εφαρμογή κανόνων θεσπιζομένων από τις αθλητικές ομοσπονδίες κατά τους οποίους, στους κανόνες που διοργανώνουν οι ποδοσφαιρικοί σύλλογοι μπορούν να παρατάσσουν περιορισμένο αριθμό επαγγελματιών παικτών υπηκόων άλλων κρατών μελών».

Τα ανωτέρω πιστοποιούνται πλήρως και μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ που επεσύνανε στη συνθήκη ΕΚ ειδική δήλωση σχετικά με την κοινωνική σημασία και ρόλο του αθλητισμού.

4.3.i. Η απόφαση Bosman και η επέκτασή της στον ερασιτεχνικό αθλητισμό

Όπως δύναται να συναχθεί εξ αντιδιαστολής από την έλλειψη αντίθετων διατάξεων στον αθλητικό νόμο, η απόφαση Bosman εδράζεται στο περί ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων άρθρο 48 συνθ ΕΚ (νυν άρθρο 39 ΕΚ¹⁷¹) το δε διατακτικό της εν λόγω απόφασης αναφέρεται σε επαγγελματίες αθλητές.

Στη θεωρία επικρατεί πλήρως η άποψη ότι και οι αμιγώς ερασιτέχνες αθλητές υπόκεινται σε τμήμα τουλάχιστον του κοινοτικού δικαίου και απολαμβάνουν πάντως, της αρχής της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας¹⁷².

¹⁷¹Άρθρο 39: 1. Εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Κοινότητας. 2. Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγένειας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας. 3. Με την επιφύλαξη των περιορισμών που δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων περιλαμβάνει το δικαίωμά τους: α) να αποδέχονται κάθε πραγματική προσφορά εργασίας· β) να διακινούνται ελεύθερα για το σκοπό αυτό εντός της επικρατείας των κρατών μελών· γ) να διαμένουν σε ένα από τα κράτη μέλη με το σκοπό να ασκούν εκεί ορισμένη εργασία σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν την απασχόληση των εργαζομένων υπηκόων αυτού του κράτους μέλους· δ) να παραμένουν στην επικράτεια ενός κράτους μέλους και μετά την άσκηση σ' αυτό ορισμένης εργασίας, κατά τους όρους που θα αποτελέσουν αντικείμενο κανονισμών εφαρμογής που θα εκδώσει η Επιτροπή. 4. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν εφαρμόζονται προκειμένου περί απασχολήσεως στη δημόσια διοίκηση.

¹⁷²Η διχογνωμία που παρατηρούνταν παλιότερα στην επιστήμη ως προς το ζήτημα αυτό (βλ. υπέρ της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, με θεμελίωση κυρίως στην έννοια του κατά το άρθρο 7.2 του κανονισμού 1612/68 «κοινωνικού πλεονεκτήματος», UBERTAZZI, «Le domaine materiel du droit communautaire [apropos del' arret Walvare, Union cyclist international]», Revue Trim estrielle de droit europeen 1975.633, 644-647 και KARAQUILLO, «La liberte de circulation pour les sportifs?», Revue juridique et economique du sport, Numero special, No 9-1989-2, σελ. 25,31-32, εναντίον δε τους σχολιασμούς της απόφασης Walvare από τους MARCHHUNNINGS, The jurnal of Business Law 1975.169,170), επιλύεται πλέον υπέρ της απόψεως που αποδέχεται την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου: β.λ λχ. PARISIS/SALAS, «Le sportif individualaure gard del' arret Bosman: les ordonnances Deliege», ibi dem, 1996.135,141, που ευστόχως επισημαίνουν ότι ο ερασιτέχνης

Κρίνεται ότι από τη στιγμή που υφίσταται μεταξύ σωματίου και αθλητή σύμβαση από την οποία να προκύπτει ότι ο αθλητής θα παρέχει στο σωματείο τις υπηρεσίες του, όντας ενεργό μέλος του αγωνιστικού τμήματος, έναντι αμοιβής, ο αθλητής θεωρείται «εργαζόμενος» κατά την έννοια του άρθρου 39 ΕΚ και «επαγγελματίας» κατά την έννοια της απόφασης Bosman, με αποτέλεσμα να μην επιτρέπεται να υπόκεινται σε αριθμητικούς περιορισμούς. Αφενός η απόφαση Bosman, αφετέρου προηγούμενη αθλητική νομολογία δεν αφήνουν περιθώρια αντίθετης ερμηνείας, ήτοι να υποστηριχθεί ότι παρά την ύπαρξη πραγματικής συμβάσεως εργασίας με γνώμονα την κοινοτική νομολογία¹⁷³, οι περί ελεύθερης κυκλοφορίας και ίσης μεταχείρισης διατάξεις της συνθήκης παραμένουν ανεφάρμοστες σε «ερασιτεχνικές δραστηριότητες» συνεπώς ουδόλως η απόφαση Bosman καθίσταται ανεφάρμοστη σε άθλημα το οποίο οργανώνεται και λειτουργεί ως ερασιτεχνικό.

Επιπροσθέτως ένα άλλο επιχείρημα είναι ότι και άνευ συμβάσεως εργασίας κατά την έννοια της κοινοτικής νομολογίας, ο αθλητής τίθεται σε προστατευτικό κλοιό από τις σχετικές κοινοτικές διατάξεις, στο μέτρο που το άθλημά του συνιστά «οικονομική δραστηριότητα» η εν λόγω τοποθέτηση βρίσκει νομολογιακό έρεισμα στην απόφαση Walrave/ Koh όπου το δικαστήριο έθεσε ως προϋπόθεση εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου να αποτελεί το υπό κρίση άθλημα «οικονομική δραστηριότητα» κατά την έννοια του άρθρου 2 της συνθήκης¹⁷⁴.

Άλλωστε δεν τίθεται καμία αμφιβολία ότι «ερασιτεχνικά» αθλήματα αποτελούν οικονομική δραστηριότητα όταν αυτά γεννούν θέσεις εργασίας σε προπονητές, γυμναστές, ιατρικό επιτελείο και λοιπούς, έχουν έσοδα από εισιτήρια, διαφημίσεις και τηλεοπτικές μεταδόσεις και υπάρχει sponsoring.

Με γνώμονα λοιπόν τα ανωτέρω η απόφαση Bosman, καθίσταται απόλυτα επαρκής δια της ερμηνείας της αναφορικά με την επέκτασή της στον ερασιτεχνικό αθλητισμό. Παρόλα αυτά η απόφαση Deliege¹⁷⁵ δύο χρόνια μετά επιλύει ειδικώς και ανεπιφύλακτα το υπό κρίση ζήτημα, η εν λόγω απόφαση αφορά το άθλημα του τζούντο και στην οποία η αρμόδια ομοσπονδία τζούντο αρνούσαν την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου. Το δικαστήριο απαντώντας στην ομοσπονδία τζούντο καταλήγει στα ακόλουθα: « Το γεγονός απλώς και μόνον ότι μια αθλητική ένωση ή ομοσπονδία χαρακτηρίζει μονομερώς ως ερασιτέχνες τους αθλητές που είναι μέλη της, δεν είναι

συχνότατα αποτελεί εν δυνάμει ή μελλοντικό επαγγελματία και υπό την έννοια αυτή καλύπτεται από τη νομολογία του δικαστηρίου.

¹⁷³Κύριο χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου είναι «ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς ένα άλλο πρόσωπο και υπό τη διεύθυνση αυτού, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή (ΔΕΕ, υποθ. 66/85, Lawrie-Blum) έστω και αν πρόκειται για μερική απασχόληση ή γενικότερα, για εργασία που αποφέρει ιδιαίτερος χαμηλή αμοιβή.

¹⁷⁴Λ.χ απόφαση Bosman, σκεψ. 73, απόφαση Deliege, σκεψ. 41, απόφαση Lehtonen, σκεψ. 32.

¹⁷⁵C-51/96 και C-191/97.

ικανό να αποκλείσει το ενδεχόμενο να ασκούν οι αθλητές αυτοί οικονομικές δραστηριότητες υπό την έννοια του άρθρου 2 της συνθήκης». Εξαιρετικά ενδιαφέρουσα είναι η κατασκευή που επιχειρεί ο γενικός εισαγγελέας ο οποίος διατείνεται ρητώς: Σε ένα άθλημα που θεωρείται ερασιτεχνικό θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ αμιγώς ερασιτεχνών και μη ερασιτεχνών αθλητών με αντικειμενικά κυρίως κριτήρια και συγκεκριμένα τη συστηματική επιδίωξη βιοπορισμού. Κατά βάση υπάρχει οικονομική δραστηριότητα και άρα τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις της συνθήκης εφόσον οι αλλοδαποί «ερασιτέχνες αθλητές» υπογράφουν σύμβαση που προβλέπει την καταβολή αμοιβής, κύρια δε απασχόληση τους είναι η συμμετοχή στις προπονήσεις και στις αγωνιστικές υποχρεώσεις της ομάδας τους.

Μέρος τρίτο: Το φαινόμενο Αντεντοκούμπο και η απονομή ιθαγένειας στον ελλαδικό χώρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1. Το φαινόμενο «Αντεντοκούμπο» και η απονομή ιθαγένειας σε μετανάστες δεύτερης γενιάς

Το πέρας των χρόνων και οι ανάγκες της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας ανέδειξαν το ακανθώδες θέμα της μεταναστευτικής έξαρσης, για το οποίο επιχειρείται προσπάθεια σε συλλογικό, διακρατικό επίπεδο ώστε να επιλυθεί. Ως εκ τούτου ζητήματα εισόδου, παραμονής, εργασίας, απελάσεως των αλλοδαπών κατέστησαν πιο απαιτητικά και πολύπλοκα. Τα εν λόγω ζητήματα των αλλοδαπών διαρθρώνονται και διευθετούνται εντός της ελληνικής επικράτειας με το Ν 4521/2014 (Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, ο οποίος ενσωμάτωσε τους νόμους 2910/2001 και τον μεταγενέστερο 3386/2005). Τα πανομοιότυπα και συναφούς αντικειμένου ζητήματα των προσφύγων διεκπεραιώνονται από διεθνείς συμβάσεις, όπως η Σύμβαση της Γενεύης 1951 (άρθρα 31,32,33).

Όσον αφορά το φαινόμενο Αντεντοκούμπο, η θριαμβευτική πορεία του, και η ανάδειξή του ως του κορυφαίου αθλητή στο κατά τεκμήριο καλύτερο πρωτάθλημα καλαθοσφαίρισης στον κόσμο, το NBA, δίνει αφορμή για προσέγγιση του λεπτού, αλλά πάντοτε και διαχρονικά επίκαιρου ζητήματος της απονομής ιθαγένειας σε μετανάστες δεύτερης γενιάς, εστιάζοντας στον Ελλαδικό χώρο. Θα γίνει αναδρομή τόσο στο νομοθετικό καθεστώς που επικρατούσε παλαιότερα και ισχύει σήμερα, όσο και στην «διάκριση» στην αντιμετώπιση των ατόμων που αιτούνται και τελικά επιτυγχάνουν να λάβουν την αναγκαία, «πολυπόθητη» και δικαιωματικά επιτρεπτή, ελληνική ιθαγένεια. Εξαιρετικά δηλωτικό παράδειγμα της εν λόγω «διάκρισης» ήταν και ο ίδιος ο Αντεντοκούμπο, όσο βρισκόταν στα άγουρα χρόνια της ασημότητας, πριν την εκτόξευση στο πάνθεο των σύγχρονων και ίσως διαχρονικά σπουδαιότερων καλαθοσφαιριστών στην ιστορία του αθλήματος.

5.1.i. Το συμφέρον ενός κράτους στην απονομή ιθαγένειας

Κατά το περιεχόμενο του άρθρου 5 παρ. 2 εδ. 1 του Σ. εξαγγέλεται ότι *«όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή*

πολιτικών πεπειοιθήσεων»¹⁷⁶. Εξέχουσας σημασίας είναι και η διάταξη του άρθρου 4 ΑΚ, η οποία αναφέρει τα εξής : «Ο αλλοδαπός απολαμβάνει των αστικών δικαιωμάτων του ημεδαπού».

Καθίσταται απόλυτα σαφές ότι εναπόκειται στην διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους να διαμορφώνει ανάλογα με την ιστορία, την παράδοση και τις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες, το πως θα διαπλάσει το δίκαιο ιθαγένειας. Στα ευρωπαϊκά κράτη η παράδοση είναι υπέρ του δικαίου του αίματος (jus sanguinis) και η γενικότερη πολιτική είναι να παρέχεται με φειδώ η ιθαγένεια. Κατά κύριο λόγο η ιθαγένεια των προγόνων έχει δημιουργήσει ένα συναισθηματικό δεσμό αφενός και αφετέρου έχει διαπλάσει ως προς το τέκνο τετελεσμένα αποτελέσματα που δε μπορούν να παρακαμφθούν. Το βασικότερο εξ' αυτών είναι η χρήση της εκάστοτε γλώσσας. Η γέννηση και η παραμονή στο έδαφος (jus soli) επίσης έχουν ως συνέπεια τη δημιουργία σχέσεων και την ανάπτυξη δραστηριότητας που αναπόφευκτα συνδέουν το άτομο με το κράτος. Συνεπώς τα δύο αυτά κριτήρια έχουν αναχθεί ως βασικά για την απονομή ιθαγένειας.

Υπάρχουν εντούτοις ρυθμίσεις, με τις οποίες επιτρέπεται η απονομή ιθαγένειας σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα σε ορισμένα κράτη, όπου η ιθαγένεια αποτελεί προϊόν αγοράς, ενώ αλλού προσφέρεται ως ανταμοιβή για διενέργεια επενδύσεων, αλλού για εξαιρετικές αθλητικές, επιστημονικές ή καλλιτεχνικές επιδόσεις συνοδευόμενες με την προσδοκώμενη επιτυχία.

Ανακύπτει επομένως αβίαστα το ερώτημα, με τι κριτήριο απονέμεται η ιθαγένεια σε ένα άτομο. Βασικός παράγοντας αναμφίβολα είναι το συμφέρον του κράτους απονομής. Το κράτος αναμένει από τον πολίτη μεταξύ άλλων τις υπηρεσίες του στη φορολογία, στη στρατιωτική θητεία, συνεργασία με τις αρχές, υπακοή στους νόμους, και έχει άμεσα ή έμμεσα οφέλη από κάθε δραστηριότητα του. Ο δε πολίτης προσδοκά από το κράτος διπλωματική προστασία, υπαγωγή στο εθνικό δίκαιο και στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων, παροχές και προστασία από τη διοίκηση.

Γίνεται αντιληπτό, επομένως πως υπάρχει ένα «ζύγι» δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, όπου το κράτος προσπαθεί να δημιουργήσει αντίβαρο προς όφελός του. Υπό αυτό το πρίσμα, η απονομή ιθαγένειας φαντάζει ως ένα επιπλέον όπλο στη φαρέτρα της διαπραγματεύσεως και της απολαβής κέρδους και έτσι απονέμεται σε όσους δύνανται να εξυπηρετήσουν το εν λόγω όφελος και περιορίζεται σε εκείνους που κρίνεται ότι δεν θα εισφέρουν απολαβές.

Η ως άνω τοποθέτηση, δύναται να οδηγήσει σε ένα αυθαίρετο συμπέρασμα, ότι δηλαδή μπορεί ο καθένας να αποκτήσει την ιθαγένεια ενός κράτους αρκεί να έχει να προσφέρει σε αυτό. Ωστόσο κάτι τέτοιο είναι αναληθές, δεδομένου ότι υπάρχει ένας παράγοντας που πάντα είναι

¹⁷⁶Βλ. Ι. Βούλγαρης, Η συνταγματική προστασία του αλλοδαπού, σε πέντε χρόνια από την εφαρμογή του Συντάγματος του 1975, Αθήνα, 1981, σ. 125 επ.

σταθερός ως προς το συμφέρον του κράτους της ιθαγένειας, ήτοι την ανάγκη πολιτιστικής ομοιογένειας του λαού. Ειδικά σε έθνη σαν το ελληνικό που έχουν ιστορία και παράδοση χιλιετιών δε μπορεί να τίθεται σε κίνδυνο η ομοιογένεια με την οποία πορευθήκαμε έως σήμερα. Ο ελληνικός λαός οφείλει πάντα να συνιστά φορέα διατήρησης και διάδοσης του ελληνικού πολιτισμού. Ως ελάχιστο όριο λοιπόν σε κάθε νόμο απονομής ιθαγένειας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διατήρηση της πολιτιστικής ομοιογένειας, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τη χρήση ελληνικής γλώσσας, την επαφή με τις παραδόσεις, τη γνώση της ιστορίας.

5.1.ii. Η διαδρομή του Αντεντοκούμπο μέχρι την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας

Οι γονείς του Αντεντοκούμπο, Charles και Veronica, μετανάστευσαν στην Ελλάδα από την Νιγηρία, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Ωστόσο τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν όπως είχαν προγραμματίσει, με αποτέλεσμα να αγωνίζονται για την επιβίωσή τους, χωρίς χαρτιά και με δουλειές ευκαιριακές. Στην Ελλάδα απέκτησαν τέσσερα παιδιά, τα οποία ενέταξαν στην ελληνική κοινωνία, αποκτώντας ελληνική μόρφωση και παιδεία, ενώ επίσης τα βάφτισαν ελληνορθόδοξα με ελληνικά ονόματα, ακολουθώντας στην διαπαιδαγώγηση ελληνικές συνήθειες, παραδόσεις αλλά και τον ελληνικό τρόπο ζωής. Παρόλα αυτά τα παιδιά αν και γεννημένα και αναθρεμμένα στην Ελλάδα δεν απέκτησαν ελληνικό διαβατήριο με αποτέλεσμα για αρκετά χρόνια να ζουν «παράνομα». Η ενασχόληση με το άθλημα της καλαθοσφαίρισης και η αναρρίχηση του Γιάννη στα κορυφαία ταλέντα παγκοσμίως, αποτέλεσαν το έναυσμα της αλλαγής της άκαμπτης έως τότε στάσης της ελληνικής πολιτείας αναφορικά με την απονομή ιθαγένειας, στον εύελπι αθλητή. Ειδικότερα στις 24 Απριλίου του 2010, εκδίδεται ο νόμος 3838/2010 που αφορά ρυθμίσεις «σύγχρονων διατάξεων για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις». Η ψήφιση του ν.3838/2010 που ουσιαστικά έδινε υπό προϋποθέσεις το δικαίωμα των μεταναστών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα να αποκτούν την Ελληνική Ιθαγένεια. Για τα αδέρφια Αντεντοκούμπο, ο εν λόγω νόμος αποτέλεσε το πάτημα που ουσιαστικά τους παρείχε τη δυνατότητα να λάβουν ελληνικό διαβατήριο και αποτελούσε την εξασφάλιση μιας καινούργιας ζωής, κάνοντας το όνειρο για την κορυφή και την κατάκτηση του μαγικού κόσμου του NBA ρεαλιστικό στόχο. Τον Φεβρουάριο του 2013, ωστόσο ο νόμος 3838/2010 κρίθηκε αντισυνταγματικός από την Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικράτειας και έτσι για μια ακόμα φορά ο Γιάννης Αντεντοκούμπο, βίωσε την σκληρή πλευρά της ελληνικής γραφειοκρατίας, δεδομένου ότι είχε επιλεγεί για το NBA, και βρισκόταν για ένα διάστημα στον αέρα, καθώς χωρίς διαβατήριο αδυνατούσε να πραγματοποιήσει το υπερατλαντικό ταξίδι. Ο Γιάννης Αντεντοκούμπο, αποκτάει ουσιαστικά την πολυπόθητη Ελληνική υπηκοότητα, εξαιτίας και

μόνο των τεράστιων εμπορικών συμφερόντων που διακυβεύονταν. Η Ελληνική Ομοσπονδία Καλαθοσφαίρισης φοβόταν, πως εάν δεν εκδιδόταν άμεσα το διαβατήριο του Γιάννη Αντεντοκούμπο υπήρχε ορατό το ενδεχόμενο να χαθεί αυτό το ταλέντο από το ελληνικό μπάσκετ. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρά την ταλαιπωρία που είχαν υποστεί μέχρι να αποκτηθεί η ελληνική ιθαγένεια, τα αδέρφια Αντεντοκούμπο αναφέρονται στην Ελλάδα με απόλυτο σεβασμό, αναγνωρίζοντάς την ως την ιδιαίτερη πατρίδα τους.

Εξαιρετικά χαρακτηριστική είναι η επίσημη τοποθέτηση της ελληνικής πολιτείας για το ζήτημα της απονομής ιθαγένειας στα αδέρφια Αντεντοκούμπο: «Ο Θανάσης και ο Γιάννης Αντεντοκούμπο είναι δύο νέα παιδιά που γεννήθηκαν στην Ελλάδα χωρίς ουδέποτε να αποκτήσουν κάποια ιθαγένεια. Η ιθαγένεια αποδόθηκε στους δύο νέους απολύτως νόμιμα, βάσει των διατάξεων περί ανιθαγενείας. Οι συγκεκριμένες διατάξεις ισχύουν εδώ και πολλά χρόνια και αφορούν σε περιπτώσεις παιδιών που γεννιούνται στην Ελλάδα και είναι ανιθαγενείς. Μοναδική παρέμβαση της ελληνικής Πολιτείας ήταν να επιταχύνει τις διαδικασίες για να μπορέσει ο ένας εκ των δύο νέων Ελλήνων να συμμετάσχει στις επιλογές του αμερικανικού NBA.

Την ίδια ευαισθησία δείχνει η Ελληνική Πολιτεία σε όλες τις περιπτώσεις όπου υπάρχουν έκτακτοι λόγοι όπως περιπτώσεις υγείας όπου απαιτείται νοσηλεία εκτός Ελλάδος ή περιπτώσεις σπουδών στο εξωτερικό. Σε τέτοιες περιπτώσεις επιταχύνεται η διαδικασία και εάν οι αιτούντες πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου, αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια. Η επιτάχυνση της διαδικασίας στην περίπτωση του Θανάση και του Γιάννη Αντεντοκούμπο ήταν μία πράξη που ωφέλησε την Ελλάδα, και η δημόσια παρουσία τους τιμά την πατρίδα».

5.1.iii. Απονομή ιθαγένειας από την ελληνική πολιτεία ως όχημα αξιοποίησης των επιτυχιών του Αντεντοκούμπο;

Το ερώτημα του τίτλου φαντάζει ρητορικό. Καθίσταται σαφές ότι μόνο όφελος αποκερδαίνει ένα κράτος από την απονομή ιθαγένειας σε έναν παγκοσμίου βεληνεκούς αθλητή. Ωστόσο ο συγκερασμός των πολιτισμικών κριτηρίων συνετέλεσε τα μέγιστα στην απονομή ιθαγένειας, δεδομένου ότι τα αδέρφια Αντεντοκούμπο είχαν γεννηθεί και ανατραφεί στην Ελλάδα. Θεωρείται παρόλα αυτά αθέμιτο και ανεπίτρεπτο ένα άτομο με τέτοιες αθλητικές προοπτικές να εκμεταλλεύεται αντισυνταγματικούς νόμους για να το καταφέρει, ενώ θα έπρεπε να μπορεί να θεωρηθεί Έλληνας έτσι κι αλλιώς; Η απάντηση που προσιδιάζει είναι δεδομένη. Άλλωστε σε όλη τη διάρκεια της παγκόσμιας ιστορίας ισχυρά κράτη διαμορφώθηκαν,

συγκεντρώνοντας και αξιοποιώντας χρήσιμες μονάδες, όπως εν προκειμένω ο Αντεντοκούμπο, είτε αυτοί είναι επιστήμονες, είτε είναι στρατιωτικοί είτε είναι αθλητές. Με τη δημιουργία μιας ικανής ελίτ πάει μπροστά και ο λαός.

5.2. Από το Ν. 3838/2010 στο Ν. 4332/2015 – Η απονομή ιθαγένειας σε «μετανάστες δεύτερης γενιάς»

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, με το νόμο 3838/2010¹⁷⁷, εισήχθησαν δυο καινοτομίες στον τρόπο αντιμετώπισης των ζητημάτων που έθετε η μετανάστευση. Η πρώτη αφορούσε στην παροχή, για πρώτη φορά, σε ορισμένες κατηγορίες νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς και στους ομογενείς, του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις τοπικές εκλογές, πρόβλεψη που εφαρμόστηκε στις εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση τον Νοέμβριο του 2010. Η δεύτερη καινοτομία, δια της τροποποίησης του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, καθιέρωνε ειδικές διαδικασίες κτήσης της Ελληνικής ιθαγένειας για τα παιδιά των μεταναστών, ήτοι τη λεγόμενη «δευτέρα γενιά», είτε από τη γέννησή τους και εφόσον οι γονείς τους διαμένουν μόνιμα και νόμιμα στην χώρα επί πέντε τουλάχιστον συνεχή έτη, είτε κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης της παρακολούθησης έξι τουλάχιστον τάξεων ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα. Ωστόσο τόσο κατά την ψήφιση του Ν.3838/2010, όσο και στη συνέχεια, ασκήθηκε έντονη κριτική εναντίον του νόμου αυτού, είτε με ισχυρισμούς περί «μαζικών νομιμοποιήσεων» και «μαζικών ελληνοποιήσεων», είτε με ισχυρισμούς περί νόμου «κράτη» για τους παράνομους μετανάστες. Υπό αυτών δοθέντων ο νόμος κηρύχθηκε αντισυνταγματικός με απόφαση του ΣτΕ, με αποτέλεσμα πλήθος μεταναστών να επανέρχεται σε ένα καθεστώς που προσπαθεί να ανταπεξέλθει με την σκληρή και απρόσωπη γραφειοκρατία και βιώνοντας έναν συνεχή φόβο, ότι μπορεί να μην ανανεωθούν. Το 2015 ωστόσο ο νόμος 4332/2015¹⁷⁸ για τη δεύτερη γενιά για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας λόγω σπουδών ή γέννησης, επανάφερε μια ομαλότητα στην διαδικασία απονομής ιθαγένειας.

¹⁷⁷«Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις»

¹⁷⁸«Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας - Τροποποίηση του Ν. 4521/2014 για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2011/98/ΕΕ σχετικά με την ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους πολίτες τρίτων χωρών ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους - μέλους και σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζομένους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος - μέλος και 2014/36/ ΕΕ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία και άλλες διατάξεις».

Πιο συγκεκριμένα με βάση το νόμο 4332/2015 για τη κτήση ελληνικής ιθαγένειας με γέννηση και φοίτηση σε ελληνικό σχολείο, δίνεται το δικαίωμα υποβολής αίτησης κτήσης Ελληνικής Ιθαγένειας για τα ανήλικα τέκνα που γεννήθηκαν στην Ελλάδα από αλλοδαπούς γονείς, με την προϋπόθεση βέβαια της προηγούμενης τουλάχιστον πενταετούς διαμονής του ενός εκ των δύο γονέων στη Χώρα ή την κατοχή από αυτούς αδειών διαμονής μακράς διάρκειας ή με την εγγραφή του τέκνου στην Α΄ δημοτικού και την συνέχιση της φοίτησης αυτού κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης. Τα τέκνα των αλλοδαπών που γεννιούνται και φοιτούν στην Ελλάδα μπορούν να λάβουν την Ελληνική Ιθαγένεια, εφόσον οι νομίμως διαμένοντες γονείς τους υποβάλλουν αίτηση – δήλωση κτήσης Ελληνικής Ιθαγένειας στην αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση του τόπου της κατοικίας τους. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει κατά την υποβολή αίτησης – δήλωσης κτήσης Ελληνικής Ιθαγένειας από τους γονείς να συντρέχουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις¹⁷⁹ του άρθρου.

Επιπροσθέτως για τη κτήση ελληνικής ιθαγένειας λόγω φοίτησης σε σχολείο στην Ελλάδα θεμελιώνει και ο αλλοδαπός που διαμένει στην χώρα νόμιμα με οριστικό τίτλο διαμονής και φοίτησε σε ελληνικό σχολείο. Όσον αφορά την κτήση Ελληνικής Ιθαγένειας λόγω φοίτησης σε Ελληνικό σχολείο, πρέπει να πληρούνται, οι προϋποθέσεις¹⁸⁰ σύμφωνα με το άρθρο 1B παρ.

¹⁷⁹1) Η ανηλικότητα του τέκνου, 2) Η εγγραφή του τέκνου στην Α΄ δημοτικού και η συνέχιση φοίτησης σε Ελληνικό σχολείο, 3) Νόμιμη διαμονή και των δύο γονέων με οριστικό τίτλο διαμονής που είναι σε ισχύ, 4) Ο ένας εκ των δύο γονέων να αποδεικνύει την τουλάχιστον 5ετή συνεχή νόμιμη διαμονή στην Χώρα πριν την γέννηση του τέκνου και αν αυτό δεν υφίσταται, τότε θα πρέπει: α) ο ένας εκ των δύο να ήταν νόμιμος έστω και μία ημέρα πριν τη γέννηση του τέκνου και β) κατά την υποβολή της αίτησης – δήλωσης να έχει συμπληρώσει δεκαετή νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα, 5) Ο ένας εκ των δύο γονέων να κατέχει νόμιμη άδεια διαμονής τύπου: α) επί μακρόν διαμένοντος, β) δεύτερης γενιάς, γ) αόριστης διάρκειας ή δεκαετούς διάρκειας, δ) εγγράφου πιστοποίησης μόνιμης διαμονής πολίτη της ΕΕ, στ) δελτίου μόνιμης διαμονής μέλους οικογένειας Έλληνα ή πολίτη της ΕΕ, ζ) τίτλου διαμονής αναγνωρισμένου πολιτικού πρόσφυγα ή καθεστώτος επικουρικής προστασίας, η) ειδικού δελτίου ταυτότητας ομογενούς, συνοδευόμενο από ισχύουσα άδεια διαμονής ενιαίου τύπου (ΑΔΕΤ) ή άλλον τίτλο νόμιμης διαμονής ομογενούς.

¹⁸⁰1) Να πρόκειται για ανήλικο που έχει ολοκληρώσει με επιτυχία είτε την προβλεπόμενη από το Σύνταγμα εννεαετή (9) φοίτηση σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο σχολείο, είτε εξαετή (6) δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 2) Να πρόκειται για ενήλικο που δεν έχει συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος έχει ολοκληρώσει με επιτυχία, όντας ανήλικος, είτε την παρακολούθηση εννέα (9) τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε εξαετή (6) δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 3) Να πρόκειται για ενήλικο που έχει ολοκληρώσει μετά τις 09-07-2015 την επιτυχή παρακολούθηση είτε εννέα (9) τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε εξαετή (6) δευτεροβάθμια εκπαίδευση, χωρίς να έχει συμπληρώσει το 23ο έτος της ηλικίας του. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική αίτηση – δήλωση πρέπει να υποβάλλεται εντός αποκλειστικής τριετούς (3) προθεσμίας από την συμπλήρωση της απαιτούμενης φοίτησης, 4) Να πρόκειται για ενήλικο ανεξαρτήτου ηλικίας που έχει ολοκληρώσει πριν τις 09-07-2015 την επιτυχή παρακολούθηση είτε εννέα (9) τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε εξαετή (6) δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ανήλικος. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική αίτηση – δήλωση πρέπει να υποβάλλεται εντός αποκλειστικής τριετούς (3) προθεσμίας από την δημοσίευση του νόμου 4332/2015, ήτοι έως και τις 09-07-2018, 5) Να πρόκειται για ενήλικο ανεξαρτήτου ηλικίας που έχει ολοκληρώσει πριν τις 09-07-2015 την επιτυχή παρακολούθηση είτε εννέα (9) τάξεων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε εξαετή (6) δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μη έχοντας συμπληρώσει το 23ο έτος της ηλικίας του. Στην περίπτωση αυτή, η σχετική αίτηση – δήλωση πρέπει να υποβάλλεται εντός αποκλειστικής τριετούς (3) προθεσμίας από την δημοσίευση του νόμου 4332/2015, ήτοι έως και τις 09-07-2018.

1, 5α και β του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ΚΕΙ) και το άρθρο 2 παρ. 3 του Νόμου 4332/2015.

Τέλος κτήση ελληνικής ιθαγένειας δύναται να συντελεστεί με αποφοίτηση από ελληνικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει ο αλλοδαπός που διαμένει στην Ελλάδα να είναι εφοδιασμένος με νόμιμο οριστικό τίτλο διαμονής και να έχει φοιτήσει σε Ελληνικό σχολείο. Θα πρέπει να είναι δηλαδή κάτοχος απολυτηρίου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Ελληνικού σχολείου και: α) είτε να αποφοιτήσει από ελληνικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μετά τις 09-07-2015, οπότε και μπορεί να υποβάλει την σχετική αίτηση – δήλωση εντός τριών (3) ετών από την ημερομηνία αποφοίτησής του, β) είτε να έχει αποφοιτήσει από ελληνικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έως τις 08-07-2015, οπότε και μπορεί να υποβάλει την αίτηση εντός τριών (3) ετών από την ημερομηνία δημοσίευσης του νόμου 4332/2015, ήτοι έως και τις 09-07-2018.

5.3. Σύνοψη

Στην σύγχρονη κοινωνία, φαντάζει εξαιρετικά αδιανόητο για ένα άτομο να έχει γνωρίσει έναν τόπο ως τη μοναδική του πατρίδα, όπως συμβαίνει με τα παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα, και να κινδυνεύει να απελαθεί, αν δεν ανανεωθεί η άδεια διαμονής.

Όλα αυτά φαντάζουν μακρινά και δεν αγγίζουν ευαίσθητες χορδές πολλών ανθρώπων. Ωστόσο η οπτική των πραγμάτων αλλάζει όταν μεταξύ αυτών που ταλαιπωρούνταν συμπεριλαμβάνεται ο σπουδαίος και «εμπορικός» Γιάννης Αντετοκούνμπο. Γιατί δεν δόθηκε η ανάλογη σημασία στον Γιάννη προτού πέσουν πάνω του οι προβολείς του NBA; Γιατί δε δίνεται η ίδια σημασία και σε άλλα παιδιά μεταναστών που συνεισφέρουν στην ελληνική κοινωνία, που κάνουν την Ελλάδα του σήμερα υπερήφανη, που με τη δράση τους και τη πορεία τους κάνουν περήφανο αυτόν τον τόπο, που και αν δεν τους «γέννησε», είναι αυτός που τους ανέθρεψε και τον αγαπούν.¹⁸¹ Και τίθεται το εν λόγω, δύσκολο να απαντηθεί ερώτημα, με χροιά κυρίως ηθικής διαστάσεως: Βαφτίζουμε κάποιον Έλληνα, μόνο όταν πέσουν τα φώτα της δημοσιότητας πάνω του; Η νομική προσέγγιση του θέματος αναπτύχθηκε ανωτέρω, η ηθική και κοινωνική σκοπιά όμως παραμένει ομιχλώδης.

¹⁸¹Άρθρο της Έλενας Μπεγκιασβίλι, δικηγόρου Θεσσαλονίκης, «Όταν είσαι «Greek Freak» στην Ελλάδα», Ιούνιος 2019.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η προηγηθείσα ανάλυση επιχείρησε να σκιαγραφήσει τις διαστάσεις του αθλητισμού, ως ένα διευρυνόμενο κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο, που συμβάλλει σημαντικά στην μεταλαμπάδευση της αλληλεγγύης και την ευημερία σε όλο το πλανήτη. Το ολυμπιακό ιδεώδες που έγκειται στην ανάπτυξη του αθλητισμού με σκοπό την προώθηση της ειρήνης και της κατανόησης μεταξύ εθνών και πολιτισμών καθώς και της εκπαίδευσης των νέων στρατεύεται να προσφέρει ψυχαγωγία και να διδάξει πολιτισμό. Ο αθλητισμός καταλύει τα σύνορα και προσαρμόζεται στις επιταγές της σύγχρονης εποχής, που θέλει όλους τους ανθρώπους να μην γνωρίζουν μια πατρίδα, αλλά να καθίστανται πολίτες του κόσμου. Η παραδοχή αυτή μπορεί να φτάσει στο σημείο οποιοσδήποτε αθλητής να εκπροσωπεί διαφορετικές χώρες σε διεθνείς διοργανώσεις κατά τη διάρκεια της καριέρας του; Μήπως με αυτό τον τρόπο υπονομεύονται ανώτερα αγαθά, καταστρατηγώντας τα αθλητικά ιδεώδη; Μήπως η εμπορευματοποίηση και το κέρδος στον αθλητισμό έχουν μετατρέψει την ιθαγένεια σε «αξιόγραφο προς εκτέλεση»; Η απάντηση δεν φαντάζει ιδιαίτερα εύλογη, ούτε θα πρέπει να καταλήγει σε αιρετικές προσεγγίσεις, όπως αναπτύχθηκε στις προηγούμενες σελίδες.

Η εισαγωγή της έννοιας της αθλητικής ιθαγένειας, παρότι δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί σε βάθος, σηματοδοτεί το διάβημα της ενοποίησης της σύγχρονης πραγματικότητας, με τις συχνές μετακινήσεις των αθλητών και εν γένει πολιτών στα κράτη του κόσμου και της ανάγκης διασφάλισης του υγιούς αθλητικού πνεύματος και της μη καταστρατήγησης του διεθνούς δικαίου. Τα κριτήρια απόκτησης της αθλητικής ιθαγένειας, αποτελούν ένα οχυρό και εξασφαλίζουν έστω και σε θεωρητικό επίπεδο, την μη εισχώρηση καρτελικών συμπράξεων στον αθλητισμό, με γνώμονα την επίτευξη κέρδους.

Πέραν της απόκτησης της αθλητικής ιθαγένειας, αρκετά σύνηθες φαινόμενο των ημερών μας είναι και η χρήση «νατουραλιζέ» αθλητών με σκοπό την ενίσχυση των εθνικών ομάδων (ποδοσφαίρου, στίβου, μπάσκετ, πόλο κ.ά.) σε διεθνείς διοργανώσεις. Και τίθεται εν προκειμένω το ηθικοκοινωνικό δίλημμα της συμβατότητας της συγκεκριμένης πρακτικής, η οποία είναι καθόλα νόμιμη, σε σχέση με την προάσπιση και ανάδειξη νέων γηγενών αθλητών. Διότι η εν λόγω πρακτική των νατουραλιζέ αθλητών, αφορά παίχτες που δεν αγάπησαν ξαφνικά μια χώρα άλλη από τη χώρα όπου γεννήθηκαν, αθλήθηκαν και διακρίθηκαν (και από την οποία εκδιώχθηκαν, λ.χ., ή έφυγαν για να σωθούν), ούτε μετανάστευσαν ή προσφύγευσαν μικροί σε ξένο τόπο, όπου και ανακάλυψαν τα προσόντα τους και τα δούλεψαν, όπως συμβαίνει κατά κύριο λόγο με την αθλητική ιθαγένεια. Πρόκειται για αθλητές που, όσο οξύμωρο και αν

ακούγεται, νοικιάζουν το σώμα τους σε οποιαδήποτε ξένη σημαία ή φανέλα πλειοδοτήσει στον παρασκηνιακό πλειστηριασμό.

Αυτό που επιδιώκεται να αναδειχθεί με την παρούσα εργασία είναι, ότι το ζήτημα της συμμετοχής ανθρώπων με διαφορετική προγενέστερη καταγωγή σε εθνικές ομάδες διάφορων αθλημάτων, μπορεί να γίνει αντιληπτό ως μια διαδικασία πετυχημένης ενσωμάτωσης και αποδοχής από ένα άλλο κοινωνικό περιβάλλον, αλλά και υπερνίκησης εθνικιστικών και ρατσιστικών στερεοτύπων. Αρκεί, βέβαια, να προωθείται και η εγχώρια αθλητική παραγωγή.

Επιπλέον, αναφορικά με το ζήτημα της ελεύθερης κυκλοφορίας εργαζομένων, οφείλει να ειπωθεί ότι με τη Συνθήκη της Ρώμης που υπογράφηκε το 1957 αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο για τον επαγγελματικό αθλητισμό εν γένει τα σύνορα άργησαν να ανοίξουν. Τη στιγμή, μάλιστα που τα σύνορα ανάμεσα στις χώρες-μέλη της ΕΕ δεν αποτελούσαν πια, εμπόδιο για οποιονδήποτε εργαζόμενο, οι αθλητές έπρεπε να περιμένουν έναν «άσημο» Βέλγο ποδοσφαιριστή, τον Jean-Marc Bosman, να προσφύγει στο Ανώτατο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο επιδιώκοντας και προσδοκώντας το αυτονόητο, ήτοι να του επιτρέπεται, όπως και σε κάθε άλλον εργαζόμενο, να παρέχει τις υπηρεσίες του στον σύλλογο της αρεσκείας του, από τη στιγμή που θα έχει λήξει το συμβόλαιό του με τον προηγούμενο εργοδότη του. Η δικαίωση του Bosman τον Δεκέμβριο του 1995, που καταγράφηκε ως «κεκτημένο Bosman», σηματοδότησε μια εξεχούσης σημασίας αλλαγή, που αναμόρφωσε εκ θεμελίων τον επαγγελματικό αθλητισμό, κατοχυρώνοντας την ελεύθερη μετακίνηση επαγγελματιών αθλητών στις χώρες-μέλη.

Τέλος με αφορμή τον τεράστιο ντόρο (δικαιολογημένο), που έχει προκαλέσει στον παγκόσμιο αθλητισμό η εξάπλωση της φήμης του Έλληνα Ιωάννη Αντεντοκούμπο, δόθηκε αφορμή να ασχοληθούμε με το διαχρονικά επίκαιρο, ιδιαίτερα στη χώρα μας, ζήτημα της απονομής ιθαγένειας στη δεύτερη γενιά μεταναστών. Η ένταξη της δεύτερης γενιάς μεταναστών στην πολιτική κοινότητα, αποτελεί προϊόν του «γνήσιου δεσμού του αλλοδαπού με το ελληνικό κράτος και την ελληνική κοινωνία», ο οποίος μπορεί να αποδειχθεί με ουσιαστικά και όχι με τυπικά κριτήρια ή έστω με κριτήρια τυπικά που είναι επαρκή και ικανά να συνάγουν το γνήσιο δεσμό. Η όλη συλλογιστική των κριτηρίων, είναι παρόμοια με αυτά που λαμβάνονται υπόψιν για την απονομή της αθλητικής ιθαγένειας. Πολύ εύστοχα έχει διατυπωθεί η άποψη, ότι η πραγματικότητα δημιουργεί νομιμότητα. Τί πιο πραγματικό και γνήσιο με την σύνδεση ενός ανθρώπου που γεννήθηκε και αναθράφηκε σε ένα κράτος;

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ανδρέας Λ. Μαλάτος – Η αθλητική νομοθεσία με βάση τον Ν.2725/1999 όπως ισχύει σήμερα,2016.
2. Β. Χριστιανός, Μ. Κουσκουνά, Ρ.-Ε. Παπαδοπούλου, Μ. Περάκης, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τη νομολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011.
3. Β. Χριστιανός (επιμ.), Συνθήκη ΣΕΕ & ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.
4. Γ-Ε Καλαβρός, Θ. Γεωργόπουλος, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ουσιαστικό Δίκαιο, Τόμος ΙΙ, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.
5. Δ. Λέντζης, Ελεύθερη Κυκλοφορία ευρωπαϊών πολιτών και εθνικά συμφέροντα κρατών μελών, Οι εύθραυστοι συμβιβασμοί της Οδηγίας 2004/38, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2017.
6. Δ. Παπαγιάννης, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Τέταρτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα Ε.Ε., 2011.
7. Δέδες Π., Εσηγήσεις Αθλητικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.
8. Μαλάτος Α., Παραδόσεις Αθλητικού Δικαίου, Β Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010.
9. Μουσταίρα Ε., Αθλητική έννομη τάξη και αστική ευθύνη: Παρατηρήσεις συγκριτικού δικαίου, στους αθλητικούς κανόνες Δικαίου και Lex Sportiva, Επετηρίδα Αθλητικού Δικαίου ΕΚΕΑΔ, Σάκκουλας, Αθήνα, 2004.
10. Δημήτριος. Π. Παναγιωτόπουλος, Αθλητικό Δίκαιο ΙΙ- Αθλητική Δικαιοδοσία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006.
11. Δημήτριος Π. Παναγιωτόπουλος – Αθλητικός νόμος, LexSportiva, Διαφορές-Αδικήματα-Δίκη, 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αθλητικού Δικαίου,2006.
12. Ε. Σαχπεκίδου, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2011.
13. Μ. Περάκης, Η δικαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015.
14. Ν. Κλαμαρής – Α.Μπρεδήμας – Α.Μαλάτος, Ολυμπιακοί Αγώνες και Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005.
15. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγός για τα δικαιώματα του πολίτη της ΕΕ – Ελεύθερη Κυκλοφορία και Διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Λουξεμβούργο, 2013

16. Χ. Γιαννούλη, Ο ευρωπαίος πολίτης - Διαστάσεις της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και εμβέλεια της Ευρώπης των πολιτών, ΤοΣ 1996, 347-376.
17. Χ. Π. Παμπούκης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
18. Χ. Π. Παμπούκης, Η Lex Mercatoria ως εφαρμοστέο δίκαιο στις διεθνείς συμβατικές ενοχές, Σάκκουλας, Αθήνα 2001.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Andenas, Mads, Bekkedal, Tarjei, Pantaleo, Luca, T.M.C. Asser Instituut, The Reach of Free Movement, Asser Press, 2017
2. A. Pieter van der Mei, Free Movement of Persons within the European community, Cross border access to public benefits, Oxford – Portland Oregon, 2003
3. A. Castro Oliveira, Workers and other persons: step-by-step from movement to citizenship - Case Law 1995 - 2001, CMLRev 2002, 77-127.
4. M. Condinanzi, A. Lang, B. Nascimbene, Citizenship of the Union and Free Movement of Persons, MartinusNijhoff Publishers, Leiden – Boston 2008.
5. T. K. Hervey, J. Kenner, Economic and Social Rights Under the EU Charter of Fundamental Rights, A Legal Perspective, Oxford – Portland Oregon, 2003.
6. R. C. R. Siekmann, Introduction to International and European Sports Law, Capita Selecta, Asser Press, 2012.
7. Ian S. Blackshaw, International Sports Law, An Introductory Guide, Asser Press, 2017.
8. David Karen, Robert E. Washigton, Sociological Perspectives on Sport: The Games Outside the Games, 2015.
9. Jan ExnerSporting, Nationality in the Context of European Union Law, Seeking a Balance between Sporting Bodies' Interests and Athletes' Rights, 2019.
10. R. Siekmann, J. Soek (Eds.), Lex Sportiva: What is Sports Law?(T.M.C. Asser Press, 2012).
11. Y. Hafner, "Change in Sporting Nationality : the "Next Bosman"?" (2008) Olympic Capital Quarterly, Οκτώβριος 2008.
12. J. P. McCutcheon, "National eligibility rules after Bosman" in A. Caiger (Ed.), Professional Sport in the EU: Regulation and Re-Regulation, (T.M.C. Asser Press, 2001).

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Heinonline, Rachel B. Arnedt, European Union Law and Football Nationality Restrictions: The

Economics and Politics of the Bosman Decision, (1998).

2. Heinonline, Gerard-Rene de Groot, "Sports and Unfair Competition Via Nationality Law" (2006).
3. Heinonline, Lloyd Freeburn, "European Football's Home-Grown Players Rules and Nationality Discrimination under the European Community Treaty" (2009).
4. Heinonline, Richard Parrish, "Article 17 of the FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players: Compatibility with EU Law" (2015).
5. Heinonline, Anna Sabrina Wollmann, Olivier Vonk & Gerard-Rene de Groot, "Towards a Sporting Nationality" (2015).

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/147/free-movement-of-persons>
2. [http://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/all/089364EB094CE6B4C2257CFD002E7929/\\$file/DS3113553ELC_002%20\(1\).pdf?openelement](http://www.moi.gov.cy/moi/moi.nsf/all/089364EB094CE6B4C2257CFD002E7929/$file/DS3113553ELC_002%20(1).pdf?openelement)
3. https://www.academia.edu/2288313/Athletes_eligibility_in_national_teams_and_EU_law_What_can_we_learn_from_two_dopped_swimmers
4. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf>

NOMΟΛΟΓΙΑ

Court of Arbitration for Sport

- CAS 92/80, B. v. International Basketball Federation (FIBA), [1993].
- CAS 98/2009, Spanish Basketball Federation (FEB) / International Basketball Federation (FIBA), [1999].
- CAS 98/215, International Baseball Association (IBA), Advisory Opinion, [1999].
- CAS 2007/A/1377, Mélanie Rinaldi v. Fédération Internationale de Natation (FINA), [2007].

Court of Justice of the European Union (ΔΕΕ)

- Case C-36/74, B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch v. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie and Federación Española Ciclismo, [1974]

EU:C:1974:140, παρατεθείσας “Case C36/74, Walrave and Koch v. Association Union Cycliste Internationale and Others, [1974] EU:C:1974:140” .

- Case C-13/76, Gaetano Donà v. Mario Mantero, [1976] EU:C:1976:115, παρατεθείσας “Case C-13/76, Dona v. Mantero, [1976] EU:C:1976:115”.
- Case C-415/93, Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman and others and Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman, [1995] EU:C:1995:463, παρατεθείσας “Case C415/93, Union royale belge des sociétés de football association and Others v. Bosman and Others, [1995] EU:C:1995:463”
- Συνεκδίκαση υποθέσεων C-51/96 and C-191/97, Christelle Delière v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo (C-51/96) and François Pacquée (C191/97), [2000] EU:C:2000:199, παρατεθείσας “Joined cases C-51/96 and C191/97, Delière, [2000] EU:C:2000:199”
- Case C-176/96, Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL (FRBSB), [2000] EU:C:2000:201, παρατεθείσας “Case C-176/96, Lehtonen and Castors Braine, [2000] EU:C:2000:201”
- Case C-438/00, Deutscher Handball bund eV v. Maros Kolpak, [2003] EU:C:2003:255, παρατεθείσας “Case C-438/00, Deutscher Handball bund, [2003] EU:C:2003:255”
- Case C-265/03, Igor Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura and Real Federación Española de Fútbol, [2005] EU:C:2005:213, παρατεθείσας “Case C-265/03, Simutenkov, [2005] EU:C:2005:213”
- Case C-519/04 P, David Meca-Medina and Igor Majcen v. Commission of the European Communities, [2006] EU:C:2006:492, παρατεθείσας “Case C519/04 P, Meca-Medina and Majcen v. Commission, [2006] EU:C:2006:492”
- Case C-152/08, Real Sociedad de Fútbol SAD and Nihat Kahveci v. Consejo Superior de Deportes and Real Federación Española de Fútbol, [2008] EU:C:2008:450, παρατεθείσας “Case C-152/08, Real Sociedad de Fútbol and Kahveci, [2008] EU:C:2008:450”
- Case C-325/08, Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle UFC, [2010] EU:C:2010:143, παρατεθείσας “Case C-325/08, Olympique Lyonnais, [2010] EU:C:2010:143”

International Court of Justice

Nottebohm (Liechtenstein v. Guatemala), ICJ Reports 1955: 4, 23.